

รายงานการวิจัย

นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุ้มใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม
INNOVATIVE DEVELOPMENT OF BUDDHIST DHAMMA FOR UDOMJAI
FOR ELDERLY MAHA SARAKHAM PROVINCE

ประชัน ชะชิกุล

ภัทรชัย อุทาพันธ์

เอนก มุลมา

รัชนิบูรณ์ เนตรภักดี

ดาวฤดี ศรีษะเกษ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุในจังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคาม พร้อมจัดทำคู่มือ นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุจังหวัด โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม ตามกระบวนการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ และการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านความต้องการจำเป็นพื้นฐานของผู้สูงอายุคือต้องการความเอาใจใส่และครอบครัวอบอุ่น 2) ด้านการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจโดยใช้หลักศีล 5 ธรรม 5 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและกิจกรรม 3) ด้านนวัตกรรมโดยใช้สมาร์ทโฟนในการส่งข่าวถึงกันอย่างรวดเร็วและประสานกิจกรรมระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : 1.นวัตกรรม 2.พุทธธรรม

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) to study the problems of the needs of the elderly in Maha Sarakham Province, 2) to develop Buddhism for a willing society for the elderly in Maha Sarakham Province, and 3) to use innovations to develop Buddhism for a willing society for the elderly. Elderly people in Maha Sarakham Province As well as creating an innovative manual for the development of Buddhism for a willing society for the elderly in the province. Using a questionnaire tool based on the research process by experts. and in-depth interviews using participant observation.

The research results found that:

1) The basic needs of the elderly, wanting care and a warm family. 2) The development of Buddhism for a willing society using the 5 precepts and 5 dhamma as guidelines for living life and activities. 3) Innovation using the principles of meditation. Smartphones are used to send news quickly and coordinate activities between groups of senior citizens.

Keywords: 1. Innovation, 2. Buddhadharma

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากคณะผู้บริหาร และคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย 1) เป็นนักวิชาการด้านการวิจัย จำนวน 2 คน คือ ผศ.ดร.ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์ และ ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช 2) เป็นนักวิชาการทางด้านศาสนา จำนวน 1 คน คือ รศ.ดร.พุทธรักษ์ ปรานนอก 3) เป็นนักวิชาการทางด้านเด็กและเยาวชน จำนวน 2 คน คือ ดร.รัตนะ วรบัณฑิต และ ดร.แสงสุรีย์ ดวงคำน้อย ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะที่ถูกต้อง อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย

ขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร.สิริชัย อติศักดิ์วัฒนา และพระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.ที่เมตตาเป็นผู้ทรงวุฒิตรวจสอบความเนื้อหางานวิจัย และให้ข้อเสนอแนะที่ถูกต้อง อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย

ขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องในเขตเทศบาลนครขอนแก่นที่เอื้อเฟื้อพื้นที่ ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลนครขอนแก่น ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามและทดสอบเครื่องมือการวิจัย และผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน และผู้นำทางศาสนาพุทธ (เจ้าอาวาส) ที่เข้ามามีส่วนสานเสวนาภาษาห่วงใยเยาวชน และผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายอาชีพ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น (คลินิกวัยรุ่น) ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ผู้ทรงคุณวุฒิ มูลนิธิพัฒนาเครือข่ายสุขภาพ (HealthNet) ขอนแก่น ผู้ทรงคุณวุฒิ สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย (คลินิก สวท เวชกรรม ขอนแก่น) ผู้ทรงคุณวุฒิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม ผู้ทรงคุณวุฒิ มูลนิธิไทยอาทร ขอนแก่น ผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการศาสนาชำนาญการ นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น ที่ให้การแนะนำเพิ่มเติมด้านหลักธรรมและร่วมสนทนากลุ่มในการวิจัย

ขอขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ได้สนับสนุนอุดหนุนทุนวิจัยในครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณบิดามารดา ผู้มีพระคุณ ตลอดจนบูรพาจารย์ และผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

ประชัน ชะชิกุล
หัวหน้าโครงการวิจัยและคณะ
11 มีนาคม 2567

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากคณะผู้บริหาร และคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน คณะผู้วิจัย ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย 1) เป็นนักวิชาการด้านการวิจัย จำนวน 2 คน คือ ผศ.ดร.ธนพฤษภ์ ชามะรัตน์ และ ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช 2) เป็นนักวิชาการทางด้านศาสนา จำนวน 1 คน คือ รศ.ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก 3) เป็นนักวิชาการทางด้านเด็กและเยาวชน จำนวน 2 คน คือ ดร.รัตน์ะ วรบัณฑิต และ ดร.แสงสุรีย์ ดวงคำน้อย ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะที่ถูกต้อง อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย

ขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย อดิศักดิ์วัฒนา และพระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.ที่เมตตาเป็นผู้ทรงวุฒิตรวจสอบความเนื้อหาของงานวิจัย และให้ข้อเสนอแนะที่ถูกต้อง อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย

ขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องในเขตเทศบาลนครขอนแก่นที่เอื้อเฟื้อพื้นที่ ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลนครขอนแก่น ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามและทดสอบเครื่องมือการวิจัย และผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน และผู้นำทางศาสนาพุทธ (เจ้าอาวาส) ที่เข้ามามีส่วนร่วมสานเสวนาภาษาห่วงใยเยาวชน และผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายอาชีพ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น (คลินิกวัยรุ่น) ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ผู้ทรงคุณวุฒิ มูลนิธิพัฒนาเครือข่ายสุขภาพ (HealthNet) ขอนแก่น ผู้ทรงคุณวุฒิ สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย (คลินิก สวท เวชกรรม ขอนแก่น) ผู้ทรงคุณวุฒิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม ผู้ทรงคุณวุฒิ มูลนิธิไทยอาทร ขอนแก่น ผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการศาสนาชำนาญการ นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น ที่ให้การแนะนำเพิ่มเติมด้านหลักธรรมและร่วมสนทนากลุ่มในการวิจัย

ขอขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ได้สนับสนุนอุดหนุนทุนวิจัยในครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณบิดามารดา ผู้มีพระคุณ ตลอดจนบูรพาจารย์ และผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

ประชัน ชะชิกุล

หัวหน้าโครงการวิจัยและคณะ

11 มีนาคม 2567

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
1.4 สมมุติฐานการวิจัย	5
1.5 ขอบเขตโครงการวิจัย	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
2 แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงวัย	8
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมอุดมใจ	12
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม	15
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพุทธธรรม	16
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือ	27
2.6 สภาพพื้นที่ที่ทำการวิจัย	29
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
2.8 สรุปกรอบแนวความคิด	40
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการจำเป็นของผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม	44
ระยะที่ 2 ศึกษาการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม	47
ระยะที่ 3 นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม	59
ระยะที่ 4 การเขียนรายงานการวิจัย นำเสนอ ตีพิมพ์	51

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ก. ผลการวิจัยของกลุ่มตัวอย่าง	52
ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	53
ข. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม	54
1. บริบทและความเป็นอยู่	55
2. การใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจ	57
3. คู่มือการใช้นวัตกรรม	59
4. ความคิดเห็นอื่น ๆ	59
5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	60
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	65
5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	65
บรรณานุกรม	67
ภาคผนวก	70
ภาคผนวก ก	
หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย	72
แบบฟอร์มการชำระค่าจริยธรรมการวิจัยในคน	73
แบบคำร้องทั่วไป	74
แบบขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในคน	76
จาก สถาบันวิจัยญาณาวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	
เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย (Participant Information Sheet)	81
หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าว	83
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย	84
ภาคผนวก ข	
หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	88
หนังสือขออนุญาตแจกและเก็บแบบสอบถาม	91
หนังสือขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์	92
หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม	93
ภาคผนวก ค	
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	95
แบบสอบถาม	96
แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	101
ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบสอบถาม IOC	103

ประวัตินักวิจัย

108

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ข้อมูลจำนวนประชากร ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2565	30
2.2	จำนวนประชากรไทย แบ่งเป็นช่วงอายุ ณ เดือน กุมภาพันธ์ 2565	33
2.3	จำนวนประชากรแบ่งเป็นช่วงอายุเฉพาะผู้สูงอายุ ณ เดือน กุมภาพันธ์ 2565	34
3.1	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง	45
4.1	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว วุฒิการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเนื่อง	53

สารบัญภาพ

รูปภาพที่		หน้า
2.1	การพัฒนาหลักพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจ	27
2.2	กรอบแนวคิด	41
2.3	นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุ	42

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและของความสัมพันธ์ปัญหา

ประเทศไทยในระยะ 20 ปี ที่ผ่านมาประชากรไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันสังคมผู้สูงอายุ (aged society) (กรมสุขภาพจิต, 2563: ออนไลน์) ได้กล่าวว่าความจริงประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี 2548 และเมื่อปี 2564 ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์แล้วตามหลักเกณฑ์ตามที่องค์การอนามัยโลก (WHO) และสหประชาชาติกำหนดสังคมที่มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ขึ้นไปถือเป็น “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์” ซึ่งหมายถึงจำนวนประชากรในอัตรา 1 ต่อ 5 ในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยมีผู้สูงอายุประมาณ 11.8 ล้านคน จากประชากรกว่า 66 ล้านคน หรือร้อยละ 17.9 ทีมข่าวการพัฒนาสังคม. จับตาปี 2565 ไทยสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ เปลี่ยน ภาวะ เป็น พลัง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <https://www.thairath.co.th/news/local/2277535>. 12 มกราคม 2565 สำหรับประเทศไทย รัฐบาลประกาศให้ “สังคมผู้สูงอายุเป็นวาระแห่งชาติ” ตั้งแต่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2561 โดยมีแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุแห่งชาติครอบคลุมทั้งกลุ่มก่อนวัยสูงอายุ (25-59 ปี) เตรียมการสู่การเป็นผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ โดยการให้ความสำคัญกับการออม การปรับสิ่งแวดล้อม การปรับทัศนคติโดยไม่มองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระ แต่เป็นพลังทางปัญญาที่มั่นคงของครอบครัวและพลังทางสังคม โดยในปัจจุบันประเทศไทย มีประชากรทั้งหมด 66,165,261 คน เป็นเพศชาย 32,333,451 คน เพศหญิง 33,831,810 คน โดยผู้สูงอายุไทยที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี ร้อยละ 56.5 รองลงมาคืออายุระหว่าง 70-79 ปี ร้อยละ 29.1 และอายุ 80 ปีขึ้นไป ร้อยละ 14.4 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้ให้นิยาม ผู้สูงอายุ (Older person) หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป และได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ 2) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ 3) ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Superaged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของ ประชากรทั้งประเทศ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2557) สำหรับประเทศไทยได้

นิยาม คำว่า ผู้สูงอายุ มีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ว่า หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป อย่างไรก็ตามสังคมไทยได้มีการเตรียมพร้อมสังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรมในการอยู่ร่วมกันของประชาชนระหว่างวัยกับสังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุข โดยรัฐบาลมีนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์กระทรวงการศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาการวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ท้าทายของสังคมผู้สูงวัย เพื่อให้ผู้สูงวัยในสังคมดำเนินชีวิตอยู่อย่างสันติสุขในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ และน้อมนำหลักพระพุทธศาสนาในการบูรณาการการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาพุทธธรรมสังคมอุดมสติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทย ร่วมกันพัฒนารูปแบบพุทธบูรณาการสังคมอุดมจิตกลุ่มผู้สูงอายุทุกภาวะโดยเฉพาะที่มีภาวะติดเตียง อีกทั้งสร้างเครือข่ายการพัฒนาพุทธวิถีชีวิตสังคมอุดมคติ เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของประชาชนและผู้สูงวัยแห่งอนาคตและให้สอดคล้องกับการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาพุทธวิถีเพื่อสังคมอุดมสุขสำหรับผู้สูงวัย อีกประการหนึ่งคือการเพิ่มกลไกการพัฒนาการบูรณาการบุญญสิกขากับพหุวัฒนธรรมสังคมสร้างสุขสำหรับผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นการนำพุทธธรรมนำทางแห่งความสุขให้กับสังคมผู้สูงอายุทุกระดับบนพหุวัฒนธรรมความหลากหลายและที่สำคัญของสังคมผู้สูงอายุต้องมีคืออนวัตรกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันปลายอย่างมีความสุข และการที่จะพัฒนาประเทศอย่างสมบูรณ์การพัฒนาเครือข่ายสังคมอุดมสติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทยบนพื้นฐานพระพุทธศาสนาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตผู้สูงวัยที่ต้องดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างมีความสุข

นวัตรกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยเป็นหนึ่งในสาระสำคัญสำหรับสร้างสุขในใจให้กับผู้สูงอายุอย่างง่ายซึ่งได้แก่หลักสิกขา 3 คือ ทาน ศีล ภาวนา อันเป็นหลักการพัฒนาเบื้องต้นที่สามารถเข้าถึงและถือปฏิบัติได้ทุกระดับวัย โดยเฉพาะผู้สูงวัยที่ผ่านการใช้ชีวิตมาแล้วอย่างสมบูรณ์ หากผู้สูงอายุจะสร้างสุขในใจได้ด้วยตัวเองในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2562: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ทาน ศีล ภาวนา (บุญญสิกขา) ศีลสมาธิ ปัญญา (ไตรสิกขา) ทาน ศีล ภาวนา กับ ศีล สมาธิ ปัญญา นี้ ที่จริงก็เรื่องเดียวกัน แต่ชุดหนึ่งเน้นด้านภายนอก เน้นด้านหยาบ จัดเป็นทาน ศีล และภาวนา โดยขยายด้านนอกเป็น 2 อย่าง คือ ทาน กับ ศีล เอาข้างใน 2 อย่าง คือ สมาธิ และปัญญา ไปเป็นภาวนาอย่างเดียว เช่นเดียวกับระดับที่เรานิยมปฏิบัติธรรมคือไปบำเพ็ญ สมาธิ ภาวนา แปลว่า ทำให้เกิดให้มีขึ้น ทำให้เป็นขึ้น สิ่งที่ยังไม่เป็นที่ทำให้มันเป็น สิ่งที่ยังไม่มีก็ทำให้มันมีขึ้น เรียกว่า ภาวนา เพราะฉะนั้นจึงเป็นการปฏิบัติฝึกหัด หรือ

ลงมือทำ ภาวนาจึงแปลอีกความหมายหนึ่งว่าการฝึกอบรม ภาวนาจึงมีความหมายตรงกับคำว่า พัฒนา ด้วยและแปลง่าย ๆ ว่า เจริญ ในภาษาไทยแต่โบราณมักก็นิยมแปล ภาวนา ว่า เจริญ เช่น เจริญสมาธิเรียกว่า สมาธิภาวนา เจริญเมตตา เรียกว่า เมตตาภาวนา เจริญวิปัสสนา เรียกว่า วิปัสสนา ภาวนา ตกลงว่า ภาวนา แปลว่า การฝึกอบรมหรือการเจริญ หรือ การทำให้เป็นให้ดีขึ้นมาและพัฒนา ให้งอกงามบริบูรณ์ เพราะฉะนั้น คำว่า ภาวนา 3 จึงหมายถึง การพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา กับ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยแท้จริงเป็นระบบอันเดียวกัน แต่แยกเพื่อให้เห็นจุดเน้นที่ต่างกัน สำหรับคฤหัสถ์จะเน้นด้านนอกจัดเป็นทาน ศีล ภาวนา แต่สำหรับพระสงฆ์จะเน้นด้านในวางหลักเป็น ศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อศึกษา 3 (ทาน ศีล ภาวนา) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้เกิดความสุขในทุกสังคัม และเป็นเครื่องส่งเสริมความดีงามนำมาซึ่งความเจริญพัฒนาในสังคัม

จังหวัดมหาสารคามอยู่ตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีอาณาเขต ติดกับจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดขอนแก่น เมือง ศูนย์กลางของจังหวัด คือ เทศบาลเมืองมหาสารคาม ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม หนึ่งในมหาวิทยาลัยที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดมหาสารคามมีฉายาเป็น “ดินแดนแห่ง สะดืออีสาน” เนื่องจากตั้งอยู่ที่จุดกึ่งกลางของภาคอีสาน ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านบึงกุย หมู่ 13 ตำบลหัวขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด 143 แห่ง เป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ส่วนองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นระดับล่าง ประกอบด้วย เทศบาล 47 แห่ง เป็นเทศบาลเมือง 1 แห่ง คือเทศบาลเมือง มหาสารคาม และเทศบาลตำบล 18 แห่ง ที่เหลือเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 123 แห่งโดย เทศบาลทั้งหมดแบ่งตามอำเภอในจังหวัดมหาสารคาม มีโรงพยาบาลหลัก 3 แห่ง คือ โรงพยาบาล มหาสารคาม (โรงพยาบาลทั่วไปขนาด 580 เตียง) โรงพยาบาลสุทธาเวช คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โรงพยาบาลมหาสารคามอินเตอร์เนชั่นแนล (เอกชน) จังหวัดมหาสารคาม มีฉายาว่าเป็น "ตักสิลานคร" หรือแปลตามตัวคือ นครแห่งการศึกษา หรือเมืองแห่งการศึกษาของภาค อีสาน เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาอยู่หลายแห่งและมีมากที่สุดแห่งหนึ่งของภาคอีสาน อีกทั้งยังมี มากเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศไทย ทำให้เป็นจังหวัดที่ได้รับความนิยมจากประชาชนในภาคอีสาน ทางด้านการศึกษา ด้านผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคามโดยอาศัยข้อมูลจากกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวง กทม. กรมการปกครอง ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียนสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2565 เกี่ยวกับสถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2565 จังหวัดมหาสารคามอยู่ในลำดับที่ 33 โดยแยกเป็นผู้สูงวัยชายจำนวน 81,078 คน ผู้สูงวัยหญิงจำนวน 98,150 คน รวมผู้สูงวัยทั้งชายและหญิงจำนวน 179,228 คน ต่อประชากรทั้งหมดของจังหวัด มหาสารคาม 947,481 คน และต่อประชากรไทยทั้งหมด 65,183,667 คน และจังหวัดมหาสารคาม

เป็นจังหวัดที่มีประชากรผู้สูงอายุในระดับกลางของกลุ่มจังหวัดในภาคอีสานที่มีผู้สูงอายุจัดเรียงจากมากลงมาน้อย จากจังหวัดขนาดใหญ่มีประชากรจำนวนมากสู่จังหวัดขนาดเล็กมีจำนวนประชากรน้อย และจังหวัดมหาสารคามก็มีนโยบายด้านสวัสดิการ ด้านการศึกษา ด้านสังคมวัฒนธรรม มีประเพณีที่เป็นรากฐานของครอบครัวใหญ่และเก่าแก่จังหวัดหนึ่งของภาคอีสานและมีผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่เป็นเสาหลักความมั่นคงของลูกหลานในครอบครัวด้านที่มีนโยบายการศึกษาสังคมบางประการที่ต้องนัยทางการปรับตัวเพื่อทำให้ทันการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงเร็ว และก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตามประกาศของรัฐบาลและองค์การอนามัยโลก

ด้วยความสำคัญดังกล่าวข้างต้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษานวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดมหาสารคาม โดยการวิจัยเรื่องนี้ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่สนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดมหาสารคามซึ่งได้แก่หลักศีล 5 ธรรม 5 ซึ่งเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ชาวพุทธทุกวัยทราบและปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังนั้นคณะผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรทางการศึกษา และทำงานอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหาภูมิภววิทยาลั วิทยาเขตอีสาน ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยทางด้านพระพุทธศาสนาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์บนพื้นฐานหลักธรรม อีกทั้งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จึงต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาสังคมในทุก ๆ ด้าน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มุ่งหวังจะนำผลการวิจัยเพื่อไปเผยแพร่สู่สังคมทุกพื้นที่ โดยการศึกษากลุ่มตัวอย่างจังหวัดมหาสารคาม เป็นพื้นที่ที่มีสังคมพุทธวัฒนธรรมมีความหลากหลาย มีการกลืนวัฒนธรรม การปรับตัวและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตอย่างรวดเร็ว กลุ่มผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นและต้องดำรงชีพอยู่ในวิถีใหม่ คณะผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่การวิจัย มุ่งหาสภาพปัญหาและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมหรือการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ที่มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ การปรับตัว การผสมผสานวัฒนธรรม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม และความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงให้อยู่ร่วมกันในความหลากหลายได้อย่างมีความสุขสงบ และเป็นสังคมแบบอย่างบนพื้นฐานการครองตนด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาหลักของชาติไทยด้วยหลักธรรมเบื้องต้น หลักไตรสิกขา 3 (ทาน ศีล ภาวนา) เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นกลางสามารถปฏิบัติได้ทุกสังคม ทุกเชื้อชาติ ทุกเพศ ทุกวัย และในสังคมไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) มีแนวทางการพัฒนาชีวิตโดยใช้หลักไตรสิกขา 3 เพื่อสร้างสังคมผู้สูงอายุให้มีความสุขเป็นสังคมอุดมใจ เป็นใจทาน ใจศีล ใจธรรม ที่เปี่ยมหมายและความสุขของชีวิต และผนวกกับกลไกสมัยใหม่ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ที่เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในทุกระบบและกลไกการพัฒนาในสังคมโลกยุคดิจิทัล ผลการวิจัยนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคามที่เกิดขึ้นจะเป็นฐานข้อมูลสำหรับการเผยแพร่สู่การพัฒนาสังคมสร้างสุขสำหรับผู้สูงอายุทั่วประเทศอย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

1.2 ปัญหาวิจัย

1.2.1 ปัญหาความต้องการจำเป็นของผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคามเป็นอย่างไร

1.2.2 การใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธรธรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม เป็นอย่างไรบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็นของผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม

1.3.2 เพื่อพัฒนาพุทธรธรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

1.3.3 เพื่อใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธรธรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

1.4 สมมุติฐานการวิจัย

1.4.1 ผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคามใช้นวัตกรรมมีความต้องการจำเป็นพื้นฐาน

1.4.2 ผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคามสามารถใช้นวัตกรรมได้ในระดับปานกลาง

1.5 ขอบเขตโครงการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย (scope of research) ไว้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.5.1 ด้านเนื้อหา/ตัวแปรที่วิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษา ได้แก่

1) สภาพปัญหาผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม 2) แนวคิดสังคมอุดมใจ 3) แนวคิดด้านนวัตกรรม 4) แนวคิดด้านการพัฒนาพุทธรธรมเพื่อผู้สูงวัย นอกนี้ไม่อยู่ในขอบเขตการวิจัย

1.5.2 ด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการวิจัยเฉพาะผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคามโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1.5.2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้สุ่มมาวิจัย จำนวน 398 คน โดยได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน ซึ่งกระจายตัวตามพื้นที่ต่าง ๆ อย่างครอบคลุม ในจังหวัดมหาสารคาม

1.5.2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้เลือกมาวิจัยโดยวิธีแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 30 คน

1.5.2.3 การทดลอง ได้เลือกผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคามมาเป็นตัวอย่าง จำนวน 30 คน

1.5.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

เป็นการวิจัยเฉพาะจังหวัดมหาสารคามโดยการเก็บข้อมูลกับผู้สูงวัยในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดมหาสารคาม แล้วนำผลการวิจัยมาประมวลผลและเขียนรายงานการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1.5.3.1 พื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม

1.5.3.2 นำข้อมูลจากเก็บข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์และเขียนรายงานมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1.5.3.3 นำผลการวิจัยไปแก้ปัญหาให้กับผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม และพื้นที่อื่นที่มีลักษณะเชิงพื้นที่ที่คล้ายกัน

1.5.4 ด้านเวลาที่ทำวิจัย

เป็นการทำโครงการวิจัยตั้งแต่เริ่มโครงการ โดยใช้เวลา 1 ปี ระหว่าง ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 ถึง วันที่ 30 เดือนกันยายน พ.ศ. 2565

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.6.1 นวัตกรรม หมายถึง วิธีการใหม่ ๆ ในหลักพุทธศาสนาที่นำมาปรับใช้กับให้เกิดประโยชน์โดยตรงและโดยอ้อมแก่สังคมผู้สูงวัยในการดำรงชีวิตอย่างปกติและเป็นสุข

1.6.2 การพัฒนาพุทธธรรม หมายถึง การพัฒนาหลักธรรมในพุทธศาสนาเพื่อเอื้อประโยชน์โดยตรงและโดยอ้อมแก่สังคมผู้สูงวัยให้ปรับใช้กับการดำรงชีวิตอย่างปกติและเป็นสุข

1.6.3 สังคมอุดมใจ หมายถึง สังคมที่ผู้สูงวัยปรารถนาและได้รับประโยชน์โดยตรงและประโยชน์โดยอ้อมจากหลักพุทธศาสนาและสามารถใช้ชีวิตอย่างปกติและเป็นสุข

1.6.4 ผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม หมายถึง ผู้สูงวัยจากการสุ่ม และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเกณฑ์อายุระหว่าง 60 ปีขึ้นไป ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม

1.6.5 นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจเพื่อผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม หมายถึง วิธีการใหม่ ๆ ในหลักพุทธศาสนาที่นำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ที่ตรงต่อความปรารถนาทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกับผู้สูงวัยในการดำรงชีวิตอย่างปกติและเป็นสุข ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) กาย 2) จิต 3) ปัญญา และ 4) สังคม

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.7.1 ประโยชน์ทางด้านวิชาการ ได้องค์ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาความต้องการจำเป็นของผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม

1.7.2 ประโยชน์ด้านการพัฒนา เพื่อนำข้อมูลประกอบการวางแผนพัฒนาและแก้ปัญหาความต้องการจำเป็นของผู้สูงวัยด้วยหลักพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

1.7.3 ประโยชน์เชิงนโยบาย ได้ข้อมูลในการกำหนดนโยบาย โดยมีคู่มือการใช้นวัตกรรมการพัฒนา
พุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคามที่ผ่านการทดลองและพัฒนามาแล้วเป็น
เอกสารประกอบในการกำหนดแผนงาน

1.7.4 ประโยชน์ด้านการวิจัย ได้ผลการวิจัยเป็นฐานข้อมูลสนับสนุนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม
การพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยในจังหวัดอื่น ๆ

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการพัฒนาพุทธรูปเพื่อสังคมอุทิศใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม นี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความกระจ่างชัดเจน และต่อการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยและพัฒนา ตลอดจนสามารถนำเสนอข้อมูลสารสนเทศไปใช้ใน บทที่ 1 - 5 ได้อย่างมีเหตุผล มีแหล่งอ้างอิงที่หลากหลาย ถูกต้อง และทันสมัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงวัย
  - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมอุทิศใจ
  - 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมทางสังคม
  - 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพุทธรูป
  - 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือ
  - 2.6 สภาพพื้นที่ที่ทำการวิจัย
  - 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 2.8 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย
- โดยมีรายละเอียดของแต่ละหัวข้อดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงวัย

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสรีระร่างกายที่เปลี่ยนแปลงในทางที่เสื่อมถอยลง ขำรด ทрудโทรม เป็นบุคคลอันเป็นที่เคารพรักของลูกหลาน เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของทุกคนในครอบครัว มีการแบ่งเกณฑ์ผู้สูงอายุตามสภาพของการมีอายุเพิ่มขึ้นในลักษณะของการแบ่งช่วงอายุของประเทศไทย ดังนี้

ผู้สูงอายุ (Elderly)	คือ อายุระหว่าง 60 ปี– 69 ปี
คนชรา (Old)	คือ อายุระหว่าง 70 – 79 ปี
คนชรามาก (Very old)	คือ อายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป

ความอุดมใจของผู้สูงอายุ หมายถึง ความต้องการจำเป็นพื้นฐานด้านร่างกายหรือกายภาพ (Physiological Needs) ความต้องการจำเป็นด้านจิตใจ (Mental Needs) ความต้องการจำเป็นด้านทักษะเชิงปัญญา (Skill Needs) และความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) โดยมีกิจกรรมที่จะสนับสนุนให้กลุ่มผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกดีและอึดอับทั้งทางร่างกาย จิตใจ ทักษะเชิงปัญญา และสังคม มีการบูรณาการศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เพื่อก่อให้เกิดความอุดมใจของผู้สูง

วัย 4 มิติ ได้แก่ 1) ด้านสุขสบาย 2) ด้านสุขสนุก 3) ด้านสุขสง่า 4) ด้านสุขสว่าง 5) ด้านสุขสงบ การทำให้มีการติดต่อสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กัน ฉันท์เพื่อน ที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบฟุ้งฟิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบติดต่อด้วยการเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่นการส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อ แต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วยความจำเป็นที่ ต้องมีเครือข่ายผู้สูงวัยเพื่อบอกเล่าเรื่องราวสู่กันฟัง เป็นการแบ่งปันประสบการณ์ความสุขความทุกข์ ความสมหวังและผิดหวัง การพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใด ๆ ที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอด กันเป็นวัฏธรมภายในกลุ่มคน หน่วยงาน หรือองค์กรเดียวกัน จะมีลักษณะไม่ต่างจากการปิด ประเทศที่ไม่มีการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิม อาศัยข้อมูล ข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ภายใน ใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่พอจะหาได้ใกล้มือ หรือถ้าจะ ออกแบบใหม่ก็ต้องใช้เวลาานานมาก จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานอย่างยิ่งและไม่อาจแก้ปัญหาที่ ซับซ้อนได้

การสร้างเครือข่าย สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กร ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่ นอก หน่วยงานของตน ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ ซึ่งกันและกัน เสมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก (เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ, 2561)

2.1.1 ประเภทและรูปแบบสังคม

สนธยา พลศรี (2550) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของเครือข่ายตามหลักเกณฑ์ที่ นิยมใช้กันทั่วไป จำนวน 16 ประเภท ดังนี้

- 1) แบ่งตามความซับซ้อนของกลไกการทำงาน
- 2) การแบ่งตามสถานภาพและบทบาทของสมาชิก
- 3) การแบ่งตามระดับการรวมตัวของสมาชิก
- 4) การแบ่งตามลักษณะการเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย
- 5) การแบ่งตามระดับความสัมพันธ์กับศูนย์กลาง
- 6) การแบ่งตามขนาดของเครือข่าย
- 7) การแบ่งตามแหล่งกำเนิดของเครือข่าย
- 8) การแบ่งตามลักษณะของสมาชิกที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย
- 9) การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์กับรัฐบาล
- 10) การแบ่งตามลักษณะของงาน
- 11) การแบ่งตามกฎหมาย

12) การแบ่งตามรูปแบบความร่วมมือระหว่างสมาชิก

13) การแบ่งตามคุณสมบัติของเครือข่าย

14) การแบ่งตามลักษณะของเครือข่าย

15) การแบ่งตามวิชาชีพของสมาชิก

16) การแบ่งตามลักษณะกิจกรรมของเครือข่าย

จึงเห็นว่าสังคมมีกลไกในตัวเอง ในลักษณะประสานกันซับซ้อนและด้วยรูปลักษณะโยงใยซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมมีอิทธิพลต่อปัจเจกชนในทุกมิติไม่ว่าสังคมนั้นจะมีลักษณะและรูปแบบใดก็ตาม เสรี พงศ์พิศ (2548) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการว่า มี 4 ดังนี้

1) สังคมแนวราบ โดยการประสานบุคคลที่อยู่ใน “ระดับ” เดียวกัน อาชีพเดียวกัน ให้มาเชื่อมประสานเป็นเครือข่ายกัน เช่น สังคมเกษตร สังคมนักวิจัย เป็นต้น

2) สังคมแนวตั้ง เป็นการนำผู้คนจากหลากหลายอาชีพที่แตกต่างกันมาเป็นกลุ่มสังคมเดียวกัน เช่น สังคมนักการเมืององค์การทุน สังคมเกษตรกรรม เป็นต้น

3) สังคมการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล และประสบการณ์ดีขึ้นไปง่ายขึ้นและมีการร่วมมือกันในเรื่องต่าง ๆ ได้สะดวก และดียิ่งขึ้นและอีกบางส่วนทำให้เป็นพลัง ต่อรองกับอำนาจต่าง ๆ ได้ดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นองค์การของรัฐ หรือเอกชนองค์การทุน หรือองค์การวิชาการทำให้ได้รับความสนใจและความช่วยเหลือง่ายขึ้นในรูปแบบประชาสังคม

4) สังคมความร่วมมือ เป็นรูปแบบสังคมที่เน้นการรวมตัวกัน เพื่อกดดันทางการเมืองรณรงค์เพื่อให้สังคมเกิดสำนึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ป่าชุมชน การสร้างเขื่อน เป็นต้น

จึงเห็นว่าสังคมมีพัฒนาการอยู่เสมอมิมีมติแห่งการเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่งเป็นลักษณะของการพัฒนาไปสู่ความเปลี่ยนแปลงไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเสมอ

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการแบ่งประเภท รูปแบบ และลักษณะ ดังนี้

1) สังคมเชิงพื้นที่ (Area) หมายถึงการรวมตัวของกลุ่ม องค์การเครือข่าย ที่อาศัยพื้นที่รูปธรรม หรือพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน เป็นกระบวนการ พัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป้าหมายนำทาง และเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกัน โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย

2) สังคมตามสถานการณ์ (Issue) ได้แก่ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์การโดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจังและพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับ ภาคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3) สังคมตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ

ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการ ภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้น ๆ

ประเภท รูปแบบและลักษณะของสังคมที่กล่าวมาแสดงลักษณะให้เห็นสภาพจำแนกของสังคมได้อย่างชัดเจนซึ่งว่าด้วยส่วนประกอบหลักของโครงสร้างทางสังคมที่ยึดโยงกันในมิติต่าง ๆ

นฤมล นิราทร (2543) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการจำแนกประเภทของเครือข่ายทางสังคมตามมิติ 4 มิติ ดังนี้

- 1) จำแนกตามพื้นที่ดำเนินการ เช่น เครือข่ายระดับ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ภาคและประเทศ
- 2) จำแนกตามกิจกรรมหรือประเด็นปัญหา เช่น เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็ก สตรี สาธารณสุข เศรษฐกิจ พัฒนาชุมชน สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม
- 3) จำแนกตามอาชีพหรือสถานภาพทางสังคม เช่น เครือข่ายด้านแรงงาน เครือข่าย กลุ่มพระสงฆ์ เครือข่ายครูพิทักษ์สิทธิเด็ก เครือข่ายสาววัดนักเรียน
- 4) จำแนกตามรูปแบบโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ ทำให้เกิดเครือข่ายใน 2 ลักษณะคือ เครือข่ายตามแนวตั้ง คือ 1) เครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็นช่วงชั้น ทำให้ความสัมพันธ์ ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายไม่เท่ากัน และ 2) เครือข่ายตามแนวนอน เป็นเครือข่ายที่ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายเท่าเทียมกัน

ตามทัศนะดังกล่าวเป็นการจำแนกสังคมให้เห็นมิติต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยส่วนสำคัญและเชื่อมโยงเพื่อการขับเคลื่อนสังคมในมิติที่หลากหลายด้วยกิจกรรมทางสังคมยึดโยงกับพื้นที่ คน สิทธิ และสิ่งแวดล้อมด้วยความสัมพันธ์ตามโครงสร้างสังคม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของเครือข่ายไว้หลายประเภทตามหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา ซึ่งได้จัดแบ่งไว้ 7 ประเภท ดังนี้

- 1) ระยะห่างทางสังคม (Social Distance) อาจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือเครือข่ายใกล้ชิด (Intimate Network) เครือข่ายรอง (Effective Network) เครือข่ายขยาย (Extended Network)
- 2) ขนาดของกลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือเครือข่ายรวม (Total Network) เปรียบเสมือนสังคมใบใหญ่ในภาพรวมและเครือข่ายย่อย (Sub Network) เปรียบเสมือน กลุ่มสังคมย่อยที่อยู่ในสังคมใหญ่ ๆ นั้น
- 3) ระดับสังคม พื้นที่แบ่งออกเป็น คือ ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค
- 4) ตามประเด็นที่สนใจ แบ่งได้หลายประเภท เช่น เครือข่ายการปฏิรูป ครูประจำการ เครือข่ายการศึกษาทางเลือก เครือข่ายการศึกษาระดับ ปฐมวัยและเครือข่ายเพื่อปฏิรูป การเรียนการสอนของท้องถิ่น

5) การแบ่งตามวิชาชีพของสมาชิก แบ่งได้หลายประเภท เช่นเครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายนักวิชาการเครือข่ายผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายครูอาจารย์เครือข่ายนักธุรกิจเครือข่ายสื่อสารมวลชน เครือข่ายผู้ประกอบการ เครือข่ายผู้นำชุมชน เครือข่ายผู้นำศาสนา

6) การแบ่งตามบทบาทของกลุ่ม แบ่งได้หลายประเภท เช่น เครือข่ายรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ การปฏิรูปการศึกษา เครือข่ายการศึกษาวิจัยเพื่อปฏิรูปการศึกษา เครือข่ายผู้สนับสนุนด้านเงินทุน และเครือข่ายเพื่อการวิเคราะห์เสนอแนะนโยบาย

7) การแบ่งตามลักษณะภาคีที่ร่วมในเครือข่าย แบ่งได้ 2 ประเภท คือ เครือข่าย แนวนอน (Horizontal Network) เป็นเครือข่ายของกลุ่มคนที่มีลักษณะทางสังคมใกล้เคียงกัน เผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เช่น การรวมกันระหว่างสถาบันการศึกษาด้วยกัน หรือการรวมกลุ่มระหว่างมูลนิธิกับองค์การพัฒนาเอกชน และเครือข่ายแนวตั้ง (Vertical Network) เป็นเครือข่ายที่ภาคีมีความแตกต่างกัน เช่น การรวมระหว่างหน่วยงานของรัฐกับองค์การชุมชน การรวมระหว่างองค์การธุรกิจสถานศึกษาการรวมระหว่างองค์กรท้องถิ่นกับมูลนิธิของบริษัทธุรกิจ เป็นต้น

การแบ่งลักษณะของสังคมไม่ว่าจะเป็นมิติใด ๆ ก็เป็นการแบ่งตามแนวคิด ทศนะ ของนักวิชาการที่ให้ความเห็นทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกัน แต่กระบวนการทางสังคมที่มีบางมิติที่ไม่ได้รับการกล่าวถึงหรืออาจจะตกหล่นในระหว่างประเด็นทางวิชาการ จึงทำให้กระบวนการทางสังคมยังมีช่องว่างให้ศึกษาและทำการวิจัยต่อไปได้ เพราะกระบวนการทางสังคมยังคงเปลี่ยนแปลงตามปัจจัยแวดล้อมที่เป็นปัจจุบันและมีเงื่อนไขอีกหลายประการที่ต้องทำการศึกษาต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมอุดมใจ

2.2.1 ความหมายและแนวคิดสำคัญ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2542: 419) คำว่า “สังคมอุดมคติ” พุทธศาสนาเถรวาท เป็นวิถีชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการศึกษา 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นอุดมคติตามหลักพุทธศาสนาเถรวาท จึงหมายถึง การดำรงชีวิตให้บรรลุอรรถะ ประโยชน์ที่เป็นจุดมุ่งหมายของการมีชีวิตที่เรียกว่าอรรถะ 3 ประการ ได้แก่ ทิฐุธรรมมิกัตถะ ประโยชน์ในปัจจุบันที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเป็นขั้นต้น สัมปรายิกัตถะประโยชน์ในเบื้องหน้าหรือประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิตเป็นหลักประกันสำหรับชีวิตในอนาคตและภพหน้า ปรมัตถะประโยชน์ คือประโยชน์สูงสุด เป็นแบบอย่างที่ดีงาม ที่พึงปรารถนาหรือสังคมที่สันติสุข ซึ่งมนุษย์สามารถช่วยกันสร้างสังคมที่มีอุดมคติต่อธรรมในลักษณะนี้ขึ้นได้ จึงเห็นได้ชัดว่าแนวคิดสำคัญของนักวิชาการด้านศาสนามองสังคมอุดมคติเป็นอุดมการณ์ของชีวิตที่พึงปรารถนาด้วยการบูรณาการหลักธรรมเข้าผสานกับการใช้ชีวิตในทุกสังคมทั้งด้านศีล สมาธิ ปัญญา

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2549: 23-25) ได้ให้ความหมายของสังคมนุคตคติผ่านมิติทัศน์โดยนัยทางธรรมซึ่งมีความหมายว่า “มีธรรมเป็นคติแห่งใจ มีใจที่ประกอบด้วยธรรม ใจจึงเป็นสุข สุขก็เกิดในใจ อุคตคติของมนุษย์ควรเต็มไปด้วยยุติธรรมในใจ” ดังนั้นสังคมที่อุดมไปด้วยสุขใจ คือสังคมที่กอรปด้วยธรรมประจำใจและธรรมที่ประกอบต้องสามารถประพฤติปฏิบัติได้อย่างง่าย ๆ และเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตและโดยเฉพาะชีวิตของผู้สูงวัยที่เป็นปัจฉิมวัยของอายุแล้ว สิ่งที่ต้องคำนึงถึงก็ต้องเป็นความสุขใจในบั้นปลายชีวิตที่มีแต่ความสุขและความปลอดภัย

สังคม (Society) หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525: 790) เป็นระบบการปฏิบัติและดำเนินการ ระบบอำนาจและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระบบรวมกลุ่มและแบ่งกลุ่ม ระบบการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์และการให้อิสระภาพแก่มนุษย์ (กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2526: 14)

คำว่า “สังคม” (Society) หมายถึง การรวมกลุ่มกันของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปและอยู่ด้วยกันเป็นองค์กร หรือเป็นประชาคม หรือเป็นสมาคม มีจุดประสงค์ร่วมกัน มีสัมพันธภาพในการอยู่ร่วมกัน มีแนวทางในการดำเนินชีวิตและอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของกลุ่มเหมือนกัน ตั้งแต่หน่วยย่อย ๆ จนถึงขนาดใหญ่ที่เรียกว่า “รัฐ” ดังนักปรัชญาตะวันตก เพลโต (Plato) ได้กล่าวถึง คำว่า สังคม (Society) กับคำว่า รัฐ (State) อธิบายว่า รัฐนั้นประกอบด้วยปัจเจกบุคคลที่รวมกันอยู่ แต่ก็ได้ไม่ได้เป็นหนึ่งเดียว (Unity) เหมือนอย่างทีกล่าวอ้าง ขณะเดียวกัน รัฐมีจิตวิญญาณที่มีอำนาจมากมาย และรัฐนั้นเป็นสถานที่ใหญ่โตกว้างขวางและเป็นทีปัจเจกบุคคลมารวมกันอาศัยอยู่ สังคมในความหมายของเพลโตจึงมีความหมายว่า สังคม คือ รัฐ ขณะที่มีสังคมอีกแบบหนึ่งเรียกว่า สังคมตามธรรมชาติ (natural society) หมายถึง สังคมที่มีมาพร้อมกับการเกิดของโลก ถือว่าเป็นระบบสังคมดึกดำบรรพ์โดยมนุษย์อยู่ร่วมกันแบบธรรมชาติในรูปของความผูกพันกับญาติพี่น้อง จะโดยการสืบสายโลหิตหรือการแต่งงานก็ตาม ยังไม่มีกฎข้อบังคับของสังคมมาใช้กับสมาชิกของสังคมเพราะอยู่กันแบบญาติพี่น้อง ความสัมพันธ์มีอยู่ในวงจำกัด ฉะนั้นสังคมประเภทนี้จึงเป็นสังคมตามธรรมชาติ (Plato, 1968)

อุดมคติ (Ideal) หมายถึง จินตนาการที่ถือเป็นมาตรฐานแห่งความดี ความงามและความจริงทางใดทางหนึ่งที่มีมนุษย์ถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตของตน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525: 911) และหมายถึงรูปแบบที่สมบูรณ์แสดงให้เห็นเป็นแบบอย่างทีสมบูรณ์ (Peter, Angeles Adam, 1981: 119) นอกจากนี้ ยังหมายถึงการถึงผลเลิศ ความคิดสูงส่งความไฝ่ฝัน (กิริติ บุญเจือ, 2522: 229) เป็นจุดหมายสูงสุดทีบุคคลหรือสังคมมุ่งบรรลุถึง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540: 45) อีกประการหนึ่ง สังคมอุดมใจ คือ สังที่เกิดจากพลังจินตนาการของมนุษย์ เป็นสังคมทีดีสุดทีมีความสมบูรณ์พร้อม มนุษย์ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเป็นสังที่มนุษย์ปรารถนาความสมบูรณ์พร้อม มนุษย์ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเป็นสังที่มนุษย์ปรารถนาอย่างแรงกล้าทีจะบรรลุถึง สังคมอุดมใจนี้

นักปราชญ์เสนอเพื่อเป็นทางออกให้แก่สังคมปัจจุบัน ซึ่งนักปราชญ์เหล่านั้น เห็นว่า เป็นสังคมที่มีปัญหาไม่เป็นที่พึงปรารถนา โดยได้นำเสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงสังคมอุดมใจนี้

ชัยพร วิชชาวุธ และธีรพร อูวรรณโณ. (2525) อธิบายเรื่องสังคมอุดมใจพอสรุปได้ว่า มนุษย์ได้ไฝฝืนที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมที่มีแต่ความสุข และความสมหวังตลอดประวัติอันยาวนานของมนุษย์ได้ จิตนาการสังคมในฝันนี้ในรูปของสวรรค์ที่ชีวิตมีแต่ความสุขไม่รู้จบ ศาสนาต่าง ๆ จึงได้ใช้ความปรารถนาอันสูงสุดของมนุษย์นี้ให้เป็นประโยชน์ โดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ศรัทธาได้ประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นมรรคสู่สวรรค์ที่มนุษย์ไฝฝืน

นักปราชญ์ที่เสนอสังคมอุดมใจได้แก่ พลาโต (Plato, 428 - 348 B.C.) เขียนไว้ในหนังสือสาธารณรัฐ (Republic) ว่า สังคมอุดมใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีนักปราชญ์ที่ได้รับการศึกษามาอย่างดี เข้ามาปกครอง เพราะนักปราชญ์เหล่านั้นสามารถกำหนดได้ว่าสิ่งใดที่ดี สิ่งใดที่ถูกต้อง และจะทำสิ่งใดที่ดีที่ถูกต้องได้อย่างไร

ทฤษฎีของสังคมอุดมใจที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของมนุษย์ มี 2 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีมนุษย์นิยม และทฤษฎีการเสริมแรง ทฤษฎีมนุษย์นิยมในทรรศนะของ นักจิตวิทยาเช่น มาสโลว์ เชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการหลายอย่าง ความต้องการเหล่านี้สามารถเรียงลำดับความต้องการได้เป็นทีละขั้นคือ ความต้องการเริ่มจากขั้นต่ำไปหาขั้นสูงเริ่มจากความต้องการทางสรีระ ความต้องการสวัสดิภาพ หรือความปลอดภัย ไปสู่ความต้องการความรัก และความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง ไปจนถึงความต้องการเข้าใจตนเองที่แท้จริงเพื่อพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การพัฒนาศักยภาพถือเป็นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ ส่วนทฤษฎีการเสริมแรงเป็นทฤษฎีที่มุ่งหวังกระตุ้นให้คนทำงาน และไปสู่ก้าวแห่งความสำเร็จ และเป็นสุขที่ทำงาน มุ่งให้มนุษย์ทำงานตามที่ตนรัก ตามที่ตนถนัดอย่างเต็มความสามารถ และจุดหมายปลายทางคือรางวัล

เซอร์โทมัส มอร์ (ค.ศ.1477-1535) นักศาสนา นักกฎหมาย และนักปกครองชาวอังกฤษ ซึ่งถูกประหารชีวิต เนื่องจากคัดค้านการหย่าร้าง เพื่อสมรสใหม่ของพระเจ้าเฮนรีที่ 8 ของอังกฤษ ได้เสนอทัศนะในหนังสือยูโทเปีย (Utopia) ในปีค.ศ. 1516 ว่าสังคมอุดมใจจะเกิดขึ้นเมื่อ ในสังคมไม่มีทรัพย์สินส่วนบุคคล มีแต่ทรัพย์สินส่วนรวม (Commonwealth) สมาชิกทุกคนทำงานเพื่อสังคม และรับบริการเลี้ยงดู บริการจากสังคม สังคมมีระเบียบแบบแผนกำหนดโดยกฎหมายที่เป็นธรรม ทุกคนรู้และปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างกระตือรือร้น ทุกคนมีความสุข หนังสือยูโทเปียของมอร์เป็นที่อ่านกันแพร่หลาย และได้มีผู้แปลเป็นภาษาไทย (สมบัติ จันทรวงศ์, 2517) เมื่อพูดถึงสังคมอุดมใจคนมักนึกถึงยูโทเปีย จนยูโทเปียกลายเป็นคำที่มีความหมายว่า “สังคมอุดมใจ” ทั้ง ๆ ที่ตามรากศัพท์ยูโทเปียแปลว่า “ไม่มีที่ใด” (Nowhere) มอร์มีความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์เห็นแก่ตัวหากให้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ความเห็นแก่ตัวนี้ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมายที่สุดที่จะประมาณ หากจะขจัดปัญหาเหล่านี้ก็ต้องจัดการให้ทรัพย์สินต่าง ๆ เป็นของส่วนรวม มนุษย์จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่ต้องวิตก

กังวลเรื่องปากท้อง ไม่ต้องวิตกกังวลเรื่องสวัสดิภาพ ไม่มีการเอาเปรียบ หรือการกดขี่ ทรานแทที่สังคมยังคงอยู่ และกฎหมายที่เป็นธรรมยังคงอยู่ในลักษณะเช่นนี้ยูโทเปียของมอร์จึงเป็นสังคม

เซอร์โทมัส มอร์ (1477-1535) นักศาสนา นักกฎหมาย และนักปกครองชาวอังกฤษ ซึ่งถูกประหารชีวิต เนื่องจากคัดค้านการหย่าร้าง เพื่อสมรสใหม่ของพระเจ้าเฮนรีที่ 8 ของอังกฤษ ได้เสนอทัศนะในหนังสือยูโทเปีย (Utopia) ในปีค.ศ. 1516 ว่าสังคมอุดมใจจะเกิดขึ้นเมื่อ ในสังคมไม่มีทรัพย์สินส่วนบุคคล มีแต่ทรัพย์สินส่วนรวม (Commonwealth) สมาชิกทุกคนทำงานเพื่อสังคม และรับการเลี้ยงดู บริการจากสังคม สังคมมีระเบียบแบบแผนกำหนดโดยกฎหมายที่เป็นธรรม ทุกคนรู้และปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างกระตือรือร้น ทุกคนมีความสุข หนังสือยูโทเปียของมอร์เป็นที่อ่านกันแพร่หลาย และได้มีผู้แปลเป็นภาษาไทย (สมบัติ จันทรวงศ์, 2517) เมื่อพูดถึงสังคมอุดมใจคนมักนึกถึงยูโทเปีย จนยูโทเปียกลายเป็นคำที่มีความหมายว่า “สังคมอุดมใจ” ทั้ง ๆ ที่ตามรากศัพท์ยูโทเปียแปลว่า “ไม่มีที่ใด” (Nowhere) มอร์มีความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์เห็นแก่ตัวหากให้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ความเห็นแก่ตัวนี้ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมายที่สุดที่จะประมาณ หากจะขจัดปัญหาเหล่านี้ก็ต้องจัดการให้ทรัพย์สินต่าง ๆ เป็นของส่วนรวม มนุษย์จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่ต้องวิตกกังวลเรื่องปากท้อง ไม่ต้องวิตกกังวลเรื่องสวัสดิภาพ ไม่มีการเอาเปรียบ หรือการกดขี่ที่ทรานแทที่สังคมยังคงอยู่และกฎหมายที่เป็นธรรมยังคงอยู่ในลักษณะเช่นนี้ยูโทเปียของมอร์จึงเป็นสังคมมนุษยนิยม

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม

ปัจจุบันเมื่อกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานเพื่อพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์นั้น เสรี พงศ์พิศ ได้อธิบายกรอบในการพัฒนาเอาไว้ที่น่าสนใจว่า ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1) ชุมชนมีฐานการเริ่มต้นและการดำเนินงานอยู่ที่ชุมชน
- 2) ชุมชนต้องการการบริหารจัดการที่มีอิสระ และสอดคล้องกับศักยภาพ
- 3) ชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและภูมิปัญญา
- 4) ชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน
- 5) ชุมชนมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชน พัฒนาระบบทุนและระบบสวัสดิการของชุมชน เป็นการสร้างผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมกำกับความสัมพันธ์กับทุกฝ่าย ไม่ใช่การฉวยโอกาส การผลิตในปริมาณมาก และการแสวงหากำไรสูงสุด
- 6) วิสาหกิจของชุมชน สามารถดำเนินการในรูปแบบการสร้างร่วมมือกับองค์กรภายนอก เพราะองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชนยังมีข้อจำกัดในความสามารถด้านบริหารจัดการ เป็นการสร้างร่วมมือโดยองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กร

ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นผู้เลือกองค์กรภายนอกเข้ามาในกระบวนการความร่วมมือที่เกิดขึ้น ไม่ใช่ การตัดสินใจโดยหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกที่ไม่ใช่องค์กรชุมชน

7) การพัฒนาวิสาหกิจของชุมชน สามารถดำเนินการในรูปแบบการร่วมทุนกับองค์กร ภายนอก โดยมีทุนหลักในการดำเนินงานจากชุมชน ในกรณีที่ต้องค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชน ยังมีข้อจำกัดในด้านทุนเป็นการสร้างความร่วมมือโดยองค์กรชุมชนหรือ เครือข่ายองค์กรชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นการร่วมทุนระหว่างองค์กรชุมชน หรือเครือข่ายองค์กร ชุมชนกับองค์กรภายนอก โดยมีการกำหนดสัดส่วนที่เหมาะสมจากแนวทางดังกล่าวนี้ ทำให้เกิดถาม ที่น่าสนใจที่จะนำเสนอในบทนี้ว่า “เราควรมีหลักในประเด็นใด ? ที่จะนำมาตอบโจทย์เพื่อช่วยสนับสนุนกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเด็นที่จะวิเคราะห์บริบท ความ ต้องการ รวมไปถึงการค้นหาสภาพที่แท้จริงที่จะเอื้อต่อการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของบริโภค ใน งานวิจัยนี้ จึงได้นำเสนอหลักธรรมที่ว่าด้วยสัพปริสธรรม

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ได้ให้ความหมายของ วิสาหกิจชุมชน (community enterprise) ว่าหมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของ ครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ดังนั้นความหมายของวิสาหกิจชุมชนโดยสรุป คือ การ ประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่ง “ทุนของชุมชน” รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ภูมิปัญญา ทุนทาง วัฒนธรรม ทุนทางสังคม

ระบบที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคล ในระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น อย่างมีขั้นตอน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งเข้าเป็น ส่วนประกอบเดียวกันเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ โดยมีการจัดสรรทรัพยากร มีการจัดองค์การ หน่วยงาน หรือกลุ่มบุคคลเป็นผู้ดำเนินงาน โดยมีกลไกประกอบด้วย 6 M การจัดบุคลากร (Man) การจัดทรัพยากร (Materials) การจัดงบประมาณ (Money) การบริหารจัดการ (Management) การ ติดต่อบริการข้อมูลข่าวสาร (Message) และการบริการประชาชน (Market) เป็นต้น

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพุทธธรรม

พุทธศาสนามีคำสอนในส่วนทำให้การพัฒนาสังคมไทยเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังปรากฏใน งานวิชาการเรื่อง พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) (ชัยอนันต์ สมุทวณิช UNDP, 2541: 57 - 63) การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง “การตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่มีผลกระทบในทางลบต่อความต้องการของคน รุ่นต่อไปในอนาคต” เนื่องจากทุกครั้งที่มีการตอบสนอง ความต้องการของคน รุ่นปัจจุบัน ต้องมีการ

ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออนาคต การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหา โดยการพยายามอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ในลักษณะที่เป็นส่วนรวม หรือระดับมหัพภาค มีความจำเป็นที่จะดำเนินการให้กระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในทีใดทีหนึ่ง ก็จะต้องเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมในที่อื่น ๆ เป็นการชดเชยเพื่อให้ในแง่มหัพภาคของคุณภาพสิ่งแวดล้อมคงอยู่ได้ดั้งเดิม การพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนายุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนาต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมในทุกด้าน อย่างสมดุล บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุก ๆ คน เคารพซึ่งกันและกันและสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ จนในที่สุด มีคุณภาพที่ดี ขึ้นอย่างเท่าเทียม ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันอย่างกว้างขวางว่า แนวทางการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ เป็นแนวทางที่ดีที่สุด ที่ทำให้มนุษย์เกิดความสมดุล ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ทางสังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของมนุษย์เอง แล้วก็ต้องยึดหลักคุณธรรมทางศาสนาประกอบด้วย

2.4.1 แนวคิดสำคัญ

1) **รุ่งอรุณแห่งการพัฒนาตน 7 ประการ** โดยพระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต) เสนอวิธีการที่จะพัฒนาตนไปสู่วิถีชีวิตที่ดีงาม เรียกว่า “รุ่งอรุณแห่งการพัฒนาตน” ไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ได้แก่ การรู้จักใช้สติปัญญาในการวิเคราะห์พิจารณา ในการเลือก เริ่มจากการเลือกคบคนดี เลือกตัวแบบที่ดี เลือกบริโภคสื่อและข่าวสารข้อมูลที่มีคุณค่า เรียกว่า ความมีกัลยาณมิตร (กัลยาณมิตรตา)

2. รู้จักจัดระเบียบชีวิต มีการวางแผนและจัดการกิจการงานต่างๆ อย่างมีระบบระเบียบ เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยศีล (ศีลสัมปทา)

3. ถึงพร้อมด้วยแรงจูงใจให้สร้างสรรค์ มีความสนใจ มีความพึงพอใจ มีความต้องการจะสร้างสรรค์ กิจการงานใหม่ ๆ ที่เป็นความดีงามและมีประโยชน์ เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยฉันทะ (ฉันทสัมปทา)

4. มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ผู้มีความเชื่อในตนว่าสามารถจะพัฒนาได้ จะมีความองงามถึงที่สุดแห่งความสามารถของตน เรียกว่า ทำให้ตนให้ถึงพร้อม (อัตตสัมปทา)

5. ปรับเจตคติและค่านิยมให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้สติปัญญาองงามขึ้น เรียกว่า กระทบความเห็นความเข้าใจให้ถึงพร้อม (ทิฐีสัมปทา)

6. การมีสติ กระตือรือร้น ตื่นตัวตลอดเวลา หมายถึง การมีจิตสำนึกแห่งความไม่ประมาท เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของชีวิตและสภาพแวดล้อม เห็นคุณค่าของเวลาและใช้เวลาอย่างคุ้มค่า เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท (อัปมาทสัมปทา)

7. รู้จักแก้ปัญหาและพึ่งตนเอง จัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดวิจรรณญาณตามเหตุปัจจัยด้วยตนเอง เรียกการคิดแบบนี้นี่ว่า โยนิโสมนสิการ (โยนิโสมนสิการสัมปทา)

การพัฒนาตนเองตามแนวพุทธศาสตร์ เน้นที่การพัฒนาจิตใจ ทำให้สงบ บริสุทธิ์ โดยการทำสมาธิหรือวิปัสสนา (พระเทพเวที ป.อ.ปยุตโต, 2532) พระพุทธศาสนาก็เริ่มสูญเสียบทบาทที่มีต่อการพัฒนาประเทศอย่างที่เคยเป็นมา เนื่องจากสังคมไทยไปต้อนรับวัฒนธรรมตะวันตก สังคมไทยเริ่มมีปัญหามากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะการรับเอาความเจริญก้าวหน้าแบบตะวันตกเข้ามา ทั้งนี้เพราะสังคมไทยไม่ได้มีภูมิหลังและรากฐานความเจริญทางสังคมอุตสาหกรรม และไม่มีวัฒนธรรมอุตสาหกรรมแบบตะวันตก ทำให้สังคมไทยมีสภาพที่นักวิชาการเรียกว่า “ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา modernization without development” กระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศภายใต้ “ประเทศไทย 4.0” เป็นอีกนโยบายหนึ่งที่เป็นการวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว เป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์รัฐบาลเป็นรูปแบบที่มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการวิจัยและการพัฒนา และการปฏิรูปการศึกษาไปพร้อม ๆ กันเป็นการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “ประชารัฐ” ที่ผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ การวิจัยพัฒนา และบุคลากรทั้งในและระดับโลก นี่เป็นแนวคิดทิศทางการพัฒนาประเทศเพื่อก้าวเข้าสู่โมเดล “ประเทศไทย 4.0” ของรัฐบาลในปัจจุบัน จะเป็นได้จริงแค่ไหนไม่ใช่คอยติดตามอย่างเดียวแต่ต้องช่วยกันทุกฝ่าย คนละไม้คนละมือตามภารกิจโดยเฉพาะคนในวงการศึกษา คิดว่านี่เป็นแสงสว่างจ้าที่เดียวที่จะทำให้ไทย หลุดพ้นจาก “ประเทศกำลังพัฒนา” กลายเป็น “ประเทศพัฒนาแล้ว” อย่างแท้จริงซักที

2) แนวคิดสร้างคนเข้มแข็ง ตามหลัก 3 ประการ โดยพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) 2541: 29 – 31. กล่าวว่า การพัฒนาสังคมไทยหรือพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องมีการพัฒนาคนก่อน เพื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็ง 3 ประการ คือ

1. ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม ได้แก่ ความขยันขันแข็งจริงจังในการทำงาน
2. ความเข้มแข็งทางจิตใจ ได้แก่ การช่วยเหลือตนเอง ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก
3. ความเข้มแข็งทางปัญญา ได้แก่ ความพยายามทำด้วยตัวเอง ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดภาวะผู้นำทางปัญญาซึ่งเป็นผู้นำที่แท้จริงนั่นเอง

เมื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็งแล้วก็จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

- 1) ถือหลักทำการให้สำเร็จด้วยความเพียรพยายาม ที่เรียกว่า “หลักกรรม”
- 2) ถือหลักเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยไป ทั้งทางพฤติกรรม ทางจิตใจ และทางปัญญาที่เรียกว่า “ไตรสิกขา”
- 3) ถือหลักทำการทั้งหลายอย่างเร่งรัดไม่รอเวลาด้วยความไม่ประมาท ที่เรียกว่า “หลักอัปมาทะ”

4) ถือกู้หลักทำตนให้เป็นที่พึ่งเพื่อพึ่งตนเองได้และเป็นอิสระ ที่เรียกว่า “หลักอิสรภาพแห่งการพึ่งตัวเองได้”

3) แนวคิดปราชญ์ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ

สัปปุริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ หรือธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คำว่า สัตบุรุษ หมายถึง คนดี นักปราชญ์ หรือบัณฑิตสัปปุริสธรรม จึงหมายถึง คุณธรรมที่ทำให้คนเป็นคนดี มี 7 ประการ คือ

(1) ธัมมัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องข้องในการดำเนินชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจการงานต่าง ๆ รู้และเข้าใจในสิ่ง ที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น รู้ว่า ตำแหน่งฐานะ อาชีพการงานของตน มีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการ จะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้น ๆ ดังนี้ เป็นต้น ตลอดจนถึงสูงสุดคือ รู้เท่าทันกฎธรรมหรือหลักความจริงของธรรมชาติเพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้อง มีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น

(2) อุตถัญญูตา หมายถึง รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือ รู้ความหมาย และความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ว่าที่ตนทำอยู่อย่างนั้นดำเนินชีวิตอย่างนั้น เพื่อประสงค์ ได้ประโยชน์อะไร หรือควรจะได้บรรลุถึงผลหรือเป้าหมายอย่างไร ที่ให้มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะ การงานอย่างนั้น เขากำหนดความมุ่งหมายอะไร กิจการงานที่ตนกระทำอยู่ในขณะนี้ เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอย่างไรบ้าง เป็นผลดีหรือผลเสีย เป็นต้น ตลอดจนถึงสูงสุดคือรู้ความหมายของคติธรรมตา และประโยชน์ที่เป็นจุดหมายแท้จริงของชีวิตในธัมมัญญูสูตร" กล่าวถึงการรู้จักผล ว่า ภิกษุที่เป็นผู้รู้จักผลในพระพุทธศาสนานี้ เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องเนื้อความใจความความมุ่งหมาย และประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงภิกษุที่เป็นผู้รู้จักผลว่าภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้รู้ความหมายแห่งภาชิต คือ ถ้อยคำที่เป็นประโยชน์นั้น นี้เป็นความหมายแห่งภาชิตนี้ การรู้จักคิด และวางแผนได้ก่อนแล้วเดินตามลำดับของงาน ผลก็คือ จะไม่มีข้อผิดพลาด ไม่ติดขัดในการทำงาน หรือในการทำงานเป็นคณะ ทุกคนร่วมมือกันอย่างพร้อมเพรียง งานก็จะประสบความสำเร็จได้ผลดี มีประสิทธิภาพ เกิดความสบายใจที่มีส่วนช่วยให้งานส่วนรวมประสบผลสำเร็จ

(3) อุตถัญญูตา หมายถึงรู้ตน คือ รู้ตามเป็นจริงว่า ตัวเรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น เป็นอย่างไร มีลักษณะแบบไหน และนำมาประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมกับตน และกระทำให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของตนก็จะทำให้สัมฤทธิ์ผลตลอดจนรู้จักปรับปรุงแก้ไขตนเองให้เจริญก้าวหน้าและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

(4) มัตถัญญูตา หมายถึง รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด ในการปฏิบัติกิจการงาน

ต่าง ๆ ตลอดจนรู้จักประมาณในการพักผ่อนหลับนอนและการสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ ทำกิจการทุกอย่างด้วยความเข้าใจในวัตถุประสงค์เพื่อผลที่ได้อย่างแท้จริง มิใช่เพื่อเห็นแก่ความพอใจความชอบใจหรือเอาแต่ใจตนเองเพียงอย่างเดียวดังปรากฏในธัมมัญญสูตร ว่าภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักประมาณในการบริโภคปัจจัย 4 ในการเลี้ยงชีพ เช่น การรู้จักประมาณในการรับพระเคน หรือการใช้สอยจีวร การรับอาหารบิณฑบาต และบริโภคอาหารให้พอประมาณแก่อรรถภาพของตนไม่มากไม่น้อยเกินไป การใช้เสนาสนะที่อยู่อาศัย ให้พอสมควรเหมาะสมกับสมณะสาธูป ยารักษาโรคและบริวารอื่น ๆ ที่ภิกษุเข้าไปเกี่ยวข้อง ต้องให้รู้จักความพอดีแก่ตนเอง หากภิกษุไม่รู้จักประมาณในการรับปัจจัย 4 ไม่พึงเรียกเธอว่าเป็นมัตตัญญูตา แต่เพราะภิกษุรู้จักประมาณในการรับปัจจัย 4 จึงเรียกเธอว่า เป็นมัตตัญญู การรู้จักประมาณ ตามนำมาซึ่งความพอเหมาะพอควรให้การดำเนินกิจการงานต่าง ๆ ทำให้สามารถนำพามวลชน หมู่คณะไปสู่ความสุขสงบ ปลอดภัย และความเจริญอย่างแท้จริง

(5) กาลัญญูตา หมายถึง รู้กาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และรู้ระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจการต่าง ๆ รู้จักแบ่งเวลาให้เหมาะสมในแต่ละกิจการที่ตนกระทำ เช่น แบ่งเวลาเรียนเวลาทำงาน เวลาอ่านหนังสือ เวลาเล่น เวลาพักผ่อน เป็นต้น นอกจากนั้นจะต้องเป็นคนตรงต่อเวลารับผิดชอบต่อเวลาที่ตนกำหนดที่ตนได้วางแผนไว้ เพื่อผลสำเร็จที่มีต่อตนเองอย่างแท้จริง

(6) ปริสัญญูตา หมายถึง รู้ชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักชุมชน รู้ในสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติต่อท้องถิ่นของตน มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นหรือชุมชนของตน เข้าใจและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชน ไม่รังเกียจหรือดูหมิ่นเหยียดหยามท้องถิ่นหรือชุมชนของตน ควรให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือหรือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นหรือชุมชนของตน การรู้ชุมชน รู้สังคม ตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวางจากสังคมโลก สังคมประเทศชาติว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอย่างไร จะได้สามารถเข้าใจความต้องการของสังคมนั้นได้ถูกต้อง หรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด นอกจากนี้ยังต้องรู้เข้าใจในระเบียบกฎเกณฑ์ วัฒนธรรมประเพณีของ เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ของสังคมนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง จะได้สามารถนำความสงบสุข สันติสุข ความก้าวหน้ามาสู่มวลชน หมู่คณะและสังคมได้ในทางพระพุทธศาสนาได้ กล่าว ปริสัญญูตา หมายถึง การรู้จักบริษัท และแนวปฏิบัติของบริษัท ดังปรากฏในธัมมัญญสูตร

(7) บุคคลโพรปริญญูตา หมายถึง รู้บุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลว่าแต่ละคนมีบุคลิกลักษณะ อุปนิสัย ความรู้ความสามารถ และคุณธรรมที่แตกต่างกัน ควรจะรู้จักปฏิบัติต่อแต่ละบุคคลอย่างไร เช่นไร บุคคลไหนควรคบไม่ควรคบ บุคคลไหนที่เราควรให้ความเคารพเชื่อฟัง คำสั่งสอนบุคคลไหนที่เราควรให้คำแนะนำ สั่งสอน ช่วยเหลือ เป็นต้นหากต้องการเป็นคนดีของสังคมให้เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น ควรปฏิบัติตนตามหลักของสัปปริสธรรม 7 ประการนี้จึงจะได้ชื่อว่า มีคุณสมบัติของความเป็นคนดีที่สมบูรณ์

สรุปความหมายของสัปปุริสธรรม 7 คือ เป็นหลักธรรมสำหรับคนดี ที่สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง สังคม และองค์กร เป็นคุณสมบัติของกัลยาณมิตรที่ดีอีกทั้งยังเป็นคุณธรรมสำคัญของผู้นำ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในองค์กร จนสามารถขับเคลื่อนงานทุกอย่าง จนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหลักคุณธรรมทั้ง 7 ประการนั้นได้แก่ รู้เหตุรู้ผล รู้ตน รู้เวลา รู้ประมาณ รู้ชุมชน และรู้บุคคล นอกจากจะทำให้ผู้นำหรือผู้ปฏิบัติงานสามารถบริหารงานได้ดีแล้ว ยังเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้สามารถรักษาความเป็นมนุษย์ของตนไว้ได้ รวมถึงคุณสมบัติของคนดีที่สมบูรณ์ คือ เป็นคนดี คนฉลาด และเหมาะสมอย่างเสมอดีเสมอปลาย

ด้วยเหตุนี้ การนำธรรมข้อนี้มา เพื่อจะค้นหาสภาพที่แท้จริง โดยค้นหาว่า ต้นเหตุที่จะทำให้ชุมชนสามารถอยู่รอดได้คืออะไร และจะส่งต่อการพัฒนาสินค้าเพื่อความอยู่รอดอย่างไร อัตลักษณ์ที่แท้จริงของตัวเองคืออะไร สิ่งที่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงคืออะไร สินค้าในบางฤดูกาลควรเป็นอะไร ชุมชนควรนำเสนออะไรที่คนจะสนใจ คนที่จะมาทำหน้าที่ผลิตสินค้าควรเป็นใคร เหล่านี้ สัมพันธ์กับหลักธรรมในหัวข้อสัปปุริสธรรมทั้งสิ้น ฉะนั้น สัปปุริสธรรมเป็นธรรมที่จะทำให้สัตบุรุษ หรือคนที่จะผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ได้ตระหนักรู้ที่จะวิเคราะห์ตัวแปรดังกล่าวข้างต้น

การผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์จึงสมควรจะนำหลักธรรมข้อสัปปุริสธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสินค้าดังกล่าว พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักสัปปุริสธรรมแก่บริษัทตามโอกาสสถานที่ต่าง ๆ กัน ซึ่งคุณสมบัติที่แสดงออกถึงภาวะความเป็นผู้นำที่ดีนั้น ในความหมายของพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยหลักธรรม 7 ประการ โดยสามารถประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักสัปปุริสธรรมโดยสมบูรณ์แล้ว ผู้นั้นย่อมได้ชื่อว่าเป็น ผู้ที่พระพุทธเจ้ายกย่องว่าเป็นสัตบุรุษ หรือ คนดีแท้ หรือ มนุษย์ โดยสมบูรณ์ การกระทำหรือพฤติกรรมของเขามีความเหมาะสมถูกต้องย่อมนำไปประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนเองและเอื้ออำนวยประโยชน์สันติสุขแก่สังคมนั้น ดังนั้นก่อนที่จะทำความเข้าใจความหมายและความเป็นมาของหลักสัปปุริสธรรม จึงควรศึกษาและทำความเข้าใจคำว่า สัตบุรุษก่อน เพื่อที่จะได้เข้าใจในหลักธรรมอื่น ๆ ซึ่งแบ่งเป็นข้อย่อยดังที่ปรากฏในลักษณะสูตรปาฏิหาริยวรรค ที่ขนิยาย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) เห็นว่า สัปปุริสธรรม เป็นธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษมี 7 ประการ คือ 1) ธัมมัญญูตา รู้หลัก รู้จักเหตุ 2) อัตถัญญูตา รู้ความมุ่งหมาย รู้เหตุผล 3) อตตัญญูตา รู้จักตน 4) มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ 5) กาลัญญูตา รู้จักกาลเวลา 6) ปริสัญญูตา รู้จักชุมชน สังคม 7) ปุคคลโลปปริญญูตา รู้จักบุคคล คุณธรรม 7 ประการอันเป็นคุณสมบัติภายในตัวผู้นำ ซึ่งมีคุณสมบัติทั้ง 7 ประการนี้ เป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างสมบูรณ์ ที่จะทำให้ผู้นำสามารถจัดการ สามารถปฏิบัติการในภาระงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย สัปปุริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ หรือธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษเป็นธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งต่อการเป็นผู้นำโดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคนหรือผู้บริหารที่จะต้องเป็นผู้รู้จักเหตุผล

รู้จักตัวเองและผู้อื่น รู้จักกาลเทศะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการรู้จักนิสัยความต้องการความสามารถของ ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อจะได้เลือกใช้คนให้ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปแนวทาง ในการปฏิบัติงานเพื่อทำให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ เป็นคนตระหนักในเหตุผลรู้จักการวางตัวพอเหมาะพอดีทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมรู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลงของสังคม และมีความเป็นตัวของตัวเอง สัมปยุตธรรมสำหรับผู้บริหารมี 7 ประการ ดังนี้

(1) ทำให้เข้าใจความเป็นมา และรู้จักพิจารณาวิเคราะห์หาเหตุของสถานการณ์ และมีความ รับผิดชอบในขณะปฏิบัติงาน เป็นการวางแผนการดำเนินงานเพื่อให้การทำหน้าที่บรรลุผลสำเร็จ

(2) ทำให้รู้จักผลที่จะเกิดตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำให้รู้จักความหมายและความมุ่ง หมายของหลักการในการปฏิบัติงาน รู้จักและเข้าใจวัตถุประสงค์ของเป้าหมายในกิจการนั้น สามารถ วิเคราะห์ผลที่จะได้รับการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างถูกต้อง

(3) ทำให้รู้จักตัวเอง จนสามารถวิเคราะห์ตนเองได้อย่างถูกต้องตรงกับความเป็นจริงแล้ว ประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม รู้จักแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์อันจะเกิดผลดีต่อการ เข้าใจอัตลักษณ์ของชุมชนตัวเองในมิติต่าง ๆ

4) ทำให้รู้จักประมาณว่าตนเองอยู่ตรงจุดไหนของสินค้า และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ มากมายในท้องตลาด และตัวเองมีศักยภาพพอเพียงที่จะนำเสนอจุดเด่นของตัวเองหรือไม่อย่างไร การ ประมาณตัว จะทำให้เห็นตัวเองชัด จนสามารถขับพลังที่แท้จริงออกมา ไม่ให้ตกไปตามกระแสของ สินค้าอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อัตลักษณ์ตัวเอง

5) ทำให้รู้จักเวลา เวลาดังกล่าว เป็นเวลาที่จะมองว่า ฤดูกาลต่าง ๆ นั้น จะมีวัตถุประสงค์ออกมา ไม่เหมือนกัน ฉะนั้น การวิเคราะห์เวลาจึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จะออกมาตามฤดูกาล แล้วมองว่า ฤดูกาลไหนควรจะผลิตสินค้าประเภทใดจึงจะเหมาะสมกับสิ่งที่ตัวเองมี และความต้องการของตลาดที่ ต้องการไม่เหมือนกัน

6) ทำให้รู้จักชุมชน การเข้าใจอัตลักษณ์ของชุมชนจึงมีความสำคัญมาก เพราะเป็นการ ค้นหาว่า ชุมชนมีวัสดุ หรือวัตถุดิบอะไร ชุมชนมีจุดแข็งอะไร ที่จะสามารถสู้กับชุมชนอื่น ๆ ได้ โดยที่ ไม่ผลิตสินค้าที่เหมือนกับที่อื่นๆ ฉะนั้น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงภาษา การแต่งกายอาหาร เป็นต้น เป็นสิ่งที่จะต้องนำมาวิเคราะห์

7) ทำให้รู้จักบุคคล การรู้จักบุคคล เป็นการทำความเข้าใจผ่านการศึกษาศักยภาพของคน ต่าง ๆ ในชุมชน เพราะมีศักยภาพที่ต่างกัน ทั้งวิถีคิด และการผลิตสินค้าที่ไม่เหมาะใคร ใน ขณะเดียวกัน เป็นการวิเคราะห์ความต้องการของแต่ละคนให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งตามแนวทางของตลาด ที่ว่าด้วย “Customer’s insight” การเข้าใจลูกค้าจึงเป็นการแสวงหาแนวทางในการผลิตสินค้าตัวเอง ให้เหมาะสมต่อไป

สรุปความหมายของสัปปริสธรรม 7 คือ เป็นหลักธรรมสำหรับคนดี ที่สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง สังคม และองค์กร เป็นคุณสมบัติของกัลยาณมิตรที่ดีอีกทั้งยังเป็นคุณธรรมสำคัญของผู้บริหารหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในหน่วยงาน จนสามารถขับเคลื่อนงานทุกอย่างจนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหลักคุณธรรมทั้ง 7 ประการนั้นได้แก่รู้เหตุรู้ผล รู้ตนรู้เวลารู้ประมาณ รู้ชุมชนและรู้บุคคล นอกจากจะทำให้ผู้นำหรือผู้ปฏิบัติงานสามารถบริหารงานได้ดีแล้ว ยังเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้สามารถรักษาความเป็นมนุษย์ของตนไว้ได้ รวมถึงคุณสมบัติของคนดีที่สมบูรณ์ คือ เป็นคนดี คนฉลาด และเหมาะสมอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

2.4.2 หลักธรรมสำคัญ

1) **หลักความเอื้อเพื่ออาทรสังคัม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประการ** โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2552) ได้กล่าวถึงหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ ถือได้ว่าหลักธรรมข้อนี้สามารถนำมาเป็นแนวทางสร้างกำลังใจในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ คือ 1) ทาน (การให้) คือเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ฉะนั้นแล้วการทำงานต้องมีการเสียสละทั้งกาย และใจในการทำงานงานวิจัย ก่อนการทำงานมีความเต็มใจขณะทำงานก็มีความเต็มใจ หลังทำงานก็มีความสุขใจ แล้วผลลัพธ์ในการทำงานก็จะออกมาดีตามถือได้ว่าการให้ทานที่มีความจริงใจ มีความเต็มใจ และมีกำลังใจให้กันและกัน การทำงานทุกสิ่งอย่างย่อมมีความสำเร็จที่ออกมาตรงตามวัตถุประสงค์แน่นอน 2) ปิยวาจา (การมีวาจาเป็นที่รัก) คือ วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจในการทำงาน การทำงานเป็นหมู่คณะ มีผู้ร่วมทำงานหรือผู้ร่วมวิจัยเป็นจำนวนมาก คำพูดหรือการพูดด้วยวาจาที่ไพเราะย่อมก่อให้เกิดกำลังใจในการทำงานต่อไป 3) อัถถจริยา (การประพฤติประโยชน์) คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรมในการทำงาน เพราะการทำงานในส่วนตัวก็ดี ในองค์กรก็ดี ในหน่วยงานต่าง ๆ ก็ดี ในที่ต่าง ๆ ก็ดี เมื่อทำหน้าที่ด้วยตั้งใจแล้วย่อมจะเกิดผลประโยชน์ที่ดีตามมาแน่นอนไม่มากก็น้อย โดยเฉพาะการทำงานวิจัยและพัฒนา ถือเป็นการประพฤติประโยชน์อย่างหนึ่งเหมือนกัน 4) สมานัตตตา (ความมีตนเสมอ) คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติงานสม่ำเสมอทั้งในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี ดังจะเห็นได้จากการทำงานเพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของงานได้ต้องมีความเสมอต้นเสมอปลาย ตั้งใจทำ และทำอย่างหยุด

การนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในงานวิจัยมีลักษณะดังนี้ ให้กำลังใจกับตัวเองซึ่งเป็นผู้ดำเนินงานวิจัย ถ้าไม่มีกำลังใจในการทำหน้าที่ ที่ตั้งเป้าหมายในการวิจัยและพัฒนาแล้ว ผลที่ออกมา ย่อมจะต้องมีปัญหา ให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน แบ่งปัน หรือเสียสละในสิ่งที่ผู้ร่วมวิจัยต้องการและ เราสามารถให้เขาได้โดยที่ไม่เดือดร้อนเรา การพูดจากด้วยความไพเราะกับคณะผู้ร่วมทำงานวิจัยหรือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัย ย่อมก่อให้เกิดสมานสามัคคีในการทำงาน การทำงานวิจัยถือได้ว่าเป็นการทำงานเพื่อประโยชน์สังคม เพื่อประโยชน์องค์กร เพื่อประโยชน์หน่วยงานอย่างหนึ่ง ตามที่ผู้ได้ลงพื้นที่ทำงานวิจัยกับโรงเรียนทดลอง หรือโรงเรียนภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลวิจัยจึงเป็นส่วนสำคัญยิ่งที่ ก่อให้เกิดประโยชน์กับโรงเรียนนั้น ๆ และสุดท้ายความเสมอต้นเสมอปลายในการทำงาน การทำงาน ะไรก็แล้วแต่โดยเฉพาะการทำงานวิจัยกับคนก็ดี กับโรงเรียนก็ดีต้องมั่นเอาใจใส่ในการทำงาน อย่า หยุตและต้องทำเสมอตั้งการเอาใจเขามาใส่ใจเรา คิดถึงใจเขาใจเรา แล้วงานวิจัยที่เราทำต้องออกมาดี และสมบูรณ์ตามประสงค์แน่นอน

2) หลักประกันความปกติสุข ตามหลักสารานิยธรรม 6 ประการ

นรฤทฎ์ สุทธิสังข์ (2555) ได้กล่าวถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่จะทำให้นุชยและ สรรพสัตว์ต่าง ๆ ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นั่นคือ สารานิยธรรม 6 หมายถึงธรรมเป็นที่ตั้ง แห่งความระลึกถึงกัน มีดังนี้ 1) เมตตาทายกรรม คือทำต่อกันด้วยเมตตา ทำสิ่งใดก็ทำด้วยความปรารถนาดีต่อผู้อื่นเช่น แสดงไมตรีจิต และหวังดีต่อมิตรสหาย 2) เมตตาทายกรรม คือ พูดกันด้วยเมตตา จะพูดอะไรก็พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน 3) เมตตาตามโนกรรม คือ คิดต่อกันด้วยเมตตา จะคิดสิ่งใดก็ให้คิดในสิ่งที่ดี และคิดด้วยความปรารถนาดีต่อผู้อื่น 4) สาธารณโภคี คือ แบ่งปันสิ่งที่ได้มา โดยชอบธรรม แบ่งปันลาภผลที่ร่วมกัน 5) สีลสามัญญตา มีความประพฤติเสมอภาคกัน ประพฤติ สุจริตในสิ่งที่ตั้งงามอย่างสม่ำเสมอ ประพฤติตนอย่างมีระเบียบวินัยเหมือนผู้อื่น 6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ มีความเสมอภาคกันทางความคิด และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

หลักสารานิยธรรม 6 ดังกล่าวข้างต้นมีประโยชน์ต่อการใช้เป็นข้อคิดเตือนใจในงานวิจัยให้ อย่างมีคุณภาพ และประสบความสำเร็จมีลักษณะดังนี้ 1) เมตตาทายกรรม ความรักใคร่เอ็นดูไมตรีที่ดี งามต่อผู้ร่วมวิจัย เป็นไปเพื่อความสะอาดบริสุทธิ์ในการทำงานร่วมกันเป็นอย่างมาก ในการทำงาน ร่วมกัน 2) เมตตาทายกรรม การเข้าไปพูดกันด้วยคำพูดที่เต็มไปด้วยวาจาที่ประกอบด้วยความรัก และปรารถนาดี ก็จะทำให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยมีกำลังใจในการทำงาน 3) เมตตาตามโนกรรม การทำงาน ที่มีจิตใจที่เต็มไปด้วยความปรารถนาดี อันเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้เกิดพลังในการทำวิจัย ร่วมกัน 4) สาธารณโภคี ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เช่นกันอาศัยความร่วมมือของผู้ร่วม วิจัยในทุกขั้นตอน การแบ่งปันน้ำใจและสิ่งของให้แก่กันจึงมีผลต่องานวิจัยเป็นอย่างมาก 5) สีลสามัญญตา การประพฤติทางกาย วาจา และใจที่เต็มไปด้วยความเป็นผู้มีศีลเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยให้ ความสำคัญมากในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้งานวิจัยออกมาด้วยความเรียบร้อย 6) ทิฏฐิสามัญญตา

ความคิดเห็นและอุดมการณ์เป็นเรื่องที่การทำงานร่วมกันต้องสร้างความเห็นให้เสมอกันในการทำงาน เช่น การเตรียมการ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล ทุกขั้นตอนการทำงานร่วมกันของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจึงมีความจำเป็นอย่างมาก จึงจะได้ผลสำเร็จที่แท้จริง ถือเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น การนำหลักธรรมดังกล่าวมานี้มาช่วยเสริมหลักการทำให้วิจัยของผู้วิจัยให้เป็นด้วยความสามัคคี ให้กำลังใจและให้คำแนะนำ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันซึ่งกันและกัน และความเสมอต้นเสมอปลาย จะส่งผลให้งานวิจัยนี้มีคุณภาพและประสบความสำเร็จ

3) หลักความจริงที่ประเสริฐ ตามหลักอริยสัจ 4 ประการ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) อริยสัจ 4 นี้ เรียกกันสั้นๆ ว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค การแสดงอริยสัจ 4 นี้ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามุกังสิกา ธรรมเทศนา แปลตามอรรถกถาว่า พระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงหยิบยกขึ้นถือเอาไว้ด้วยพระองค์เอง คือ ทรงเห็นได้ด้วยตนเอง ไม่สาธุการแก่ผู้อื่น แต่ตามที่อธิบายกันมา มักแปลว่า พระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงยกขึ้นแสดงเอง โดยไม่ต้องปรารภคำถามหรือการทูลขอร้องของผู้ฟัง อย่างการแสดงธรรมเรื่องอื่นๆ ความจริง จะแปลว่า พระธรรมเทศนาชั้นสุดยอดก็ได้ ซึ่งสมกับเป็นเรื่องที่ทรงแสดงท้ายสุดต่อจากอนุบุพพิภพ 5 คำแปลอย่างหลังนี้ พึงเทียบ อริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ ดังนี้ 1) ทุกข์ คือ ความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก สภาพที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสารและความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ ขาดิ ขรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานชั้น 5 เป็น 2) สมุทัย คือ เหตุเกิดแห่งทุกข์ สาเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา 3) นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สำรอกตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ผูกต้อง ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบ ปลอดภัย เป็นอิสระ คือนิพพาน 4) มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมรรค 8 นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

หลักธรรมที่ชื่อว่าอริยสัจ 4 ข้างต้นที่ได้นำมาเป็นแนวทางในการทำงานวิจัย ไม่ว่าจะ เป็นเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ แน่นนอนว่าการทำงานทุกขั้นตอน ทุกกระบวนการในการทำงานวิจัยและ พัฒนาต้องมีปัญหา และอุปสรรค เมื่อเกิดปัญหาขึ้นต้องมาหาเหตุผลที่ทำให้เกิดปัญหา ไม่ว่าจะ เป็นผลที่เกิดจากการทำงานวิจัยก็ดี ผลที่เกิดจากผู้ร่วมทำงานวิจัยก็ดี ล้วนแล้วแต่เป็นเหตุของปัญหา เรา ต้องหาทางแก้ไขด้วยการปล่อยวาง วางใจให้เป็นกลาง คิดว่าเมื่อมีปัญหาเข้ามา ไม่ว่าจะเรื่องอะไรก็แล้วแต่ยอมผ่านไปได้นั่นเอง

4) หลักความสำเร็จ ตามหลักอิทธิบาท 4 ประการ

พุทธทาสภิกขุ (2500: ออนไลน์) อิทธิบาท แปลว่า ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ คือ 1) ฉันทะ (Aspiration) หมายถึง ความรัก และความพอใจในสิ่งนั้น ๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจ ด้วยความรักในสิ่งนั้นทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ทำ (การเต็มใจ) 2) วิริยะ (Exertion) หมายถึง ความเพียรในการกระทำสิ่งนั้น ๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายาม และมีมานะอดสาหะ ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (การแข็งใจ) 3) จิตตะ (Thoughtfulness) หมายถึง ความเอาใจใส่ ความเอาใจจดจ่อในสิ่งที่ทำ ไม่วางธุระในสิ่งนั้น ๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักวินิจฉัยวิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ ตรวจสอบหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (การเข้าถึง) 4) วิมังสา (Investigation) หมายถึง การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบในสิ่งนั้น ๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักวินิจฉัยวิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ ตรวจสอบตราหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (การเข้าใจ)

บุคคลเมื่อประกอบด้วย คุณธรรม 4 อย่างนี้แล้ว ย่อมประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ไม่เหลือวิสัยของมนุษย์ ซึ่งโดยตรงทางหมายถึงความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง ที่เรียกว่า นิพพาน ส่วนเรื่องอื่นนอกนั้นไป ถือว่าเป็นเรื่องพิเศษ และ ไม่มีขอบเขตจำกัด เพราะมีปัญหาเกี่ยวกับ เรื่องนอกเหนือ วิสัยธรรมตาอยู่มาก เช่นเรื่องที่ว่าคนเราอาจมีอายุยืนถึงกัลป์ ด้วยอำนาจแห่งอิทธิบาททั้ง 4 นี้ ซึ่งข้อนี้มิได้มีความหมายขัดกันในข้อที่ว่า อิทธิบาท 4 นี้จะเป็นสิ่งที่ทำให้อายุยืนถึงปานนั้นได้หรือไม่ แต่มีปัญหาอยู่ที่ว่าคนเราจะสามารถเจริญอิทธิบาทให้มากถึงเท่านั้นได้หรือไม่ต่างหาก เพราะฉะนั้นท่านจึงถือว่าหลักเกี่ยวกับอิทธิบาทนี้ คงมีความหมายไปตามตัวหนังสือ โดยไม่ต้องมีขอบเขตจำกัดว่าอะไรบ้าง สรุปความสั้น ๆ ว่าวิสัยของใคร ทำให้เขาเจริญอิทธิบาทได้มากเท่าใด เขาย่อมได้รับผลเต็มกำลังของอิทธิบาทนั้น แม้ในสิ่งที่บางคน ถือว่าเป็นของเหลือวิสัย เช่น การบรรลุนิพพาน

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท แปลว่า ฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น 4) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น ธรรม 4 อย่างนี้ย่อมเนื่องกันแต่ละอย่างมีหน้าที่เฉพาะของตน

จากหลักธรรมอิทธิบาท 4 ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมมาเป็นแนวทางการทำงานครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นฉันทะ รักและพอใจในการทำงาน เมื่อมีใจรักในสิ่งที่เราทำ

ทำในสิ่งที่เรารักด้วยความพอใจ การทำงานวิจัยก็จะมีความสุข และต้องทำงานด้วยความมีวิริยะ พากเพียร เอาใจใส่ต่อการทำงานวิจัย ทำด้วยปัญญาความรอบรู้จริง ๆ ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบในสิ่งนั้น ๆ รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ ตรวจสอบตรวหาสาเหตุ ด้วยความรอบคอบ การทำงานวิจัยในครั้งนี้ถึงจะสำเร็จสมประสงค์

หลักธรรมเพื่อพัฒนาพุทธวิถีชีวิตสังคมอุดมใจ และเพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ บรรลุเป้าหมายที่วางเอาไว้ และเกิดประสิทธิภาพประสิทธิภาพของงานที่มีคุณภาพและความสำเร็จ มีทั้งหมด 6 หลักธรรมข้างต้น ดังแสดงภาพประกอบ 2.1

ภาพประกอบที่ 2.1 การพัฒนาหลักพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจ

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาฝีมือ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาฝีมือ ในปัจจุบันมีความจำเป็นต่อกระบวนการการจัดกิจกรรม การฝึกอบรม และการพัฒนาของหน่วยงานที่มีความสำคัญต่อองค์กรส่วนใหญ่จัดทำขึ้นสำหรับลักษณะงานที่ซับซ้อนมีหลายขั้นตอนและเกี่ยวข้องกับคนหลายคนและสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานทำให้มีการพัฒนารูปแบบคู่มืออย่างต่อเนื่องประเภทและองค์ประกอบของคู่มือมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับการใช้งานของหน่วยงานนั้น ๆ เพื่อให้ครอบคลุมถึงเนื้อหา มีความกระชับ ชัดเจน เข้าใจง่ายเป็นประโยชน์สำหรับการทำงานและฝึกอบรมเหมาะสมกับองค์กรและผู้ใช้งานแต่ละกลุ่มมีความน่าสนใจ น่าติดตาม มีตัวอย่างประกอบมีความเป็นปัจจุบัน (Update) ไม่ล้าสมัย ผ่านกระบวนการคัดกรองของผู้ที่มีประสบการณ์และทักษะ คู่มือเปรียบเสมือนแผนที่นำ

ทางการทำงานที่มีจุดมุ่งหมายและสิ้นสุดของกระบวนการต่าง ๆ ขององค์กรและมีวิธีการควบคุมกระบวนการนั้น ๆ การจัดทำคู่มือทำให้ได้งานที่มีคุณภาพตามที่กำหนดผู้ปฏิบัติงานไม่เกิดความสับสน แต่ละหน่วยงานรู้งานซึ่งกันและกันบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่สามารถทำงานแทนกันได้สามารถเริ่มปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วเมื่อมีการโยกย้ายตำแหน่งงานลดขั้นตอนการทำงานที่ซับซ้อน ลดข้อผิดพลาดจากการทำงานที่ไม่เป็นระบบช่วยในการออกแบบระบบงานใหม่และปรับปรุงงานพัฒนาอย่างต่อเนื่องศึกษาความรู้ประยุกต์ใช้ความรู้เชิงวิชาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างเป็นระบบเข้ากับการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ซึ่งในการจัดทำผู้ทำจะต้องมีทักษะในด้านการวิเคราะห์ การสื่อสารออกแบบและการประเมินผล

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า คู่มือ คือ หนังสือ เอกสาร ตำรา ที่แต่งขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มุ่งหวังให้ผู้อ่านกับผู้ใช้คู่มือเข้าใจ และสามารถดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ด้วยตนเอง

นุติ รุ่งสว่าง (2543 อ้างถึงใน สุภาภรณ์ มลคล้า, 2559) ได้กล่าวไว้ว่า คู่มือที่ดีควรมีดังนี้ 1) ด้านรูปแบบ มีขนาดรูปเล่มเหมาะสม ตัวอักษรอ่านง่าย ชัดเจน มีรูปภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา และการนำเสนอกิจกรรมแต่ละขั้นตอนมีความชัดเจน 2) ด้านเนื้อหา ของคู่มือควรมีวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ชัดเจน เหมาะสมเข้าใจง่าย เนื้อหาความรู้มีความเหมาะสมตรงกับความต้องการและความจำเป็น 3) ด้านการนำไปใช้มีการกำหนดขั้นตอนการศึกษาคู่มือไว้ชัดเจน

ณิชาภา เจริญรุ่งเรืองชัย (2547 อ้างถึงใน สุภาภรณ์ มลคล้า, 2559) ได้กล่าวไว้ว่า คู่มือ ควรประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ 2) การวางแผน 3) การดำเนินงานตามแผน และ 4) การประเมินผลอีกทั้งมีตัวอย่าง แบบฟอร์มต่าง ๆ ทุกขั้นตอนของการปฏิบัติผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้ มีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด โดยมีความคิดเห็นเฉลี่ย 4.81

กล่าวโดยสรุป คู่มือ หมายถึง หนังสือ เอกสาร ตำรา สมุด เป็นรูปเล่มเล็กกะทัดรัดขนาดพกพา มีความสวยงาม ที่ใช้ควบคู่กับการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ตามวัตถุประสงค์ โดยใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจง่ายต่อการรับรู้ มีภาพประกอบ และมีแนวทางรายละเอียดสามารถปฏิบัติได้ เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง และควรเป็นคู่มือที่ดีที่ประกอบไปด้วย รูปแบบ เนื้อหา และการนำไปทดลองใช้ ปฏิบัติเกิดทักษะและเข้าใจในขั้นตอนการปฏิบัติ โดยมีขั้นตอนและแนวทางการพัฒนาคู่มือ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือ มีดังนี้

- 1) การวางแผน
- 2) การเตรียมข้อมูล
- 3) การทดสอบคู่มือ

แนวทางการพัฒนาคู่มือ มีดังนี้

- 1) ควรศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นฐานข้อมูล
- 2) สำรวจ วิเคราะห์ และรายละเอียดการเขียนเนื้อหาในการให้ความรู้
- 3) มีกระบวนการพัฒนาคู่มือ โดยการออกแบบรูปเล่ม ภาพประกอบ และมีผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเพื่อความเหมาะสมของคู่มือ
- 4) มีการนำคู่มือไปใช้กับกลุ่มทดลอง (สุภาภรณ์ มลคล้า, 2559)

สรุปได้ว่า คู่มือ หมายถึง เอกสารข้อมูลแนวทางการปฏิบัติเริ่มตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นจนถึงกระบวนการสิ้นสุดของกิจกรรมนั้น ๆ ที่ได้รวบรวมข้อมูลอยู่ในหนังสือ สมุด แผ่นพับ วีดีโอ เป็นต้น ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้ศึกษามีความรู้ ความเข้าใจง่าย ไม่มีความซับซ้อนและสามารถดึงดูความสนใจให้ผู้ปฏิบัติมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

2.6 สภาพพื้นที่ที่ทำการวิจัย

ข้อมูลจำนวนประชากรในประเทศไทย อัปเดตล่าสุด จากกรมการปกครอง สถิติจำนวนประชากร จากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ได้รวบรวมและเปิดเผยข้อมูลล่าสุดเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2565 สำนักทะเบียนกลาง ออกประกาศเรื่องจำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 มกราคม 2565

อาศัยตามอำนาจความในมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ผู้อำนวยการทะเบียนกลาง ประกาศจำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร จำนวนประชากร ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2565 แยกเป็นกรุงเทพมหานครและอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลจำนวนประชากร ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2565

ลำดับ		จำนวนประชากร								
		สัญชาติไทย			ไม่มีสัญชาติไทย			รวมทั้งสิ้น		
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
	ทั่วประเทศ	31,817,647	33,366,020	65,183,667	511,012	465,000	976,012	32,328,659	33,831,020	66,159,679
1	กรุงเทพมหานคร	2,535,318	2,888,462	5,423,780	54,988	44,908	99,896	2,590,306	2,933,370	5,523,676
2	สมุทรปราการ	635,880	702,117	1,337,997	9,869	8,822	18,691	645,749	710,939	1,356,688
3	นนทบุรี	594,283	685,706	1,279,989	5,487	4,624	10,111	599,770	690,330	1,290,100
4	ปทุมธานี	559,455	622,806	1,182,261	5,335	4,517	9,852	564,790	627,323	1,192,113
5	พระนครศรีอยุธยา	392,926	425,692	818,618	1,125	995	2,120	394,051	426,687	820,738
6	อ่างทอง	131,077	142,947	274,024	207	207	414	131,284	143,154	274,438
7	ลพบุรี	367,310	369,863	737,173	805	624	1,429	368,115	370,487	738,602
8	สิงห์บุรี	96,895	107,125	204,020	152	139	291	97,047	107,264	204,311
9	ชัยนาท	153,635	166,189	319,824	182	169	351	153,817	166,358	320,175
10	สระบุรี	312,790	324,669	637,459	3,388	3,055	6,443	316,178	327,724	643,902
11	ชลบุรี	759,918	803,261	1,563,179	13,193	8,957	22,150	773,111	812,218	1,585,329
12	ระยอง	365,249	380,019	745,268	4,373	3,217	7,590	369,622	383,236	752,858
13	จันทบุรี	260,120	272,480	532,600	2,006	1,865	3,871	262,126	274,345	536,471
14	ตราด	108,062	110,578	218,640	4,862	4,829	9,691	112,924	115,407	228,331
15	ฉะเชิงเทรา	352,980	367,890	720,870	2,082	1,948	4,030	355,062	369,838	724,900
16	ปราจีนบุรี	244,384	250,532	494,916	616	462	1,078	245,000	250,994	495,994
17	นครนายก	128,107	130,984	259,091	763	655	1,418	128,870	131,639	260,509
18	สระแก้ว	278,697	278,803	557,500	1,972	2,492	4,464	280,669	281,295	561,964
19	นครราชสีมา	1,290,518	1,338,406	2,628,924	2,855	1,883	4,738	1,293,373	1,340,289	2,633,662
20	บุรีรัมย์	781,736	795,556	1,577,292	1,530	584	2,114	783,266	796,140	1,579,406
21	สุรินทร์	682,912	691,156	1,374,068	1,037	482	1,519	683,949	691,638	1,375,587
22	ศรีสะเกษ	724,105	731,573	1,455,678	756	516	1,272	724,861	732,089	1,456,950
23	อุบลราชธานี	928,485	931,434	1,859,919	3,482	4,752	8,234	931,967	936,186	1,868,153
24	ยโสธร	265,571	267,189	532,760	200	144	344	265,771	267,333	533,104
25	ชัยภูมิ	552,700	567,433	1,120,133	839	336	1,175	553,539	567,769	1,121,308
26	อำนาจเจริญ	186,755	188,756	375,511	342	430	772	187,097	189,186	376,283
27	บึงกาฬ	210,997	210,150	421,147	427	362	789	211,424	210,512	421,936
28	หนองบัวลำภู	253,080	255,048	508,128	483	141	624	253,563	255,189	508,752
29	ขอนแก่น	876,291	909,667	1,785,958	2,671	998	3,669	878,962	910,665	1,789,627
30	อุดรธานี	769,659	788,572	1,558,231	4,868	2,529	7,397	774,527	791,101	1,565,628
31	เลย	318,200	316,246	634,446	1,621	2,430	4,051	319,821	318,676	638,497
32	หนองคาย	253,891	258,026	511,917	2,270	2,524	4,794	256,161	260,550	516,711
33	มหาสารคาม	464,089	482,621	946,710	520	251	771	464,609	482,872	947,481

ลำดับ	ทั่วประเทศ	จำนวนประชากร								
		สัญชาติไทย			ไม่มีสัญชาติไทย			รวมทั้งสิ้น		
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
		31,817,647	33,366,020	65,183,667	511,012	465,000	976,012	32,328,659	33,831,020	66,159,679
34	ร้อยเอ็ด	640,596	653,494	1,294,090	820	381	1,201	641,416	653,875	1,295,291
35	กาฬสินธุ์	480,906	493,108	974,014	672	249	921	481,578	493,357	974,935
36	สกลนคร	568,446	576,430	1,144,876	655	441	1,096	569,101	576,871	1,145,972
37	นครพนม	356,267	358,996	715,263	788	871	1,659	357,055	359,867	716,922
38	มุกดาหาร	174,086	174,342	348,428	1,405	1,477	2,882	175,491	175,819	351,310
39	เชียงใหม่	782,432	847,002	1,629,434	81,715	78,349	160,064	864,147	925,351	1,789,498
40	ลำพูน	190,968	206,959	397,927	1,616	1,407	3,023	192,584	208,366	400,950
41	ลำปาง	350,867	369,991	720,858	1,423	1,316	2,739	352,290	371,307	723,597
42	อุดรดิตถ์	216,645	227,822	444,467	455	659	1,114	217,100	228,481	445,581
43	แพร่	208,734	224,622	433,356	358	281	639	209,092	224,903	433,995
44	น่าน	237,000	236,828	473,828	791	1,004	1,795	237,791	237,832	475,623
45	พะเยา	224,517	237,149	461,666	1,162	1,270	2,432	225,679	238,419	464,098
46	เชียงราย	570,444	597,966	1,168,410	60,649	69,860	130,509	631,093	667,826	1,298,919
47	แม่ฮ่องสอน	122,300	119,440	241,740	22,525	21,718	44,243	144,825	141,158	285,983
48	นครสวรรค์	502,852	529,073	1,031,925	1,155	815	1,970	504,007	529,888	1,033,895
49	อุทัยธานี	158,625	165,920	324,545	234	232	466	158,859	166,152	325,011
50	กำแพงเพชร	350,441	359,702	710,143	843	718	1,561	351,284	360,420	711,704
51	ตาก	273,282	272,545	545,827	69,125	62,554	131,679	342,407	335,099	677,506
52	สุโขทัย	282,771	301,316	584,087	407	313	720	283,178	301,629	584,807
53	พิษณุโลก	413,233	431,907	845,140	1,000	640	1,640	414,233	432,547	846,780
54	พิจิตร	257,459	270,832	528,291	349	273	622	257,808	271,105	528,913
55	เพชรบูรณ์	480,553	495,145	975,698	1,226	746	1,972	481,779	495,891	977,670
56	ราชบุรี	407,506	433,768	841,274	14,160	12,344	26,504	421,666	446,112	867,778
57	กาญจนบุรี	407,624	409,379	817,003	41,076	36,479	77,555	448,700	445,858	894,558
58	สุพรรณบุรี	401,008	430,911	831,919	1,367	1,145	2,512	402,375	432,056	834,431
59	นครปฐม	436,776	474,319	911,095	5,847	5,326	11,173	442,623	479,645	922,268
60	สมุทรสาคร	265,180	288,335	553,515	17,839	16,271	34,110	283,019	304,606	587,625
61	สมุทรสงคราม	90,076	98,774	188,850	903	884	1,787	90,979	99,658	190,637
62	เพชรบุรี	230,422	248,325	478,747	2,442	1,687	4,129	232,864	250,012	482,876
63	ประจวบคีรีขันธ์	266,521	274,322	540,843	7,662	4,942	12,604	274,183	279,264	553,447
64	นครศรีธรรมราช	762,661	783,061	1,545,722	1,600	1,364	2,964	764,261	784,425	1,548,686
65	กระบี่	236,994	240,336	477,330	1,244	986	2,230	238,238	241,322	479,560
66	พังงา	131,532	132,233	263,765	2,206	1,938	4,144	133,738	134,171	267,909
67	ภูเก็ต	191,135	215,828	406,963	6,426	4,907	11,333	197,561	220,735	418,296
68	สุราษฎร์ธานี	522,687	541,426	1,064,113	4,580	3,598	8,178	527,267	545,024	1,072,291
69	ระนอง	90,243	89,312	179,555	7,882	7,164	15,046	98,125	96,476	194,601
70	ชุมพร	249,273	256,294	505,567	2,171	1,930	4,101	251,444	258,224	509,668

ลำดับ		จำนวนประชากร								
		สัญชาติไทย			ไม่มีสัญชาติไทย			รวมทั้งสิ้น		
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
	ทั่วประเทศ	31,817,647	33,366,020	65,183,667	511,012	465,000	976,012	32,328,659	33,831,020	66,159,679
71	สงขลา	691,785	729,985	1,421,770	5,436	4,496	9,932	697,221	734,481	1,431,702
72	สตูล	161,342	162,991	324,333	297	232	529	161,639	163,223	324,862
73	ตรัง	311,792	326,340	638,132	760	654	1,414	312,552	326,994	639,546
74	พัทลุง	254,185	267,961	522,146	202	140	342	254,387	268,101	522,488
75	ปัตตานี	359,806	368,768	728,574	823	768	1,591	360,629	369,536	730,165
76	ยะลา	269,457	271,867	541,324	756	768	1,524	270,213	272,635	542,848
77	นราธิวาส	400,143	408,940	809,083	654	556	1,210	400,797	409,496	810,293

ข้อมูล : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง, 2565

บริบทพื้นที่วิจัยในจังหวัดมหาสารคาม ประชากรที่เป็นสัญชาติไทย แยกเป็นชายและหญิง ดังนี้

ประชากรชาย จำนวน 464,089 คน หญิง จำนวน 482,621 คน รวม 946,710 คน

ประชากรที่ไม่มีสัญชาติไทย แยกเป็นชายหญิง ดังนี้

ชาย จำนวน 520 คน หญิง จำนวน 251 คน รวม 771 คน โดยเป็นประชากรแฝงด้วยสาเหตุประการใดประการหนึ่ง

ประชากรทั้งสิ้นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามเป็นจำนวน ประชากรชาย จำนวน 464,609

ประชากรหญิง จำนวน 482,872 คน รวม 947,481 คน

ตารางที่ 2.2 จำนวนประชากรไทย แบ่งเป็นช่วงอายุ ณ เดือน กุมภาพันธ์ 2565

ช่วงอายุ	ชาย	หญิง	รวม
0-5	1,858,632	1,753,683	3,612,315
6-10	1,926,068	1,821,490	3,747,558
11-15	2,006,048	1,896,976	3,903,024
16-20	2,040,094	1,940,278	3,980,372
21-25	2,292,886	2,197,912	4,490,798
26-30	2,430,636	2,352,127	4,782,763
31-35	2,283,265	2,242,947	4,526,212
36-40	2,432,710	2,440,622	4,873,332
41-45	2,524,346	2,594,505	5,118,851
46-50	2,474,059	2,645,342	5,119,401
51-55	2,394,550	2,653,776	5,048,326
56-60	2,163,375	2,463,072	4,626,447
61-65	1,707,904	2,014,842	3,722,746
66-70	1,266,828	1,556,413	2,823,241
71-75	883,291	1,132,109	2,015,400
76-80	528,031	717,571	1,245,602
81-85	338,143	506,909	845,052
86-90	171,888	283,077	454,965
91-95	63,886	110,678	174,564
96-100	20,288	29,498	49,786
100 ปีขึ้นไป	10,719	12,193	22,912
รวม	31,817,647	33,366,020	65,183,667

ข้อมูล : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง, 2565

ตารางที่ 2.3 จำนวนประชากรแบ่งตามช่วงอายุ เฉพาะผู้สูงอายุ ณ เดือน กุมภาพันธ์ 2565

ลำดับ	จังหวัด	ชาย 60 - 69 ปี	หญิง 60 - 69 ปี	รวม 60-69 ปี	ชาย 70 ปีขึ้นไป	หญิง 70 ปีขึ้นไป	รวม 70 ปีขึ้นไป	ยอดรวม ชาย	ยอดรวม หญิง	รวม
	ทั่วประเทศ	3,183,500	3,769,961	6,953,461	2,280,485	3,095,546	5,376,031	5,463,985	6,865,507	12,329,492
1	กรุงเทพมหานคร	278,336	368,966	647,302	214,059	317,588	531,647	492,395	686,554	1,178,949
2	สมุทรปราการ	59,274	75,595	134,869	37,504	55,096	92,600	96,778	130,691	227,469
3	นนทบุรี	63,243	85,152	148,395	47,944	64,870	112,814	111,187	150,022	261,209
4	ปทุมธานี	50,652	63,356	114,008	30,729	43,882	74,611	81,381	107,238	188,619
5	พระนครศรีอยุธยา	39,437	49,312	88,749	29,499	44,092	73,591	68,936	93,404	162,340
6	อ่างทอง	15,231	19,441	34,672	11,762	18,242	30,004	26,993	37,683	64,676
7	ลพบุรี	39,583	46,338	85,921	29,002	39,266	68,268	68,585	85,604	154,189
8	สิงห์บุรี	11,879	15,670	27,549	9,617	14,684	24,301	21,496	30,354	51,850
9	ชัยนาท	18,539	23,759	42,298	14,698	21,231	35,929	33,237	44,990	78,227
10	สระบุรี	30,397	37,545	67,942	20,684	29,656	50,340	51,081	67,201	118,282
11	ชลบุรี	59,498	75,194	134,692	41,708	57,853	99,561	101,206	133,047	234,253
12	ระยอง	27,816	33,680	61,496	19,063	26,288	45,351	46,879	59,968	106,847
13	จันทบุรี	26,963	31,461	58,424	20,188	26,718	46,906	47,151	58,179	105,330
14	ตราด	11,345	12,926	24,271	8,869	10,896	19,765	20,214	23,822	44,036
15	ฉะเชิงเทรา	32,854	39,003	71,857	25,508	36,061	61,569	58,362	75,064	133,426
16	ปราจีนบุรี	22,140	26,533	48,673	16,403	23,410	39,813	38,543	49,943	88,486
17	นครนายก	13,474	16,007	29,481	10,443	15,135	25,578	23,917	31,142	55,059
18	สระแก้ว	25,290	27,847	53,137	16,948	21,676	38,624	42,238	49,523	91,761
19	นครราชสีมา	126,703	147,215	273,918	96,766	128,116	224,882	223,469	275,331	498,800
20	บุรีรัมย์	70,214	78,176	148,390	54,641	71,197	125,838	124,855	149,373	274,228
21	สุรินทร์	61,809	70,584	132,393	48,185	63,987	112,172	109,994	134,571	244,565
22	ศรีสะเกษ	66,374	73,664	140,038	49,375	65,025	114,400	115,749	138,689	254,438
23	อุบลราชธานี	82,223	90,249	172,472	58,736	74,638	133,374	140,959	164,887	305,846
24	ยโสธร	26,842	29,675	56,517	18,684	24,183	42,867	45,526	53,858	99,384
25	ชัยภูมิ	58,961	65,894	124,855	42,331	54,660	96,991	101,292	120,554	221,846

ลำดับ	จังหวัด	ชาย 60 - 69 ปี	หญิง 60 - 69 ปี	รวม 60-69 ปี	ชาย 70 ปีขึ้นไป	หญิง 70 ปีขึ้นไป	รวม 70 ปีขึ้นไป	ยอดรวม ชาย	ยอดรวม หญิง	รวม
	ทั่วประเทศ	3,183,500	3,769,961	6,953,461	2,280,485	3,095,546	5,376,031	5,463,985	6,865,507	12,329,492
26	อำนาจเจริญ	18,063	19,839	37,902	12,163	15,903	28,066	30,226	35,742	65,968
27	บึงกาฬ	18,118	19,315	37,433	11,830	14,484	26,314	29,948	33,799	63,747
28	หนองบัวลำภู	24,536	26,480	51,016	14,813	19,199	34,012	39,349	45,679	85,028
29	ขอนแก่น	89,930	103,369	193,299	66,009	84,120	150,129	155,939	187,489	343,428
30	อุดรธานี	72,930	82,225	155,155	46,400	59,961	106,361	119,330	142,186	261,516
31	เลย	34,774	36,524	71,298	24,373	27,890	52,263	59,147	64,414	123,561
32	หนองคาย	25,022	27,874	52,896	16,672	21,220	37,892	41,694	49,094	90,788
33	มหาสารคาม	47,740	53,690	101,430	33,338	44,460	77,798	81,078	98,150	179,228
34	ร้อยเอ็ด	64,126	72,400	136,526	45,741	61,392	107,133	109,867	133,792	243,659
35	กาฬสินธุ์	46,834	53,206	100,040	30,898	42,046	72,944	77,732	95,252	172,984
36	สกลนคร	50,954	58,188	109,142	31,519	41,756	73,275	82,473	99,944	182,417
37	นครพนม	31,052	35,397	66,449	20,713	28,365	49,078	51,765	63,762	115,527
38	มุกดาหาร	15,692	17,078	32,770	10,400	13,161	23,561	26,092	30,239	56,331
39	เชียงใหม่	105,619	129,193	234,812	65,783	81,353	147,136	171,402	210,546	381,948
40	ลำพูน	28,207	34,096	62,303	17,326	21,885	39,211	45,533	55,981	101,514
41	ลำปาง	52,989	59,485	112,474	33,216	41,480	74,696	86,205	100,965	187,170
42	อุดรดิตถ์	27,195	31,763	58,958	19,319	25,809	45,128	46,514	57,572	104,086
43	แพร่	30,016	35,984	66,000	18,289	26,039	44,328	48,305	62,023	110,328
44	น่าน	31,228	32,893	64,121	18,796	21,659	40,455	50,024	54,552	104,576
45	พะเยา	32,388	37,294	69,682	18,738	22,323	41,061	51,126	59,617	110,743
46	เชียงราย	77,542	90,160	167,702	45,848	54,694	100,542	123,390	144,854	268,244
47	แม่ฮ่องสอน	11,310	11,569	22,879	8,413	9,017	17,430	19,723	20,586	40,309
48	นครสวรรค์	56,554	68,051	124,605	43,593	60,114	103,707	100,147	128,165	228,312
49	อุทัยธานี	17,070	20,409	37,479	13,848	18,684	32,532	30,918	39,093	70,011
50	กำแพงเพชร	36,596	42,220	78,816	25,848	33,415	59,263	62,444	75,635	138,079
51	ตาก	25,139	27,130	52,269	16,942	20,293	37,235	42,081	47,423	89,504
52	สุโขทัย	33,622	40,110	73,732	23,145	33,644	56,789	56,767	73,754	130,521

ลำดับ	จังหวัด	ชาย 60 - 69 ปี	หญิง 60 - 69 ปี	รวม 60-69 ปี	ชาย 70 ปีขึ้นไป	หญิง 70 ปีขึ้นไป	รวม 70 ปีขึ้นไป	ยอดรวม ชาย	ยอดรวม หญิง	รวม
	ทั่วประเทศ	3,183,500	3,769,961	6,953,461	2,280,485	3,095,546	5,376,031	5,463,985	6,865,507	12,329,492
53	พิษณุโลก	46,329	54,239	100,568	32,214	43,535	75,749	78,543	97,774	176,317
54	พิจิตร	29,753	35,623	65,376	22,367	31,168	53,535	52,120	66,791	118,911
55	เพชรบูรณ์	50,815	59,050	109,865	36,291	48,029	84,320	87,106	107,079	194,185
56	ราชบุรี	42,672	53,405	96,077	32,588	47,278	79,866	75,260	100,683	175,943
57	กาญจนบุรี	41,234	46,627	87,861	28,584	36,780	65,364	69,818	83,407	153,225
58	สุพรรณบุรี	44,064	54,249	98,313	34,553	50,445	84,998	78,617	104,694	183,311
59	นครปฐม	43,386	55,277	98,663	30,049	44,956	75,005	73,435	100,233	173,668
60	สมุทรสาคร	24,868	30,588	55,456	16,843	24,159	41,002	41,711	54,747	96,458
61	สมุทรสงคราม	10,503	13,253	23,756	8,578	13,678	22,256	19,081	26,931	46,012
62	เพชรบุรี	24,048	30,093	54,141	18,608	26,686	45,294	42,656	56,779	99,435
63	ประจวบคีรีขันธ์	26,186	30,745	56,931	20,119	25,070	45,189	46,305	55,815	102,120
64	นครศรีธรรมราช	68,446	79,457	147,903	57,480	83,819	141,299	125,926	163,276	289,202
65	กระบี่	17,509	19,463	36,972	11,556	15,077	26,633	29,065	34,540	63,605
66	พังงา	12,643	14,048	26,691	9,775	12,121	21,896	22,418	26,169	48,587
67	ภูเก็ต	14,174	17,059	31,233	9,382	12,297	21,679	23,556	29,356	52,912
68	สุราษฎร์ธานี	44,713	49,785	94,498	33,178	47,104	80,282	77,891	96,889	174,780
69	ระนอง	8,691	9,023	17,714	5,955	7,262	13,217	14,646	16,285	30,931
70	ชุมพร	24,659	27,458	52,117	18,663	25,775	44,438	43,322	53,233	96,555
71	สงขลา	58,729	71,677	130,406	45,984	65,166	111,150	104,713	136,843	241,556
72	สตูล	11,859	13,519	25,378	8,559	11,044	19,603	20,418	24,563	44,981
73	ตรัง	28,282	33,135	61,417	20,109	29,960	50,069	48,391	63,095	111,486
74	พัทลุง	23,847	28,754	52,601	20,922	30,583	51,505	44,769	59,337	104,106
75	ปัตตานี	20,821	25,847	46,668	17,939	26,344	44,283	38,760	52,191	90,951
76	ยะลา	16,878	19,272	36,150	13,908	18,480	32,388	30,786	37,752	68,538
77	นราธิวาส	24,068	29,131	53,199	18,962	25,914	44,876	43,030	55,045	98,075

ข้อมูล : ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง, 2565

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับประเทศไทยนั้น จำนวนผู้สูงอายุมีตัวเลขเทียบเท่ากับประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศซึ่งถือว่ามีอัตราการเติบโตเป็นอันดับ 3 ในทวีปเอเชีย รองมาจากประเทศเกาหลีใต้ และประเทศญี่ปุ่น โดยประเทศไทยได้เข้าใกล้สังคมสูงวัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548

ขณะที่ตัวเลขของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2562 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้น 66.5 ล้านคน เฉพาะผู้สูงอายุมีมากถึง 11.1 ล้านคนหรือคิดเป็น 16.73%

ส่วนข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข ระบุว่า ในปัจจุบัน พ.ศ. 2563 ประเทศไทยมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวนมากกว่า 12 ล้านคน หรือราว 18% ของจำนวนประชากรทั้งหมด และจะเพิ่มเป็น 20% ในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งให้เห็นว่าประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว และกำลังจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า

สำนักงานสถิติแห่งชาติ คาดการณ์ว่า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัวในปี พ.ศ. 2565 และในปี พ.ศ. 2573 จะมีสัดส่วนประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นอยู่ที่ร้อยละ 26.9 ของประชากรทั้งประเทศ

ในส่วนของรัฐบาลไทย ตามที่ได้กำหนดให้สังคมสูงวัยเป็นวาระแห่งชาติ และได้สานต่อแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ (พ.ศ.2545 - 2565) เตรียมพร้อมสังคมไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งจากการประเมินผลแผนปฏิบัติการ ยังพบการดำเนินงานบางด้านที่ต้องปรับปรุง เช่น การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงวัยที่มีคุณภาพ การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ และการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

ดังนั้น คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ จึงได้ปรับแผนปฏิบัติการ (พ.ศ.2563 - 2565) ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงาน โดยให้ความสำคัญกับ ประเด็นหลัก ได้แก่

1. การรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงความจำเป็นของการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุ คนวัยทำงานมีความเข้าใจถึงการเตรียมตัวด้านต่างๆ เช่น รายได้ สุขภาพ ที่อยู่อาศัย
2. สังคมมีทักษะเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ ไม่มองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระต่อสังคม
3. การจ้างงานผู้สูงอายุเพื่อให้รู้สึกว่ามีคุณค่า ตั้งเป้าไว้ปี 2564 ผู้สูงอายุจำนวน 1.95 แสนคนมีงานทำ
4. กลุ่มผู้สูงอายุที่ครอบครัวยากจน จะเน้นให้ลูกหลานกลับมาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น
5. การปรับเปลี่ยนโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นสถานที่พัฒนาผู้สูงอายุในชุมชน
6. การส่งเสริมการออมทั้งแรงงานในระบบและนอกระบบ เพื่อมีเงินไว้ใช้ในวัยเกษียณ และ
7. การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตหรือฝึกอบรมบุคลากรด้านผู้สูงอายุในระดับวิชาชีพอย่างเพียงพอและมีมาตรฐาน

ตัวอย่างหนึ่ง que แสดงถึงควมตื่นตัวในเรื่องนี้ของประเทศไทย คือการจัดงานใหญ่ที่เพิ่งจบลงไปหมาด ๆ นั่นคือ Inter Care Asia 2020 (อินเตอร์แคร์ เอเชีย) งานแสดงสินค้าและนวัตกรรมเพื่อสุขภาพและความเป็นอยู่สำหรับผู้สูงวัยครบวงจร ครั้งที่ 5 ระหว่างวันที่ 15 - 17 ตุลาคม 2563 ณ ฮอลล์ 101 ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค (BITEC)

นายแพทย์ หม่อมหลวงสมชาย จักรพันธุ์ ประธานคณะที่ปรึกษา รพ.สาธาณสุข กล่าวหลังการเปิดงานครั้งนี้ว่า ถือเป็น การเตรียมความพร้อมให้ทุกภาคส่วนสามารถรับมือกับสังคมผู้สูงอายุได้ในอนาคต ทั้งการพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม และพัฒนาองค์ความรู้ สู่การบริการประชาชนได้เป็นอย่างดี

โดยกระทรวงสาธารณสุข ได้บูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน กำหนดแนวทาง และเป้าหมาย เพื่อสร้างความตระหนักในกลุ่มวัยทำงานถึงความสำคัญของการเตรียมตนเองสู่การเป็นผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเอง ดำรงชีวิตประจำวัน และมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งสร้างทัศนคติของคนในสังคมให้มองผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีศักยภาพ ถือเป็น การเตรียมความพร้อมให้ทุกภาคส่วนสามารถรับมือกับสังคมผู้สูงอายุได้ในอนาคต

นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายที่จะยกระดับให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และนวัตกรรมผู้สูงอายุของอาเซียน โดยได้ริเริ่มผลักดันให้ประเทศสมาชิกอาเซียนร่วมกันก่อตั้ง ASEAN Centre for Active Ageing and Innovation (ACAI) ขึ้น ซึ่งเป็นศูนย์กลางการพัฒนาองค์ความรู้ สนับสนุนงานวิจัย ส่งเสริมนวัตกรรม และสร้างฐานข้อมูลด้านการแพทย์ของอาเซียน ที่จะนำไปสู่การกำหนดนโยบาย และเป็นแนวทางที่จะพัฒนาร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก

ภายในงานดังกล่าวมีกิจกรรมที่น่าสนใจอยู่มากมาย อาทิ โปรแกรมตรวจสุขภาพฟรี, การจัดแสดงสินค้ากลุ่ม Smart Life for Elderly People นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น การเปิดตัวหุ่นยนต์ Din sow AI Nose, นวัตกรรมคัดกรองมะเร็งด้วยลมหายใจแรกของโลก ที่มีความแม่นยำ 93% ในการตรวจมะเร็งเต้านมและมะเร็งปอด ผลิตโดยฝีมือคนไทย , อุปกรณ์ Smart Home เพื่อช่วยเพิ่มความสะดวกสบายภายในบ้าน รวมทั้ง คอร์ส

การใช้เทคโนโลยีสำหรับผู้สูงอายุ อาทิ การใช้โซเชียลมีเดีย พร้อมนำสินค้าสำหรับผู้สูงอายุที่หลากหลายมาจัดแสดง เป็นต้น

งานวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตั้งคำถามว่า “ทำไมเราต้องแก่” ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานแต่เป็นปัญหาที่ครอบคลุมสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวสรุปประเด็นไว้ว่า เมื่ออายุมากขึ้นก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามวัฏจักรของสังขารทางสรีระวิทยา เช่น ผิวพรรณ รูปลักษณ์ อวัยวะ ประสิทธิภาพการทำงานของร่างกายก็ลดลงซึ่งสามารถอธิบายได้ตามทฤษฎีความแก่ (Theory of Aging) ซึ่งอธิบายในแง่ของโมเลกุลของเซลล์ที่เสื่อมออกมาเป็น 2 หัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1) เชื่อมตามโปรแกรมที่ตั้งไว้แล้ว (Biological Clock) หมายถึง อายุขัยอันเป็นวงจร หรือ วงรอบของสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิด

2) เชื่อมจากอุบัติเหตุหรือปัจจัยภายนอก (Accidental or environment aging) หมายถึง การเสื่อมหรือการสิ้นอายุขัยที่เราทำขึ้นเอง เช่น จากอุบัติเหตุ สิ่งแวดล้อม การไม่เอาใจใส่รักษา สุขภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีปลีกย่อยซึ่งเป็นเหตุผลประกอบให้เข้าใจและอธิบายเชิงลึกถึงความเสื่อมความแก่ ดังนี้

(1) The Wear and Tear Theory แก่จากการที่เซลล์เสื่อมสภาพจากการใช้งานโดยไม่ถนอมรักษา เซลล์ถูกทำลายเพราะการใช้งานหนักเกินไป หรือใช้งานไม่ถูกต้อง ไม่ได้รับการดูแลรักษา เช่น พักผ่อนไม่เพียงพอ ทานอาหารไม่ถูกสุขลักษณะและไม่ถูกหลักโภชนาการ การติดเชื้อโรค การปนเปื้อนสารพิษ เป็นต้น

(2) The Neuroendocrine Theory เนื่องจากอายุมากขึ้นฮอร์โมนต่าง ๆ ในร่างกายเกิดการเปลี่ยนแปลงและลดระดับลง เช่น ในเพศหญิงจะมีระดับ Estrogen, Progesterone ลดลง นอกจากนี้ยังมีฮอร์โมนที่ลดลงทั้งในเพศหญิงและชาย คือ Growth Hormone, Cortisol, Melatonin เป็นต้น ซึ่งฮอร์โมนเหล่านี้เป็นฮอร์โมนหลักที่มีผลต่อการทำงานของเซลล์และอวัยวะต่าง ๆ เมื่อระดับฮอร์โมนลดลงสุขภาพก็เสื่อมถอยลง แกลง

(3) The Genetic Control Theory ยีนส์จากพันธุกรรมเป็นตัวกำหนดอายุขัยตามเชื้อชาติ กรรมพันธุ์ โดยการสืบทอดทางสายเลือดและกำหนดเกณฑ์อายุ เช่น คนที่มีประวัติเบาหวานในครอบครัวก็จะมียีนส์ด้อยและถ่ายทอดไปยังลูกหลาน ทำให้มีโอกาสเกิดเบาหวานได้ง่ายกว่าคนที่ไม่ได้มีประวัติทางยีนส์ จึงนำมาสู่การคัดสรรยีนส์เด่นคัดออกยีนส์ด้อยในทางการแพทย์เพื่อรักษาระดับ กรรมพันธุ์ เรียกวินี้ว่า Gene testing and Gene Therapy โดยการสกรีน (Screen) ยีนส์ก่อนการ สมรส

(4) The Free-Radical Theory ทฤษฎีที่ว่าด้วยสารอนุมูลอิสระ โดยเชื่อว่าสารอนุมูลอิสระ (Free radicles) ซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น แสงแดด ลม สารเคมี เป็นตัวการทำลายเซลล์ ทำให้ เซลล์เสื่อมสภาพ โดยทำลายและรบกวนการสร้าง DNA ซึ่งเป็นยีนส์ในการสังเคราะห์โปรตีน รบกวน การสร้างคอลลาเจนและอีลาสติน ซึ่งสารต้านอนุมูลอิสระที่เกิดขึ้นก่ดกร่อนร่างกายให้เสื่อมสภาพ จึง ได้มีการแก้ไขด้วยสารต้านอนุมูลอิสระทางการแพทย์เพื่อยับยั้งและแก้ไขความชราที่เรียกว่า Antioxidants เช่น วิตามินซี วิตามินเอ CoQ10 Idebenone เป็นต้น

(5) Telomerase Theory of Aging การแบ่งตัวของเซลล์โดยมีโครโมโซมในยีนส์เป็นตัวที่มี บทบาทสำคัญ โดยโครโมโซมจะมี Telomerase เป็นตัวกำหนดบทบาทและความแข็งแรงของ โครโมโซม เมื่ออายุมากขึ้นการแบ่งตัวมากขึ้นทำให้ความยาวของ Telomerase สั้นลง ทำให้เกิดความ

เสื่อมลง ความแข็งแรงลดลง ทั้งนี้ยังพบว่า ขบวนการดังกล่าวอาศัยเอนไซม์ Telomerase เป็นตัวนำ การแบ่งตัว ทำให้เกิดมะเร็งได้ และเป็นที่มาให้ค้นพบวิธีการรักษามะเร็งได้ในอนาคต

ปัจจุบันศาสตร์ด้านเวชศาสตร์ชะลอวัย (Anti-Aging Medicine) ได้มีการศึกษาทดลอง ค้นคว้า กันอย่างต่อเนื่อง และมีทฤษฎีความแก่ (Theory of Aging) หลากหลาย บทความ งานวิจัย ออกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น Mitochondrial Theory, Cross-Linkage Theory, Autoimmune Theory, Calorie Restriction Theory, Gene Mutation and DNA Damage Theories, Rate of Living Theory, Order to Disorder Theory เป็นต้น ซึ่งงานวิจัยทั้งหมดนี้มุ่งหาสาเหตุของความชรา หาความเป็นไปได้ในการป้องกัน รักษา เพื่อชีวิตที่ยืนยาว แข็งแรง ในอนาคตและเป็นการเอาชนะ ธรรมชาติที่มนุษย์ได้พยายามค้นคว้าศึกษา ทดลอง อย่างไม่หยุดยั้งในการเรียนรู้และนำมาซึ่งองค์ ความรู้มากมายอันเป็นความก้าวหน้าทางการแพทย์ (อ้างอิงใน นายแพทย์จรัสพล รินทระ สืบค้นเมื่อ 30/4/256 <https://www.clinicneo.com/theory-of-aging/>)

นายศักดิ์ชัย ภัทรปรีชากุล กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอ็น.ซี.ซี. เอ็กซิปปัน ออกาโนเซอร์ จำกัด (นีโอ) ผู้จัดงาน Inter Care Asia 2020 กล่าวว่า ผู้สูงอายุในปัจจุบันต้องการสิ่งที่ดีที่สุด ปลอดภัยที่สุด และใช้งานง่ายที่สุด เพื่อการดูแลตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพ การบริหารการเงิน การอยู่อาศัย รวมถึงอุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆ ที่จะเข้ามาตอบโจทย์ให้การใช้ชีวิตสะดวกสบายและง่ายขึ้น เช่น การใช้แอปพลิเคชันใน Smart Phone ที่สามารถทำได้หลายอย่าง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับผู้สูงอายุ

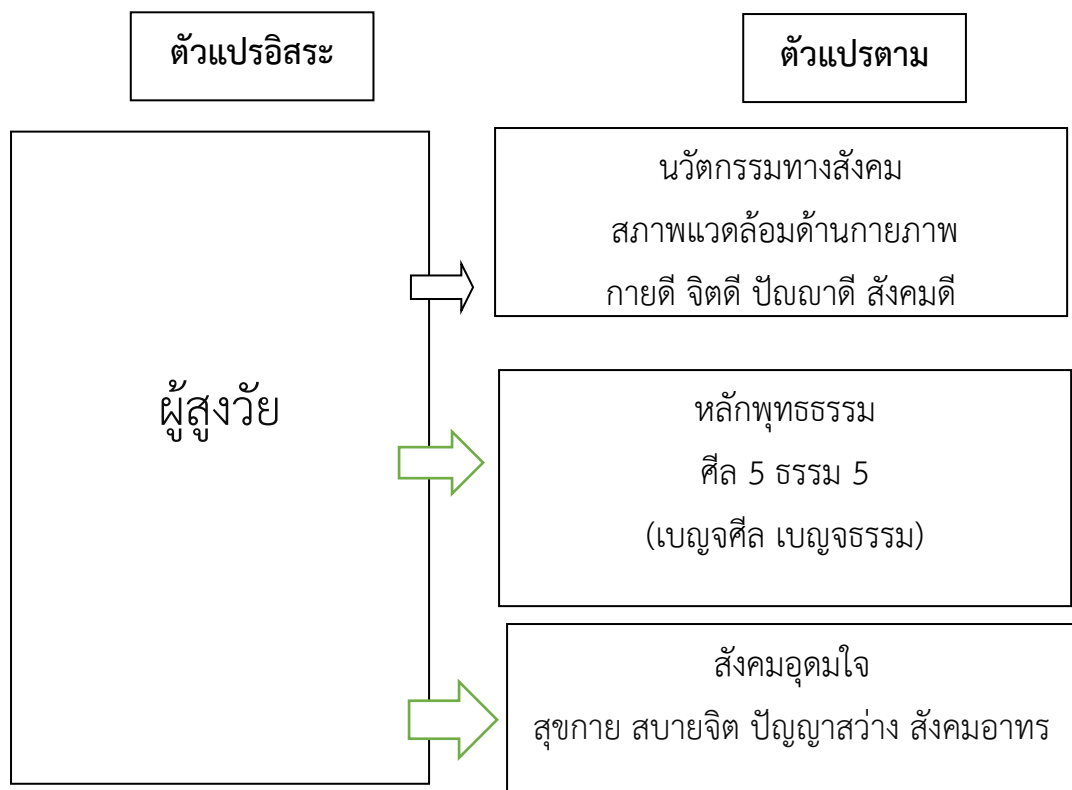
จากสถานการณ์ของไทยที่จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงถือได้ว่าผู้บริโภครุ่น ผู้สูงอายุเป็นตลาดที่มีศักยภาพสูง และมีความต้องการครอบคลุมอยู่ในหลายธุรกิจ ส่งผลให้ที่ผ่านมา มูลค่าตลาดในกลุ่มผู้สูงอายุนั้นสูงถึง 107,000 ล้านบาทต่อปี

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า การขับเคลื่อนเรื่องเกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุนั้น ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของคนสูง วัย แต่เป็นเรื่องของคนทุกวัย ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาค ประชาชน (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

2.8 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษามาแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้นำ หลักธรรมที่ได้จากพระไตรปิฎก มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคามด้วยแนวคิด ภาย จิต ปัญญา สังคม และตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก WHO โดยนำมาเป็นกรอบแนวคิดใน การวิจัย (Conceptual Framework) กำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตามได้ดังต่อไปนี้

นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

ภาพประกอบที่ 2.2 : กรอบแนวคิด

เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยจึงกำหนดรูปแบบกลไกที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ภาพประกอบที่ 2.3 : นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุ

แผนบูรณาการการวิจัย

นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดมหาสารคาม

วิสัยทัศน์

ผู้สูงอายุต้องมีสังคมอุดมใจได้ประโยชน์และเป็นสุข

พันธกิจ

- 1) พัฒนาสภาพแวดล้อมผู้สูงอายุ
- 2) พัฒนาพัฒนาพุทธธรรมสำหรับสังคมผู้สูงอายุ
- 3) ใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุ

เป้าหมาย

ผู้สูงอายุได้รับการดูแลให้การดำเนินชีวิตเต็มไปด้วยความสุขกับธรรมะเป็นสังคมอุดมใจ

ยุทธศาสตร์

- 1) การเสริมสร้างสังคมผู้สูงอายุ
- 2) การพัฒนาความเข้มแข็งทางด้านร่างกายและจิตใจผู้สูงอายุ
- 3) การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
- 4) ใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Methods Research) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการทดลอง (Experiment Research) มีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็นของผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ให้ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคามดำเนินการ ดังนี้

ผู้วิจัยศึกษาและสำรวจนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมี 3 มิติ คือ ครอบครัว ชุมชน และพุทธศาสนาแล้วสร้างเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม และนำไปพัฒนาผู้สูงวัยโดยใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม พิจารณาตามเกณฑ์อายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นชายจำนวน 81,078 คน เป็นหญิงจำนวน 98,150 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 179,228 คน (ข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2565 และการลงพื้นที่ของคณะผู้วิจัย) ส่วนผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม โดยจำแนกอายุระหว่าง 60 - 69 ปี จำนวนรวม เป็นเพศชาย จำนวน 47,740 คน เพศหญิง จำนวน 53,690 คน รวมเพศชายเพศหญิงอายุระหว่าง 60-69 ปี จำนวนทั้งสิ้น 101,430 คน อายุ 70 ปีขึ้นไป เป็นเพศชาย จำนวน 33,338 คน เพศหญิง จำนวน 44,460 คน รวมเพศชายเพศหญิงอายุระหว่าง 70 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 77,798 คน คณะผู้วิจัยจึงกำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) และเลือกการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) ได้ผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม เป็นแบบเจาะจงจำนวน 398

คน ซึ่งกระจายตัวอยู่ในจังหวัดมหาสารคามโดยคณะวิจัยได้เลือกผู้สูงวัยโดยได้ทำกิจกรรมใช้แบบสอบถาม มีรายละเอียดประชากรกลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 3.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม	ประชากรทั้งหมด	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง
ผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม	179,228	398
ประชากรกลุ่มเป้าหมายเทศบาลเมืองมหาสารคาม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลตลาดทั้งตำบล	398	30
รวม	398	30

เมื่อได้ขนาดตัวอย่างแล้ว ได้ทำการเลือกใช้ตัวอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) ตามตาราง ทาโร่ ยามาเน่ ซึ่งมีขนาดของกลุ่มตัวอย่างระดับความคลาดเคลื่อนที่ ± 5 ตามตารางตัวอย่างที่กำหนดไว้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดย การวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดนวัตกรรมทางสังคม สังคมอุดมใจ หลักพุทธธรรม ซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ด้าน คือ กาย จิต ปัญญา สังคม กำหนดเป็นค่านิยมศัพท์ นานิยามศัพท์ในแต่ละด้านไปสร้างเป็นแบบสอบถามนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ปลายเปิด เป็นแบบมาตราวัด โดยลักษณะของแบบสอบถาม จำแนกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบเลือกรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราวัดพฤติกรรม โดยแบ่งเป็น 2 อย่าง ประกอบด้วย เคยใช้ กับ ไม่เคยใช้ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ

ตอนที่ 3 ระดับนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม มีลักษณะเป็นมาตราวัดพฤติกรรม โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วย -น้อยที่สุด -น้อยปานกลาง -มาก -มากที่สุด โดยใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจ สำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม มีลักษณะเป็นมาตรวัดพฤติกรรม โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วย -น้อยที่สุด -น้อย -ปานกลาง -มาก -มากที่สุด โดยใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรวัดพฤติกรรม โดยแบ่งเป็น 2 อย่าง ประกอบด้วย ควร กับ ไม่ควร โดยใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) ให้ตอบโดยเสรี

1) การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.1) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมของการใช้ภาษาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1.2) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญโครงการวิจัยและนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้ 1) เป็นนักวิชาการด้านการวิจัย จำนวน 1 คน 2) เป็นนักวิชาการทางด้านศาสนา จำนวน 2 รูป/คน 3) เป็นนักวิชาการทางด้านผู้สูงวัย จำนวน 1 คน และ 4) เป็นนักวิชาการทางด้านสุขภาพ จำนวน 1 คน

เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้พิจารณาข้อความที่ปรับตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ในครั้งแรกเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามวิธีการระเบียบวิธีวิจัย

1.3) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

2.1) ขอนหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยเกษตรกรรม เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการวิจัย

2.2) นำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลและแบบสอบถามเสนอต่อเทศบาลเมืองมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยผู้วิจัยติดตามเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง และนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนตรวจสอบความสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าทางสถิติต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความต้องการในการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งจำแนกเป็นรายข้อ รายด้านและรวมทุกด้าน

3.2 จัดลำดับในการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยที่มีค่าสูงสุด เป็นเกณฑ์การพิจารณา

ระยะที่ 2 ศึกษาการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

ซึ่งคณะผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามต่อจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นตอนที่ 3 โดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม โดยมีมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีระดับความคิดเห็น 5 ระดับ พร้อมทั้งให้ค่าคะแนน 5 4 3 2 1 ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มาก

ระดับ 3 หมายถึง ปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง น้อย

ระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุด

และวิเคราะห์ ด้วยวิธีการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการแปลความหมาย ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึงมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึงมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึงปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึงน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึงน้อยที่สุด

เมื่อได้ร่างแบบสอบถามแล้วคณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปดำเนินการ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เช่นเดียวกับแบบสอบถามของวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แต่ว่าเมื่อ Try Out แล้วหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) โดยมีค่าตั้งแต่ 0-1 ขึ้นไป ซึ่งจากการหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้คำถามเปิด (Open ended Questionnaire) เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเปราะบางได้ตอบข้อมูลเชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ รวมทั้งสิ้น 20 คน แล้วนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 2) กำหนดขอบข่ายของข้อมูลที่ต้องการให้ครอบคลุมกรอบการศึกษาค้นคว้า
- 3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความถูกต้องและให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านเพื่อพิจารณาประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงความถูกต้องเหมาะสม และปรับปรุงแก้ไขทางด้านภาษาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
- 5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุง เรียบร้อยแล้วไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยต่อไป
- 6) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น

หลังจากเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเสร็จแล้ว คณะผู้วิจัยมีการดำเนินการคัดเลือกและกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับการศึกษา โดยการใช้กระบวนการกลุ่ม (Focus group) ตามนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุทิศใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม โดยมีผู้เข้าร่วมกระบวนการกลุ่ม จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา 2 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ 1 คน โดยดำเนินการดังนี้

- 1) เชิญที่ปรึกษาโครงการวิจัยเป็นประธานกล่าวเปิดประชุม
- 2) ผู้วิจัยทำหน้าที่ดำเนินการประชุมและมีที่ปรึกษาโครงการวิจัยเป็นผู้ดำเนินการประชุมร่วม

3) ผู้วิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา การศึกษาข้อมูลเอกสารนวัตกรรม การพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม 4) จัดเตรียมผู้ช่วยวิจัย 1 คน ผู้บันทึก (Note taker) 2 คน ผู้บันทึกเทป 1 คน

5) ผู้เชี่ยวชาญร่วมกันพิพากษ์ เพื่อเสนอแนะความเหมาะสมและเป็นไปได้ของนวัตกรรม การพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม พร้อมคู่มือ/แนวทางการดำเนินงาน โดยหาคำตอบว่าควรมีรูปแบบที่เหมาะสมและเป็นไปได้เป็นอย่างไร การสนทนากลุ่มใช้เวลาประมาณ 2.30 ชั่วโมง และให้ผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสอบถามประกอบการสนทนา ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

6) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลหลังเสร็จสิ้นการสนทนากลุ่ม โดยการถอดเทปละเอียดและเปรียบเทียบกับการจดบันทึกข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลต่อจากนั้นจึงสรุปผลในหัวข้อต่าง ๆ ได้แก่ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ข้อเสนอแนะอื่น ๆ สรุปผลและปิดการสนทนากลุ่มโดยประธานการประชุม

7) นำเสนอข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ประมวลผลและเรียบเรียง นำเสนอผลการสนทนากลุ่มในรูปแบบความเรียงและตารางแสดงความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบ การวิเคราะห์จะถูกประเมินโดยเอกเทศจากผู้ช่วยวิจัย 1 คน ในกรณีที่การประเมินจากผู้วิจัยไม่สอดคล้องกันนักวิจัยแก้ปัญหาโดยการตรวจสอบข้อมูลร่วมกันอีกครั้ง จึงจะเชื่อได้ว่า การวิเคราะห์ในครั้งนี้ได้ยึดข้อมูลที่ได้จากการสนทนาเป็นหลัก

8) ปรับปรุงนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิให้มีความสมบูรณ์เหมาะสมและเป็นไปได้เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณา จากคณะกรรมการจริยธรรมในคนเรียบร้อยแล้ว ดังเอกสารประกอบในภาคผนวก

ระยะที่ 3 นวัตกรรมพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

ในระยะนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัย 2 ชั้น คือ ศึกษาและสำรวจจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ในการสร้างนวัตกรรมพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ตามหลักการทางพุทธศาสนา

โดยนำรูปแบบนวัตกรรมที่สร้างขึ้นนี้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมินรูปแบบนวัตกรรม ว่ามีความถูกต้องและเหมาะสมอย่างไร

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ จำนวน 5 คน แล้วนำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข ให้เป็นรูปแบบนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 20 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และยินดีเข้าร่วมโครงการนี้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

ในการนำรูปแบบไปทดลองใช้นี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

ประเมินความเหมาะสมของการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัยนำนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคาม ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างโดยเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เอกสาร กำหนดวันประชุมปฏิบัติการแจ้งประสานผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการประชุมการปฏิบัติการนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคาม กับกลุ่มตัวอย่างภายในกลุ่ม ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2565) โดยใช้แนวทางเครื่องมือการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคาม ชุดคู่มือวิจัย แบ่งกลุ่มผู้ร่วมโครงการเป็น 2 กลุ่ม ตามประเด็นการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคาม สมาชิกในกลุ่มร่วมเล่าเรื่องการปฏิบัติที่ดีสรุปเป็นชุดความรู้และสกัดเป็นแก่นความรู้เพื่อใช้ในการใช้นวัตกรรมการ จากนั้นสมาชิกเข้ากลุ่มใหม่ ตามกลุ่มของตนเองร่วมกันประเมินตนเอง นำข้อมูลมากำหนดตารางอิสรภาพตามสภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบัน (Current) และเป้าหมายความรู้ที่ต้องการ (Target) ประมวลผลเป็นองค์ความรู้ เพื่อนำนวัตกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้มีความอยู่ที่ดีกว่าในปัจจุบัน โดยมีการดำเนินการอย่างสรุปดังนี้

1) ใช้ Design ในการทดลอง One Group Pretest-Posttest Design โดยใช้สถิติ t-test (dependent Samples) ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง จำนวน 398 คน อายุระหว่าง 60 ปีขึ้นไป

3) ดำเนินการทดลองตามแผนงานที่กำหนดไว้ 1 วัน ระหว่างเวลา 08.30 น. ถึง 16.30 น.

4) วิทยากร ได้แก่ คณะผู้วิจัย และวิทยากรอื่นที่มีความเหมาะสมในเรื่องนี้

5) ดำเนินการประเมินผลการทดลองด้วยการใช้แบบประเมินผล การสังเกตการณ์ และการสอบถามแบบไม่เป็นทางการ

6) นำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาเป็นนวัตกรรม

ระยะที่ 4 การเขียนรายงานการวิจัย นำเสนอ ตีพิมพ์

นำผลการวิจัยมาเขียนรายงานวิจัย โดยครอบคลุมผลการวิจัยทั้ง 5 บท

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิจัย

บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

โดยคณะผู้วิจัยจะนำผลการวิจัยไปสู่กลุ่มเป้าหมาย ในการพัฒนานวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุทิศใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็นของผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

การเก็บ รวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม สอบถามผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม อายุระหว่าง 60 ปีขึ้นไป โดยการแจกแบบสอบถามในเขตเทศบาลนครมหาสารคาม ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลในชุมชน แบ่งเป็น 2 ชุด ๆ ละ 15 คน และแจกแบบสอบถามในพื้นที่ชุมชนในกลุ่มผู้สูงอายุ 2 กลุ่ม จำนวน 30 คน แทนจำนวนผู้สูงวัยในเขตเทศบาลทั้งหมด ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 30 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 อุปสรรคและปัญหาผู้สูงวัยในเขตเทศบาลนครมหาสารคาม มีหลากหลายกลุ่มและหลากหลายกิจกรรมตามแต่ความสนใจของผู้สูงวัยเอง แต่กลุ่มที่สามารถประสานงานและให้ความร่วมมือด้านการวิจัยได้มีเพียง 2 กลุ่มเท่านั้น และอุปสรรคอีกประการ แม้การจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครมหาสารคามแต่ผู้สูงวัยที่อายุเกิน 70 ปีขึ้นไปไม่สามารถให้ข้อมูลเชิงวิชาการได้ และส่วนมากก็อาศัยอยู่ในบ้านลำพังในวันปกติที่บุตรหลานไปทำงานซึ่งเป็นการยากต่อการเข้าถึงเพราะเป็นเรื่องของความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย ดังนั้นจำนวน 30 คน จึงเป็นจำนวนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนจำนวนทั้งหมดตามสัดส่วนตารางของทาโร ยามาเน่ ส่วนการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มโดยเชิญตัวแทนผู้สูงวัยในส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมเสวนาภาษาคนห่วงใยกันและกัน และผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายอาชีพ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จากหัวหน้าส่วน ผู้ทรงคุณวุฒิ สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ผู้ทรงคุณวุฒิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิมูลนิธิ ผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการศาสนาชำนาญการ นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ โดยมีคณะผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการสนทนา นำเสนอผลการวิจัย โดยการนำเสนอผลเชิงปริมาณก่อนและตามด้วยการสนทนากลุ่ม เพื่อให้เกิดความเข้าใจข้อเสนอตามลำดับ ดังนี้

ก. ผลการวิจัยของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ระดับพฤติกรรม

ส่วนที่ 3 ระดับกลไก

ส่วนที่ 4 ระดับการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

ส่วนที่ 5 จัดทำคู่มือ

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะ

ข. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม (ตัวแทนเยาวชนในจังหวัดมหาสารคามและผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายอาชีพ)

ก. ผลการวิจัยของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว วุฒิการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
1.เพศ		
ชาย	10	33.3
หญิง	20	66.6
รวม	30	100.00
2.อายุ		
60 ปีขึ้นไป	30	100.00
รวม	30	100.00
3.สถานภาพทางครอบครัว		
โสด	9	30
สมรส	6	20
หม้าย	8	26.6
หย่า	2	6.6
แยกกันอยู่	5	16
รวม	30	100.00
4.วุฒิการศึกษา		
ประถมศึกษา	9	30
มัธยมศึกษาตอนต้น	6	20
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	6	20
ปริญญาตรี	7	23.3

5.อาชีพ			
	ว่างงาน	17	56.6
	รับราชการ	0	0
	รัฐวิสาหกิจ	0	0
	รับจ้าง	11	36.6
	อาชีพอื่น ๆ	2	6.6
	รวม	30	100.00
ค่าใช้จ่ายต่อเดือน			
	ต่ำกว่า 5,000 บาท	13	43.3
	5,001 – 10,000 บาท	5	16.6
	10,001 – 15,000 บาท	6	20
	15,001 - 20,00 บาท	5	16.6
	มากกว่า 20,001 บาท	1	3.3
	รวม	30	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 10 คน ร้อยละ 33.3 และ เพศหญิง จำนวน 20 คน ร้อยละ 66.6 มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 30 คน ร้อยละ 100.00 สถานภาพ โสด จำนวน 9 คน ร้อยละ 30 รองลงมาเป็นหม้าย จำนวน 8 คน ร้อยละ 26 สมรสแล้ว จำนวน 6 คน ร้อยละ 20 แยกกันอยู่ จำนวน 5 คน เป็นร้อยละ 16.6 และหย่าร้าง จำนวน 2 ร้อยละ 6.6 ส่วนใหญ่การศึกษาจบระดับประถมศึกษาจำนวน 9 คน ร้อยละ 30 รองลงมาเป็นปริญญาตรี 7 คน ร้อยละ 23.3 มีการศึกษาระดับมัธยมต้น มัธยมปลาย มีจำนวนเท่ากัน 6 คน ร้อยละ 20 ด้านอาชีพ ส่วนใหญ่ว่างงาน จำนวน 17 คน ร้อยละ 56.6 รองลงมารับจ้าง จำนวน 11 คน ร้อยละ 36.6 และมีที่ ประกอบอาชีพอื่น ๆ ไม่ระบุ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.6 และส่วนใหญ่ค่าใช้จ่ายต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 จำนวน 13 คน ร้อยละ 43.3 รองลงมาระหว่าง 11,001 – 15,000 จำนวน 6 คน ร้อยละ 20 ค่าใช้จ่าย 5000 – 10,000 และ 15001 - 20,00 บาท มีจำนวนละ 5 คนเท่ากัน ร้อยละ 16.6 ส่วนผู้มีค่าใช้จ่ายเกิน 20,000 บาทขึ้นไปมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3

ข. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เป็นการจัดการสนทนากลุ่มโดยเชิญตัวแทนผู้สูงวัยในจังหวัด มหาสารคาม และผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายอาชีพ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ โรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพ ศูนย์อนามัยตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิ มูลนิธิ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการวัฒนธรรม ปฏิบัติการ สำนักงานวัฒนธรรม นักวิชาการศาสนา

ขานาญการ สำนักงานพุทธศาสนา รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 รูป/คน เมื่อวันศุกร์ ที่ 23 เมษายน 2566 เวลา 16.00 – 17.00 น. ในรูปแบบออนไลน์ด้วยแอปพลิเคชัน Zoom Cloud Meeting ID: 099 063 3453 Passcode: 123456 ซึ่งได้ข้อมูลและประเด็นต่าง ๆ ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. บริบทและความเป็นมาของผู้สูงวัย

กลุ่มผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคามมีหลากหลายกลุ่มที่เผชิญความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาเมืองอย่างรวดเร็วและทุกด้านจึงก่อให้เกิดปัญหาเชิงสังคมที่ลึกซึ้งต่อผู้สูงวัยในมิติทางกายภาพ “...จากการที่ได้ลงไปสังเกต สัมภาษณ์ คลุกคลีให้เห็นภาพผู้สูงวัยที่เผชิญปัญหาอยู่ อย่างโดดเด่น เป็นภาพสะท้อนสำคัญในบริบทสังคมเมืองที่มุ่งพัฒนาเชิงเศรษฐกิจเน้นเพียงรายได้ให้ มากกว่ารายจ่ายและสิ่งที่ได้คือการทอดทิ้งผู้สูงวัยกลายเป็นภาระรัฐและมิติเชิงสังคม โดยกระแสหลักซึ่งเป็นสังคมสมัยใหม่ทั่วโลกสังคมผู้สูงวัยจึงเสมือนหนึ่งว่าเป็นสังคมที่เปราะบางโดยอัตโนมัติ และเป็นสังคมที่ถูกทอดทิ้งและหลงลืมโดยระบบการบริหารจากนโยบาย...” เป็นต้น เป็นความเปราะบางที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วจากการพัฒนาสังคมเมืองและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผันผวน ซ้ำซ้อน หลากหลาย ทิศทางของเมืองและเทคโนโลยีไม่ทันท่วงที ทำให้เกิดเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสังคม และจำเป็นต้องได้รับการป้องกัน แก้ไขด้วยกลไกบางอย่าง อย่างเร่งด่วนเพื่อให้ทันท่วงทีต่อความเติบโตของสังคมเมืองที่กำลังรุกกล้าเข้าวิถีชีวิตให้คนชนบทเดิมกลายเป็นวิถีคนเมืองในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจของจังหวัดเพื่อสนองตอบต่อนโยบายภาครัฐซึ่งขับเคลื่อนโดยแผนพัฒนาจังหวัดประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพคนและสังคม ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการประจำจังหวัดประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 พัฒนามหาสารคามให้เป็นเมืองแห่งการศึกษา ผู้สูงวัยคือ หัวหน้าครอบครัวใหญ่ที่น่าอยู่อย่างยั่งยืน

2. การใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุทิศใจ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุทิศใจ สำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งผู้วิจัยอธิบายถึงแนวทางว่าเป็นอย่างไร โดยข้อมูลตามประเด็น ดังนี้

1) การใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุทิศใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ในประเด็นนี้ ได้เสนอประเด็นหลักคุณธรรมประจำครอบครัว ประจำชุมชน โดยอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา 3 หลักธรรมสำคัญคือ หลักเบญจศีล 5 หลักเบญจธรรม 5 และเสนอหลักการให้อภัย ให้โอกาสตนและคนอื่น ไว้คอยแก้ไข ไว้เป็นจิตวิทยาสำหรับการเข้าใจตนเองและผู้อื่น เข้าใจ เหตุการณ์และบริบทสังคมโดยผ่านมิติทางหลักธรรม เพื่อให้เกิดการและเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในสภาพ

ปัญหา ประเด็นที่กำลังเผชิญอยู่ และแนวทางแก้ปัญหาละเอียดและหาทางออกร่วมกัน โดยยกประเด็นการสนทนากับผู้สูงวัยในการลงพื้นที่ว่า “...ในปัจจุบันอันดับแรกถ้าให้พูดถึงปัญหา คงเพราะผู้สูงวัยเกิดมานานก่อนนวัตกรรมใหม่ทางเทคโนโลยีจะเกิดเกิดก่อนการพัฒนาเทคโนโลยีจึงทำให้ผู้สูงวัยเข้าไม่ถึงโลกเวอร์ไวต์ ข้อมูลต่าง ๆ รวดเร็วและแม่นยำ ข้อมูลออนไลน์หรือที่หน้าจอสมาาร์ทโฟนเพียงนิ้วสัมผัสก็เข้าถึงทุกซอกมุมชีวิตจนบางทีช้ำใจ เผลอไปกับข้อมูลหลอกลวงอย่างหลากหลายรูปแบบที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ และอย่างหลากหลายในสังคมปัจจุบัน...” ดังกล่าวมานี้สะท้อนสภาพปัญหาได้ตรงและแม่นยำที่สุดกับสภาพการณ์ปัจจุบันของปัญหาที่เกิดขึ้น แสดงให้เห็นถึงปัญหาเชิงลึกที่เทคโนโลยีก้าวหน้าแต่คนยังขาดภูมิรู้ที่เท่าทันความเร็วของระบบ สะท้อนให้เห็นการคุกคามของข่าวสารข้อมูลต่อความเปราะบางในผู้สูงวัยที่ขาดภูมิคุ้มกันอย่างเพียงพอ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ฉายภาพผู้สูงวัยเหล่านี้อยู่ที่ไหนบ้าง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ กล่าวว่า “...สภาพปัญหาปัจจุบันเมื่อผู้สูงวัยเข้าถึงข้อมูลแบบไม่คัดกรองและรู้ไม่ทันเทคโนโลยีก็จึงอาจกลายเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพได้ง่าย ๆ อาจจะเพียงเพราะว่า ผู้สูงวัยไม่ทันต่อความก้าวหน้าที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว ไม่เข้าใจระบบเครือข่าย หรือเข้าใจบ้างแต่ไม่เท่าทัน บางโอกาสก็รู้เท่าทันแต่ใจอ่อนกับสิ่งใหม่ก็อาจกลายเป็นเหยื่อให้กับความทันสมัยเหล่านี้ได้เช่นกัน...” และยังได้ฉายภาพให้เห็นว่ากลไกต่าง ๆ เกิดจากระบบที่รวดเร็ว แม่นยำ เหนือกว่าประสบการณ์ที่ผู้สูงวัยเหล่านั้นเคยมีมาทั้งชีวิต พร้อมกันนี้ยังมีข้อเสนออื่นเพิ่มเติมและให้ทางออกของปัญหาว่า “ครอบครัวจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องใส่ใจผู้สูงวัยในบ้าน เพราะถ้าครอบครัวมุ่งแต่งงานนอกบ้าน ผู้สูงวัยในบ้านอาจโดนคุกคามจากการใช้สื่อล่อลวงเอาได้”

2) เพื่อพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ในแต่ละชุมชนมีกลไกภาครัฐทำงานอยู่ แต่ละกลไกก็มีสไตล์การทำงานที่แตกต่างกัน ถ้าว่าโดย พ.ร.บ. ก็มีกฎหมายคนละฉบับ ซึ่งทำงานเหมือนกัน ร่วมกันบ้าง ทำงานแตกต่างกันบ้าง แล้วแต่อำนาจหน้าที่และข้อกำหนดอันเนื่องในกฎหมายที่ตราไว้ให้สามารถดำเนินการได้และไม่สามารถดำเนินการได้ ส่วนนี้บางทีก็เป็นอุปสรรคและปัญหา เพราะมีช่องว่าง โดย ผู้ทรงคุณวุฒิจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยกล่าวว่า “...ผู้สูงวัยควรได้รับการดูแลในด้านสุขภาพทุกมิติ...” และผู้ทรงคุณวุฒิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลยังได้ให้ทัศนะว่าเพิ่มเติมอีกว่า “...กลไกการสร้างภูมิคุ้มกันและให้ความคุ้มครองให้ความปลอดภัยและให้ความมั่นคงนั้นแต่ละกลไกก็มีหลากหลายและเป็นตัวของตัวเอง ไม่เหมือนกัน บางครั้งก็ทำงานง่าย บางครั้งก็ทำงานยาก ยากต่อการใช้และให้ผลโดยตรงต่อตัวเด็ก ซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดาที่เข้าใจได้ เพราะกลไกแต่ละอย่างก็ถูกออกแบบมาเพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป แตกต่างเชิงพื้นที่ แตกต่างเชิงบริบท เป็นความแตกต่างจำเพาะก็เป็นได้ ไม่ว่าจะเป็นกลไกภาครัฐ เอกชน ครอบครัว ชุมชน บ้าน วัด หลักธรรม บางครั้งกลไกเดียวกันจึงไม่สามารถใช้ได้กับทุกกลุ่มและ

ที่น่าเสนาอนี้เป็นเรื่องที่น่าตื่นเต้นและยินดีมาก เพราะนวัตกรรมอันเป็นกลไกจากฝ่ายหลักธรรมในศาสนาที่เข้ามาเป็น “กลไกโลกธรรม” การนิทรว่ำร้าย การจับกลุ่มเล่าประสบการณ์ การแบ่งปันเรื่องราวระหว่างกัน สำหรับการสร้างภูมิคุ้มกันให้ความเปราะบางในจิตใจได้...” สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิมูลนิธิมองว่า “...บางปัญหาผู้สูงวัยตกเป็นเหยื่อของปัญหาเหล่านั้น เป็นผู้รับผิดชอบปัญหา ไม่ใช่ผู้ก่อปัญหา แต่ต้องเผชิญปัญหา เป็นผู้เผชิญปัญหาจึงมีความเปราะบาง เปราะบางจากผู้อื่นทำให้เปราะบาง บางทีก็คนใกล้ตัว คนใกล้ชิด สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี บางทีก็เป็นการยากเกินกว่าจะกล้าระบุ ดังนั้นทางออกอีกทาง ควรสอนทักษะเทคโนโลยีชีวิต เพราะเมื่อขาดทักษะชีวิตก็เผชิญปัญหาทันที...” และยังคงกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า “...แต่ที่จริงแล้วชีวิตของผู้สูงวัยแม้ผ่านชีวิตมานานแล้วมีประสบการณ์เต็มที่แล้วชีวิตก็ไม่ได้ง่ายขึ้นขนาดนั้น แม้ชีวิตผ่านการเรียน ทำงาน สร้างครอบครัว สำเร็จบ้าง ไม่สำเร็จบ้าง แต่เวลาก็ก่อสร้างให้มีภูมิคุ้มกันที่ถูกต้อง...” และในส่วนนี้พระสังฆาธิการในจังหวัดในที่ประชุมได้กล่าวว่า “...ผู้สูงวัยควรได้คำนึงหลักการ 3 อย่าง ตามภาระหน้าที่ คือ (1) หน้าที่การงาน ทำงานมาทั้งชีวิตดีแล้ว (2) หน้าที่ชีวิต ชีวิตต้องบำเพ็ญประโยชน์ (3) หน้าที่มนุษย์ มนุษย์ต้องประพฤติธรรม กลไกพุทธศาสนาโดยหลักธรรมเบญจศีล 5 เบญจธรรม 5 มีเมตตาต่อกันเป็นที่ตั้ง มีหิริ ละอายใจ มีโอตตปัปะ กลัวบาปกรรม ถ้าเริ่มสอนกันในครอบครัว ในระดับชุมชน ก็จะเป็นการปลูกฝังคุณธรรมเบื้องต้นได้ และจะกลายเป็นภูมิคุ้มกันให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ...”

3) เพื่อจัดทำคู่มือนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม นักวิชาการชำนาญการศาสนา จากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ได้นำเสนอประเด็นว่า “...กลไกที่ใช้ได้ผลนอกจากที่ใช้ปกติคือเบญจศีล 5 เบญจธรรม 5 โลกपालธรรม หิริ โอตตปัปะ แล้ว ยังมีทศ 6 อีก เพราะในทศ 6 มีหลักที่สำคัญคือ มิตรมีหน้าที่ต่อมิตรอย่างไร เพราะอย่าลืมว่า ผู้สูงวัยมีทัศนคติซึ่งและเข้าใจชีวิตแล้ว ดังนั้นควรคำนึงถึงหลักทศ 6 เป็นส่วนประกอบ แต่ที่จริงแล้วหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถนำมาบูรณาการได้ ดังที่งานวิจัยได้นำเสนอนี้เป็นบทบาทที่ให้ประโยชน์ต่อสังคม เพราะเป็นหลักง่าย ๆ ใช้ได้เลย และมีการสอนกันอยู่ในระดับครอบครัว ทำให้บ้านเป็นบ้านอบอุ่นหากทุกคนมีหิริ ละอายใจ มีโอตตปัปะ รู้จักกลัวบาปกรรม อย่างนี้เป็นต้น...” และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวางแผนหรือสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ได้กล่าวเสริมประเด็นนี้ว่า “...ถ้ามีหลักธรรมทางศาสนาเข้ามาเสริม ผู้สูงวัยก็จะรู้สึกผ่อนคลายลงด้วยสามัญสำนึกมนุษยต่อเพื่อนมนุษย์ ความรู้สึกผิดบาปต่อพฤติกรรมที่ทำมาทั้งชีวิตของตน ก็อาจจะบรรเทา ช่วยในเรื่องการจขัดความทุกข์ในจิตใจได้ดี โดยเฉพาะถ้ามีหลักธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของชีวิต ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นนักวิชาการวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ได้กล่าวถึงการจัดทำคู่มือนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ที่พุทธศาสนาใช้ในการนำหลักธรรมเข้าไปขับเคลื่อนและสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมว่า “...นวัตกรรมของหลักธรรมด้านศาสนาที่น่าหลักธรรมไปสู่สังคม เช่น พระธรรมทูต พระสอนศีลธรรม พระธรรมนิเทศ

พระจริยานิเทศ เช่นนี้เป็นตัวอย่างการสร้างและการใช้หลักธรรมะเป็นกลไกนำสู่สู่สังคม สังคมจะสุขได้ครอบครัวต้องสงบสุข ครอบครัวจะมีสุขต้องเริ่มจากความอบอุ่นในครอบครัว ธรรมะในพุทธศาสนา มีมากมาย ต้องรู้จักเลือกและปรับใช้ให้ถูกเวลา และผู้สูงวัยใช้ชีวิตมานานพอแล้ว พอที่จะแบ่งปันคนรอบข้างให้กลายเป็นสังคมอบอุ่น...” และมีความเห็นเป็นส่วนสนับสนุนและยืนยันในประเด็นเพื่อให้เกิดความกระจ่างทางแนวคิดที่ตกผลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิว่า “...อาจจะเป็นเพราะเราอยู่ในวัฒนธรรมพุทธ ประเพณี ขนบ ธรรมเนียม จึงทำให้การสื่อสารหลายเรื่องเป็นเรื่องชอนเร็น เหนียวอาย และซับซ้อน ดูเป็นนามธรรมมากเกินไป ทำให้บางครั้งก็ไม่เข้าใจความหมาย ดังนั้นเราควรปรับกลไกใหม่ สอนให้ผู้สูงวัยได้ถ่ายทอดสิ่งที่เป็นทักษะด้านชีวิต เพราะบอกแบบนามธรรมใช้การไม่ได้แล้ว ต้องบอกแบบรูปธรรม ต้องแนะนำนวัตกรรมใหม่ ๆ ด้วยความเข้าใจ ให้รู้กฎหมาย รู้หลักธรรม เปลี่ยนแนวคิด (Change Mindset) เสริมพลังบวก อย่างนี้เป็นต้น...” ทำให้ได้เห็นภาพสะท้อนของพลังทางสังคมสื่อสารอันเป็นสังคมรูปแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายอาชีพ คณะผู้วิจัยพบว่า นวัตกรรมทางพุทธธรรมใช้คือ “...ครอบครัวควรมีธรรมพื้นฐานได้แก่ศีล 5 ธรรม 5 อันเป็นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ และเป็นธรรมที่ให้ผลมาก... แม้จะมีบางกรณีและเทคโนโลยีเองก็อาจเป็นต้นเหตุปัญหา...” จากการสัมภาษณ์ตัวแทนจึงได้ข้อเสนอเพิ่มเติมว่า ผู้สูงวัยแม้ผ่านชีวิตมานานมีประสบการณ์มากมายแต่ก็ยังต้องมีการพัฒนาทักษะ ความสามารถ แนวคิด องค์กรความรู้ ทักษะ และการยอมรับความรู้ใหม่ที่มีมากขึ้น

กลไกที่ 2 กลไกชุมชน เพราะว่า “...ในชุมชนมีกลไกในการช่วยเหลือกันและกันอย่างเพียงพอ และทั่วถึงและให้บริการอย่างรวดเร็วทันต่อสถานการณ์ เข้าถึงง่าย เป็นที่ไม่เปิดเผย ปลอดภัย และถูกกฎหมาย...” โดยจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย (ชมรมผู้สูงวัย) ได้กล่าวว่า “...ชมรมผู้สูงวัยให้ความสำคัญและเอาใจใส่พฤติกรรมเพื่อนผู้สูงวัยด้วยกันเองอย่างสม่ำเสมอ แต่ก็เป็นผู้ให้บริการปรึกษา เข้าใจ กับผู้สูงวัยด้วยกัน เพราะถ้าสังคมผู้สูงวัยไม่ใส่ใจกันแล้ว จะให้คนวัยไหนมาเข้าใจคนสูงวัยด้วยกัน เพราะความต้องการจำเป็นบางอย่างที่ผู้สูงวัยต้องการนั้นเป็นเรื่องธรรมดา แต่คนในวัยอื่นอาจจะมองว่าเป็นเรื่องยุ่งยากเกินจำเป็น...”

ส่วนกลไกด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้กล่าวว่า “...การใช้ธรรมะเข้ามามีส่วนใช้ชีวิตเท่ากับเป็นการปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น เป็นการถ่ายทอดนามธรรมสู่วิถีชีวิต ผู้ให้บริการก็สบายใจ ผู้เข้ารับบริการก็เข้าใจและบรรเทาทุกข์ในใจลึก ๆ ได้...” และผู้ทรงคุณวุฒิจากโรงพยาบาลส่งเสริม กล่าวว่า “...นอกจาก พ.ร.บ.อันเป็นกลไกของรัฐแล้ว ก็มีกลไกทางศาสนาที่นำเสนอ “ศีล 5 ธรรม 5” จะกลายเป็นภูมิคุ้มกันให้ผู้สูงวัยได้ กลายเป็นวัคซีนใจ นวัตกรรมที่ต้องเรียนรู้ ผักผ่อน ต่อไป...” ผู้ทรงคุณวุฒิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ให้สัมภาษณ์ว่า “...ปกติ รพ.สต.ทำงานร่วมกับหลากหลายองค์กร ซึ่งมีสไตลการทำงานที่แตกต่างกันไป มีกลไกที่

ใช้แตกต่างกันไป เป็นความตื่นเต้นและดีใจที่จะเห็นโลกทางเทคโนโลยีมาเจอกันกับโลกธรรมะจึงหวังในใจว่า ธรรมะ จะกลายเป็นนวัตกรรมหนึ่งสร้างภูมิคุ้มกันให้ความเปราะบางของผู้สูงวัยได้...”

สรุปได้ว่าการสัมภาษณ์ผู้สูงวัย และผู้ทรงคุณวุฒิในหลากหลายอาชีพเกี่ยวกับสามารถแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การสร้างนวัตกรรม ส่วนที่ 2 การพัฒนาและการใช้นวัตกรรม ทั้ง 2 ส่วนจะต้องประสานกัน เป็นกลไกโลก(กะ)ธรรม เพื่อให้เป็นภูมิคุ้มกันและกลไกการพัฒนาที่สำคัญ

3. คู่มือการใช้นวัตกรรม

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เกี่ยวกับคู่มือการใช้ว่าควรมีอะไร จึงได้ให้ข้อมูลเบื้องต้นไว้ว่า

“...คู่มือการใช้จะช่วยให้เห็นพัฒนาการ แนวคิด การยอมรับและเข้าใจในความเปราะบางของผู้สูงวัยได้มากขึ้น...”

สรุปได้ว่าผู้ทดลองใช้คู่มือฯ ต้องการให้มีเนื้อหาสาระในคู่มือการใช้ ดังนี้

- 1) ควรให้อ่านง่าย ทันทสมัย
- 2) ควรมีภาพประกอบ
- 3) ควรเผยแพร่ในเว็บไซต์
- 4) นำไปใช้ในชุมชนอื่น ๆ ได้

ทั้ง 4 วิธีนี้เป็นเสนอแนะในการสร้างคู่มือการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

4. ความคิดเห็นอื่น ๆ

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นอื่น ๆ จากการสัมภาษณ์ของคนชุมชน กล่าวว่า “...คนแก่มีแต่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้นและมีแรงในการใช้ชีวิตได้น้อยลง จึงควรดูแลใส่ใจให้มากจะได้ไม่เป็นภาระและคนแก่เองก็จะมีความสุขสุดท้ายตามอัตภาพของตน...” และ “...เทคโนโลยีที่พัฒนาเร็วอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้คนแก่โดดเดี่ยวก็ได้...” และ “...ภาครัฐควรมีมาตรการรองรับความเปราะบางของผู้สูงวัยในเมืองและผู้สูงวัยในต่างจังหวัดให้เท่าเทียมรวดเร็วและเป็นธรรม ใน 5 * 10 ปีข้างหน้า...” นอกจากนี้ยังมีความคิดอื่น ๆ เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่มุ่งไปในเรื่องของอาหาร ที่อยู่อาศัย สุขอนามัย และสันตนาการ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ความคิดเห็นของนักวิชาการจากการสัมภาษณ์และสังเกตพบว่า สิ่งที่มีความคิดเห็นตรงกันคือการที่เราจะทำให้เกิดการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคามให้ได้โดยเร็วและสมบูรณ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลการวิจัยมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นจึงขอสรุปผลการวิจัยใน บทที่ 5

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็นของผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์คนในชุมชนและสนทนากลุ่ม ผู้เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์

1) ด้านความต้องการจำเป็นพื้นฐานของผู้สูงวัย 4 ด้าน คือ กาย จิต ปัญญา สังคม ด้านกายภาพ คือที่อยู่อาศัยต้องมั่นคง อยู่บ้านของตัวเองที่เก็บหอมรอมริบมาทั้งชีวิต ด้านร่างกายอยากมีสุขภาพกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย ด้านจิตใจ ต้องการความสบายใจ ไม่หนักใจเหนื่อยใจกับเรื่องต่าง ๆ ด้านปัญญา ต้องการถ่ายทอดความรู้ให้รุ่นลูกหลานและชุมชน ด้านสังคม ต้องการเพื่อนรุ่นเดียวกัน กลุ่มผู้สูงอายุรักสามัคคีกัน กล่าวโดยรวม ต้องการการดูแลความเอาใจใส่และครอบครัวอบอุ่นต้องการความรักจากลูกหลานหลาน ต้องการความรักความมั่นคงและความปลอดภัยในบั้นปลายชีวิต 2) ด้านการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจโดยใช้หลักศีล 5 ธรรม 5 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและกิจกรรมการฝึกสมาธิเป็นส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความสบายใจ 3) ด้านนวัตกรรมโดยใช้สมาร์ทโฟนในการส่งข่าวถึงกันอย่างรวดเร็วและประสานกิจกรรมระหว่างกลุ่มผู้สูงวัย

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์คนในชุมชนและสนทนากลุ่ม ผู้เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ก. ในส่วนของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมือง

ซึ่งผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

(1) อุปสรรค ปัญหา และข้อเสนอแนะ ด้านครอบครัวเป็นฐาน

ปัญหาหลักด้านการปิดตัวระบบเศรษฐกิจที่ต่างครอบครัวก็ต่างอยากแยกออกจากครอบครัวเดิม และจำนวนประชากรมีมากขึ้นแต่ทรัพยากรมีจำนวนจำกัด ทำให้ชิงพื้นที่การใช้ชีวิตในทุกรูปแบบทำให้เกิดปัญหาที่ซ้อนทับปัญหามากยิ่งขึ้นเป็นส่วนสำคัญให้ผู้สูงวัยที่พ้นวัยทำงานแล้วได้รับความโดดเดี่ยวโดยระบบ

(2) อุปสรรค ปัญหา และข้อเสนอแนะ หลักด้านชุมชนเป็นฐาน

ปัญหาหลักของชุมชน คือ บางชุมชนล้าหลัง บางชุมชนพัฒนาก้าวหน้า ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ ความหลากหลายซับซ้อนของสังคมเมืองหลัก ที่กำลังพัฒนาและเติบโต ทำให้มีช่องว่างและโอกาสเสี่ยงในทุกมิติของชุมชน ยิ่งเมืองยิ่งเติบโตวัฒนธรรมศีลธรรมจริยธรรมอ่อนแอลง เพราะไม่อาจทนต่อกระแสของการเปลี่ยนแปลงแบบใหม่ได้

(3) อุปสรรค ปัญหา และข้อเสนอแนะ หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

อุปสรรค ที่ปรากฏในแต่ละพื้นที่ วัด พระ บ้าน คน เป็นเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องต้องพิจารณา ดังนี้ วัดโดยมากที่อยู่ตามชุมชน หมู่บ้าน ระดับตำบล หลาย ๆ วัด ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงเร็ว และซับซ้อนได้ บุคลากรของวัดยังขาดความเข้าใจมิติทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญ และไม่สามารถเป็นกลไกในการพัฒนาได้อย่างทั่วถึง

วัดประจำหมู่บ้าน ชุมชน สอนศีล 5 โดยภาษาบาลี ไม่สื่อความหมายในเชิงอธิบายว่า ศีล 5 คือ อะไร คืออย่างไร ในมิติของสังคมสมัยใหม่ พระในวัดให้ศีลแบบเดิม ๆ เป็นการทำซ้ำ ไปวัดเมื่อไหร่ก็ศีล 5 ไปเมื่อ 5 ปีที่แล้ว ก็เหมือนไปวัดเมื่อเช้านี้ ทำให้ วัด กลายเป็นความซ้ำซาก และไร้ศักยภาพ ในมิติของวัฒนธรรมพุทธและวิธีการเดิมไม่อาจเป็นนวัตกรรมได้

พระในวัดไม่สามารถสอนได้มากกว่าเดิม เพราะพระตามวัดขาดองค์ความรู้หลักด้านพุทธศาสนา ไม่มีองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่จะตอบโจทย์และท้าทายความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ ในมิติใหม่ และขาดการรับรู้ว่ามีอยู่ในพุทธศาสนา

บ้าน วัด ราชการ ไม่เข้าใจบริบท ของชุมชนและไม่เข้าใจการเปลี่ยนแปลงเชิงเศรษฐศาสตร์ ทำให้ บ้าน วัด ราชการ พัฒนาชุมชน คนในชุมชน ผู้สูงวัยในชุมชน ตามนโยบายของตนเองที่อิงหลักเศรษฐศาสตร์มหภาคเป็นไปตามกระแสของโลกเป็นหลัก ไม่ได้อิงชุมชนในการพัฒนา ไม่รู้ความต้องการจำเป็นพื้นฐานของชุมชน

ข. ในส่วนของผู้เกี่ยวข้อง

จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มโดยเชิญตัวแทนผู้สูงวัยเข้าร่วม ในส่วนของผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน และผู้นำทางศาสนาพุทธในเขตเทศบาลจังหวัดมหาสารคาม เข้ามามีส่วนร่วมเสวนาภาษาคนห่วงใยผู้สูงวัย และผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายอาชีพ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีคณะผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการสนทนา นำเสนอผลการวิจัย โดยการนำเสนอผลเชิงปริมาณก่อนและตามด้วยการสนทนากลุ่ม เพื่อให้เกิดความเข้าใจข้อเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. บริบทและความเป็นมา

กลุ่มผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคามมีหลากหลายกลุ่มที่เผชิญความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาเมืองอย่างรวดเร็วและทุกด้าน ผู้สูงวัยเป็นกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาสังคมเมืองและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผันผวน ซ้ำซ้อน หลากหลายทิศทางของเมืองและเทคโนโลยีไม่ทันท่วงที่ทำให้เกิดเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความเปราะบางทางสังคมต่อผู้สูงวัยในชุมชนและจำเป็นต้องได้รับการป้องกัน แก้ไขด้วยกลไกบางอย่าง อย่างเร่งด่วนเพื่อให้ทันท่วงที่ต่อความเติบโตของสังคมเมืองที่กำลังรุกเข้าวิถีชีวิตให้คนชนบทเดิมกลายเป็นวิถีคนเมืองในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจของจังหวัดเพื่อสนองตอบต่อนโยบายภาครัฐซึ่งขับเคลื่อนโดยแผนพัฒนาจังหวัด ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพคนและสังคม ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการประจำจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 พัฒนาให้เป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน สำหรับคนทุกคน ทุกกลุ่มในสังคม ตามนโยบายการพัฒนาเมืองเพื่อให้เป็นเมืองน่าอยู่สำหรับประชาชนทุกคน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เกี่ยวกับนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคามซึ่งผู้วิจัยอธิบายถึงแนว โดยข้อมูลตามประเด็น ดังนี้

1) นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ในประเด็นนี้ ได้เสนอประเด็นหลักคุณธรรมประจำครอบครัว ประจำชุมชน โดยอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาหลักธรรมสำคัญคือ หลักศีล 5 หลักธรรม 5 และเสนอหลักการให้อภัยให้ออกาสตนและคนอื่น ไว้คอยแก้ไข ไว้เป็นจิตวิทยาสำหรับการเข้าใจตนเองและผู้อื่น เข้าใจเหตุการณ์และบริบทสังคมโดยผ่านมิติทางหลักธรรม เพื่อให้เกิดการและเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในสภาพปัญหา ประเด็นที่ผู้สูงวัยกำลังเผชิญอยู่ และแนวทางแก้ปัญหาและหาทางออกร่วมกัน โดยยกประเด็นการสนทนากับฝ่ายปกครองในพื้นที่จังหวัดในการลงพื้นที่ว่า *“...ในปัจจุบันอันดับแรกถ้าให้พูดถึงปัญหา คงเพราะการเข้าถึงโลกเวิร์ลด์ไวด์ ข้อมูลต่าง ๆ เข้าถึงเตียงนอน ยิ่งปัจจุบันสื่อออนไลน์ปิดประตูแล้วไม่รู้จะทำอะไรบ้างใครจะรู้ สื่อเข้าถึงทุกซอกมุมบ้านและสิ่งที่ตามมาก็คืออาการซึมเศร้าเพราะเสียดิตกับการใช้ชีวิตคนเดียวโดยมีสื่อสมาร์ทโฟนเป็นเพื่อน...”* กล่าวสะท้อนสภาพปัญหาได้ตรงและแม่นยำที่สุดกับสภาพการณ์ปัจจุบันของปัญหาที่เกิดขึ้น แสดงให้เห็นถึงปัญหาเชิงลึกที่เทคโนโลยีก้าวหน้าแต่คนยังขาดภูมิรู้ที่เท่าทันความรวดเร็วของระบบ สะท้อนให้เห็นการคุกคามของข่าวสารข้อมูลต่อความเปราะบางในทุกกลุ่มคนโดยเฉพาะผู้สูงวัยที่ตามไม่ทันเทคโนโลยีและขาดภูมิคุ้มกันอย่างเพียงพอ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ฉายภาพว่ากลุ่มเหล่านี้อยู่ที่ไหนบ้าง โดยผู้ทรงคุณวุฒิจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำศูนย์กล่าวว่า *“...สภาพปัญหาปัจจุบันคือส่วนรวมแล้วผู้สูงวัยไม่ได้ขาดความรักความอบอุ่น แต่ขาดการสื่อสารระหว่างกันที่ดีพอ แม้ในปัจจุบันจะมีเทคโนโลยีเข้ามาให้การสนับสนุนก็ตาม แต่ผู้สูงวัยไม่สามารถเรียนรู้หมดทุกอย่างได้...”* และยังได้ฉายภาพให้เห็นว่าหน่วยงานรัฐควรใส่ใจผู้สูงวัยใน

ทุกมิติ ไม่เฉพาะด้านสุขภาพแต่เพียงอย่างเดียวทั้งนี้โดยให้ประเด็นไว้ว่า “...ผู้สูงวัยควรได้รับการดูแลอย่างดี 4 ส่วน ได้แก่ 3 ส่วนในหน่วยงานรัฐ คือ 1.กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีห้องเรียนองค์ความรู้ระยะสั้นให้ผู้สูงวัยได้ถ่ายทอดความรู้ให้บุตรหลานในฐานะผู้ทรงคุณค่าและมีประสบการณ์ 2. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยฐานข้อมูลบัตรประจำตัวประชาชนและด้านสวัสดิการแห่งรัฐควรให้เกิดมาตรฐานสากล 3. กระทรวงสาธารณสุข เพราะอยู่ในระบบประกันสุขภาพของโรงพยาบาล และอยู่นอกระบบหน่วยงานรัฐ สำหรับเด็กที่อยู่ในระบบหน่วยงานรัฐก็จะมีพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ เป็นกลไกภาครัฐให้คุ้มครองสิทธิและขับเคลื่อนด้านต่าง ๆ ได้ และเห็นด้วยที่จะมีกลไกด้านหลักธรรมทางศาสนาเข้ามา ที่ดีมาก ๆ ก็คือ เพราะโดยปกติก็สอนและปลูกฝังกันอยู่แล้วในแต่ละครอบครัว...” เมื่อสะท้อนปัญหาและให้คำแนะนำทางออกว่า “...สำหรับผู้สูงวัยที่ขาดแคลนไม่มีสวัสดิการแห่งรัฐรัฐก็ควรจัดกรอย่างเป็นระบบให้ผู้สูงวัยสามารถเลี้ยงชีพได้ไม่ลำบากเกินความจำเป็น ส่วนผู้ที่มีรัฐสวัสดิการอยู่แล้วก็ควรได้รับการดูแลสุขภาวะที่ดีโดยมาตรฐานให้สูงขึ้น...” พร้อมกันนี้ยังมีข้อเสนออื่นเพิ่มเติมและให้ทางออกของปัญหาว่า “สำหรับสังคมไทยและสังคมเมืองมหาสารคามอัตราเร่งของจำนวนผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคามเป็นอัตราที่ใกล้เคียงกับค่าการประกาศจากสำนักสถิติแห่งชาติและมีแนวโน้มในทิศทางเดียวกันรัฐบาลท้องถิ่นควรวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาวเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยแบบประเทศไทยปู่น”

2) ในแต่ละชุมชนมีหน่วยงานภาครัฐทำงานอยู่ แต่ละหน่วยงานก็มีสโตร์การทำงานที่แตกต่างกัน ถ้าว่าโดย พ.ร.บ. ก็มีกฎหมายคนละฉบับ ซึ่งทำงานเหมือนกัน ร่วมกันบ้าง ทำงานแตกต่างกันบ้าง แล้วแต่อำนาจหน้าที่และข้อกำหนดอันเนื่องในกฎหมายที่ตราไว้ให้สามารถดำเนินการได้และไม่สามารถดำเนินการได้ ส่วนนี้บางทีก็เป็นอุปสรรคและปัญหา เพราะมีช่องว่าง โดยผู้ทรงคุณวุฒิจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ กล่าวว่า “...ผู้สูงวัยควรได้รับการดูแลอย่างเต็มที่จากการจัดสรรงบประมาณด้านสุขภาพเพราะผู้สูงวัยทุกคนทุกจังหวัดจะต้องได้รับการดูแลแบบถาวร...” และผู้ทรงคุณวุฒิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้ให้ทัศนะว่า “..นวัตกรรมก็มีหลากหลายและเป็นตัวของตัวเอง ไม่เหมือนกัน บางครั้งก็ทำงานง่าย บางครั้งก็ทำงานยาก ยากต่อการใช้และให้ผลโดยตรง ซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดาที่เข้าใจได้ เพราะกลไกแต่ละอย่างก็ถูกออกแบบมาเพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป แตกต่างเชิงพื้นที่ แตกต่างเชิงบริบท เป็นความแตกต่างจำเพาะก็เป็นได้ ไม่ว่าจะเป็นกลไกภาครัฐ เอกชน ชมรมผู้สูงอายุ อสม. ครอบครัว ชุมชน บ้าน วัด หลักธรรม และสิ่งแวดล้อมอื่นบางครั้งหลักธรรมเดียวกันจึงไม่สามารถใช้ได้กับทุกกลุ่มผู้สูงวัย และที่น่าเสียดานี้เป็นเรื่องที่น่าตื่นเต้นและยินดีมาก เพราะหลักธรรมในศาสนาที่เข้ามาเป็น “นวัตกรรมเพื่อพัฒนาพุทธธรรม” สำหรับการสรรค์สังคมอุดมใจให้กับผู้สูงวัย...” สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิมูลนิธิ มองว่า “...ปัญหาเกิดจากภายนอกผู้สูงวัยไม่ใช่ผู้ก่อปัญหาสังคมไม่ใช่ตัวปัญหา แต่เป็นผู้รับผิดชอบปัญหาไม่ใช่ผู้ก่อปัญหา

แต่ต้องเผชิญปัญหาผู้เผชิญปัญหาจึงมีความอ่อนไหวจากผู้อื่นทำให้เกิด บางทีก็คนใกล้ตัว คนใกล้ชิด สิ่งแวดล้อม บางทีก็เป็นการยากเกินกว่าจะกล่าวระบุ ดังนั้นทางออกอีกทาง ควรสอนทักษะชีวิตด้าน กายภาพ จิต สังคม เพราะเมื่อขาดทักษะชีวิตก็เผชิญปัญหาทันที สังคมเราหน้าบางเกินกว่าจะกล้า เสวนาเรื่องสาธารณะหรือให้เป็นปกติชีวิต...” และยังคงกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า “...แต่ที่จริงแล้วชีวิตของทุก ช่วงวัยของมนุษย์ไม่ได้ง่ายขนาดนั้น ไม่ใช่แค่เรียน ทำงาน แล้วสร้างครอบครัว ไหนจะความ เปลี่ยนแปลงด้านกายภาพร่างกายที่ทรุดโทรม ความเหงาแบบผู้สูงวัยที่ต้องอยู่ลำพังเพราะไม่ต้อง ทำงานแล้วเหล่านี้เป็นต้น...” และในส่วนนี้พระสังฆาธิการในจังหวัดในที่ประชุมได้กล่าวเสริมว่า “...ผู้ สูงวัยควรได้เรียนรู้หลักการ 3 อย่าง ซึ่งว่าด้วยหน้าที่ คือ (1) หน้าที่การงาน การงานกิจกรรมคือการ เรียนรู้ตลอดชีวิต (2) หน้าที่ชีวิต ชีวิตต้องบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ให้รุ่นลูกหลาน (3) หน้าที่มนุษย์ มนุษย์ต้องประพฤติธรรม กลไก พุทธศาสนาโดยหลักธรรมเบญจศีล 5 เบญจธรรม 5 มีเมตตาต่อกันเป็นที่ตั้ง มีหิริ ละอายใจ มี โอตตัปปะ กลัวบาปกรรม พร่ำสอนกันในครอบครัว ชุมชน ก็จะเป็นการปลูกฝังคุณธรรมเบื้องต้น ให้กับชุมชน สังคม ชุมชนได้ และจะกลายเป็นภูมิปัญญาให้สังคม ชุมชน ผู้สูงวัยได้อย่างมีคุณภาพ กายเป็นสุข จิตสบาย ปัญญาสว่าง สังคมก็เอื้ออาทรกันและกัน...”

3) นักวิชาการชำนาญการศาสนา จากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ได้นำเสนอประเด็น ว่า “...กลไกที่ใช้ได้ผลนอกจากที่ใช้ปกติคือเบญจศีล 5 เบญจธรรม 5 โลกपालธรรม หิริ โอตตัปปะ แล้ว ยังมีทศ 6 อีก เพราะในทศ 6 มีหลักที่สำคัญคือ มิตรมีหน้าที่ต่อมิตรอย่างไร เพราะอย่าลืมว่า ผู้ สูงวัยก็ต้องการมีเพื่อนเป็นที่ปรึกษา ดังนั้นควรคำนึงถึงหลักทศ 6 เป็นส่วนประกอบ แต่ที่จริง แล้วหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถนำมาบูรณาการได้ ดังที่งานวิจัยได้นำเสนอนี้เป็นบทบาทที่ ให้ประโยชน์ เพราะเป็นหลักง่าย ๆ ใช้ได้เลย อย่างนี้เป็นต้น...” และผู้ทรงคุณวุฒิจากสมาคมผู้สูงอายุ ได้กล่าวเสริมประเด็นนี้ว่า “...ถ้ามีหลักธรรมทางศาสนาเข้ามาประดับประดาชีวิต ก็อาจจะบรรเทา ช่วยในเรื่องบรรเทาทุกข์ในจิตใจได้ดี โดยเฉพาะถ้ามีหลักธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดูกันและกัน อย่างใกล้ชิดได้...” ส่วนผู้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นนักวิชาการวัฒนธรรม ปฏิบัติการ สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัด ได้กล่าวถึงกลไกโดยทั่วไปที่พุทธศาสนาใช้ในการนำหลักธรรมเข้าไปขับเคลื่อนและสร้าง ภูมิคุ้มกันทางสังคมว่า “...หลักพุทธธรรมด้านศาสนาที่นำไปสู่สังคม เช่นนี้เป็นตัวอย่างการสร้างและ การใช้หลักธรรมเป็นกลไกนำสู่สังคม สังคมจะสุขได้ครอบครัวต้องสงบสุข ครอบครัวจะมีสุขต้อง เริ่มจากความอบอุ่นในครอบครัว ธรรมะในพุทธศาสนามีมากมาย ต้องรู้จักเลือกและปรับใช้ให้ถูกเวลา เพราะคนทุกคนต่างก็ต้องการความสุข ความอบอุ่นใจด้วยกันทั้งนั้น...” และมีความเห็นเป็นส่วน สนับสนุนและยืนยันในประเด็นเพื่อให้เกิดความกระจำทางแนวคิดที่ตกผลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ มูลนิธิพัฒนาเครือข่ายสุขภาพ ว่า “...เพราะเราอยู่ในวัฒนธรรมพุทธ ประเพณี ขนบ ธรรมเนียม มีความเข้าใจในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมเป็นอย่างดี ควรที่จะใช้กิจกรรมเหล่านั้นเข้ามามีบทบาทต่อการ

รวมตัวของผู้สูงวัยในแต่ละกลุ่มเพื่อสร้างกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป เพื่อให้ผู้สูงวัยไม่เหงา เพราะบอกแบบนามธรรมใช้การไม่ได้แล้ว ต้องบอกแบบรูปธรรมโดยอาศัยการสื่อสารผ่านเครื่องมือใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในปัจจุบัน เช่น แทนที่จะเล่นโทรศัพท์คนเดียวที่บ้าน ก็ให้ส่งดอกไม้ให้กันเป็นกลุ่มทุกเช้าแบบนี้ก็ไม่เหงาแล้ว...” ทำให้ได้เห็นภาพการทำงานในพื้นที่อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่า พบว่า ศีล 5 ธรรม 5 ที่เป็นหลักคำสอนเดิมของพุทธศาสนาที่เป็นหลักการสำคัญพื้นฐานแต่ขาดการอธิบายเชิงเหตุผลพร้อมองค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ เป็นอุปสรรคสำคัญส่วนหนึ่งของพุทธศาสนาที่สอนและใช้อย่างไม่เข้าใจองค์ประกอบทั้งหมด ทำให้เสมือนหนึ่งว่า สังคมขาดองค์ความรู้หลักด้านพุทธศาสนา และมิติของผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคามเห็นคุณค่าและสามารถปรับกระบวนการคิดทัศนคติ และสร้างอัตลักษณ์ของตนโดยการรวมกลุ่มแสดงความรู้สึกร่วมกัน แบ่งปันข้อมูลโดยการส่งต่อข้อความผ่านแอปพลิเคชันไลน์ แชนท์ เพื่อสื่อสารกันในด้านกรรวมกลุ่มและทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมทั่วถึงและเพียงพอแก่การใช้ชีวิตอย่างเป็นปัจจุบัน ทำให้เกิดประสิทธิภาพ เกิดผลคือความสุขใจร่วมกัน เป็นสังคมอุดมสุขโดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารธรรมะระหว่างกลุ่ม

5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ระดับ คือ ข้อเสนอแนะระดับนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ รวมถึงข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากผลการวิจัยที่พบว่า นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม คือการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมหลากหลายรูปแบบและทันทั่วถึง มีความเสมอต้นเสมอปลายในการทำกิจกรรม ให้ความใกล้ชิดทั่วถึงระหว่างสมาชิกของกลุ่ม ดังนั้นควรส่งเสริมให้ดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยมีกิจกรรมส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักธรรมไว้ทั้งในแผนพัฒนาชุมชน และแผนปฏิบัติการ เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าว และรวมถึงหลักธรรมข้ออื่น ๆ ที่นำมาสู่การบูรณาการและประยุกต์ใช้แล้วนำมาใช้เพื่อเป็นประโยชน์ชุมชน สังคมผู้สูงวัยต่อไป

2) จากผลการวิจัยที่ พบว่า นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม บางข้ออยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยค่อนข้างต่ำกว่าข้ออื่น ควรมีการส่งเสริมและให้มีการพัฒนาต่อไป

3) จากผลการวิจัย ควรส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและประชาชนได้เข้าใจความสำคัญเพื่อเป็นหลักประกันความมีภูมิคุ้มกันที่ดีของชีวิตนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคามต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากการค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ ควรพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) จากผลการวิจัยที่พบว่า นวัตกรรมมีความสำคัญมากต่อวิถีชีวิตผู้สูงวัย
- 2) จากผลการวิจัยที่พบว่า ระบบบริการของภาครัฐควรให้การสนับสนุนกิจกรรมของสมาคมผู้สูงวัยอย่างเร่งด่วนและทั่วถึง

5.3.3 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาเกี่ยวกับ สังคมผู้สูงวัยในทศวรรษถัดไป
- 2) ควรศึกษาเกี่ยวกับ วัฒนธรรม ศิลธรรม จริยธรรม มนุษยธรรม กับผู้สูงวัยในการใช้ชีวิตให้มีความสุขในสังคมใหม่

บรรณานุกรม

ก. หนังสือ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเค็สมีเดีย จำกัด

ชัยพร วิชชาวุธ และธีรพร อวรรณโณ. (2525). *แนวคิดและการพัฒนาใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต) (2531). *พัฒนาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง. .... (2531). *รุ่งอรุณแห่งการพัฒนาตน 7 ประการ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2541). *การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สหธรรมิก.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์.

สนธยา พลศรี. (2550). *เครือข่ายการเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

เสรี พงศ์พิศ. (2548). *ฐานคิด: จากแผนแม่บทสู่วิสัยทัศน์ชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: พลังปัญญา.

สมบัติ จันทรวงศ์. (2561). *มอร์, โทมัส เซอร์, ค.ศ. 1478-1535 (2)*. More, Thomas, Sir, 1478-1535. (2) กรุงเทพมหานคร: สมมติ.

Plato (1968). *The Republic of Plato*. Translated with notes and an interpretive essay by A. Bloom. New York: Basic Books.

ข. งานวิจัย

ณิชภา เจริญรุ่งเรืองชัย. (2547). *คู่มือการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ดอนฉิมพลีพิทยาคม*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทวี อภโย (2563). *การเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก องค์การแรงงานระหว่างประเทศ.

นุติ รุ่งสว่าง. (2543). *การพัฒนาฝีมือ การสร้างหลักสูตรระดับโรงเรียน สำหรับครูประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ประชัน ชะชิกุล (2563). *การเสริมสร้างสุขภาพด้วยมรรคมืองค์ 8 กับกลุ่มเด็กเร่ร่อนในจังหวัดขอนแก่น*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2551), *ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสิริรัตนานวัตร, พระมหาไกรสร โชติปัญโญ, ประยูร สุยะใจ, อนันต์ อุปสอด, สาธุ มหัทธนาคุณ. (2559). *พุทธจิตวิทยาบูรณาการ: รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของครอบครัวและสังคม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วชิราภรณ์ สังข์ทอง. (2554). *การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน*. คุรุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วินัส ภัคตินรา, อัจฉรา วรธนานันต์, กรวิกา สุวรรณกุล, ปารีญา ราพา, อภิเดช โยชน์เยื้อน, สมศักดิ์ สีตากลุฑุทธิ์, ปวีณา เทียงพรม, อัจฉรา นันทะศรีและ พณิตศรี ศรีเชื้อ. (2562). *เอกสารประกอบการสอน รายวิชา พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. คณะครุศาสตร์. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

เสาวภา ไพบยวัฒน์. (2554). *ปรากฏการณ์ทางสังคมของชุมชนป้อมมหากาฬ มิติใหม่ในเส้นทางการเป็นสมัยใหม่ของไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ค. บทความ

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550. (2550). *และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550*. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก

ง. เว็บไซต์

นรฤทธิ์ สุทธิสังข์. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสารานุกรม 6 กับบทบาทผู้นำของผู้บริหารในองค์กร*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://bit.ly/2RrX53D>

นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.car.chula.ac.th/display7.php?bib=b1561496>

กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2564). *แผนปฏิบัติการประจำปีของจังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2564. จาก <http://www.khonkaen.go.th/khonkaen6/main.php?cont=vision>

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554). สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2564. จาก <https://dictionary.orst.go.th/index.php>

พุทธทาสภิกขุ. (2564). *คำบรรยายธรรมะ*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2564. จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/สวนโมกข์>

สมพงษ์ จิตระดับ สุ้องคะวาทีน ดานา โมหะหมัดรักษาผล. (2563). *พื้นที่นวัตกรรมเพื่อดูแล เด็กและเยาวชนเปราะบาง*. สืบค้น 11 ธันวาคม 2564 จาก matchon.co.th

สสส. (2563). *ห่วงเยาวชนกลุ่มเปราะบาง 1.3 ล้าน หลุดจากระบบการศึกษา-ไร้งานทำ*. สืบค้น 9 ตุลาคม 2563, จาก <https://1th.me/MrM5m>

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก. (2563). *สิทธิเด็ก*. สืบค้น 9 ตุลาคม 2563, จาก <https://bit.ly/2OGGiMF>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย
  - แบบฟอร์มการชำระค่าจริยธรรมการวิจัยในคน
  - แบบคำร้องทั่วไป
  - แบบขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในคน
- จาก สถาบันวิจัยญาณวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย (Participant Information Sheet)
  - หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าว
  - ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย

ที่ จว. ๑๖๒/๒๕๖๕

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

TITLE : INNOVATIONS OF BUDDHIST DHAMMA DEVELOPMENT FOR HAPPY SOCIETY FOR THE ELDERLY OF MAHASARAKHAM PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

ประชัน ชะชิกุล

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๕ วันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕ มติที่ ๒๕๕/๒๕๖๕ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่อลวงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๒๙ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

ออกให้ ณ วันที่ ๒๙ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕

ลงนาม

(พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

แบบฟอร์มการชำระค่าธรรมเนียมจริยธรรมการวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วันที่ .....8 สิงหาคม 2565.....

เรียน ประธานจริยธรรมการวิจัยในคน

เรื่อง ชำระค่าธรรมเนียมจริยธรรมการวิจัยในคน

ชื่อ-สกุล ผู้โอนเงิน.....นายประชัน ชะชิกุล.....

สังกัด...มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน.....

ชำระด้วยการโอนเงินผ่านธนาคาร วันที่.....8...เดือน.....สิงหาคม...พ.ศ....2565... เวลา....16.22.. จำนวนเงิน

( ) นิสิต นักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2,000 บาท ต่อเรื่อง

( ) อาจารย์ นักวิจัย ผู้วิจัยภายนอกมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 4,000 บาท ต่อเรื่อง

ได้โอนเงินเข้าบัญชี ธนาคารกรุงไทย สาขาสาละยา เลขบัญชี 981-8-88235-0 ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

โปรดส่งหลักฐานการโอนเงินผ่านทางอีเมลล์ : ETHICSMBU@GMAIL.COM

ติดต่อสอบถาม .....02-444-6000 ต่อ 1126-1127 (เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการจริยธรรมการวิจัยในคน)

หมายเหตุ กรุณาชำระเงินหลังจากเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการจริยธรรมการวิจัยในคนแจ้งให้ท่านชำระเงินแล้วเท่านั้น

แบบคำร้องทั่วไป

วันที่.....17..... เดือน .....มิถุนายน..... พ.ศ.....2565.....

เรื่อง ขอรับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนประจำสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

เรียน / นมัสการ ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน

ด้วยข้าพเจ้า .....นายประชัน ชะชิกุล..... หัวหน้าโครงการ / นักศึกษา
บ้านเลขที่ .....677/1 หมู่ 15 บ้านเกสร ตำบลศิลา อำเภอมะเอนก จังหวัดขอนแก่น..... เบอร์โทรศัพท์ 0993647893
ได้ทำวิจัยเรื่อง “...นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคาม...” ขอรับการพิจารณา
รับรองจริยธรรมการวิจัยในคนจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน ประจำสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย โดยได้แนบเอกสารประกอบ การพิจารณา ดังนี้

- 1) แบบเสนอโครงการวิจัย (Submission Form) ต้นฉบับ 1 ชุด สำเนา 1 ชุด รวมเป็น 2 ชุด พร้อมทั้งไฟล์ข้อมูล
- 2) โครงการวิจัย (Protocol/Proposal) ต้นฉบับ 1 ชุด สำเนา 1 ชุด รวมเป็น 2 ชุด พร้อมทั้งไฟล์ข้อมูล
- 3) เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย (Participant information sheet)
- 4) หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยฯ จำนวน 2 ชุด พร้อมทั้งไฟล์ข้อมูล
- 5) ประวัติส่วนตัว ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน และผลงานของหัวหน้าโครงการวิจัย (Principal Investigator's Curriculum Vitae) จำนวน 2 ชุด
- 6) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แนวทางการสัมภาษณ์หรือสังเกต แบบบันทึกข้อมูลสำหรับการวิจัย (Case record form/ Case report form) หรือแบบสอบถาม (Questionnaire) 2 ชุด พร้อมทั้งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ไฟล์
- 7) เอกสารหรือสื่ออื่น ๆ ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์โครงการวิจัย (ถ้ามี) 2 ชุด
- 8) สำเนาบันทึกการขออนุญาตเก็บข้อมูลหรือขอใช้สถานที่ในการทำวิจัยจากผู้มีอำนาจอนุมัติ (ถ้ามี)

จึงเรียน / นมัสการ มาเพื่อโปรดพิจารณา

ลงชื่อ .....

(.....ประชัน ชะชิกุล.....)

(หัวหน้าโครงการวิจัย / นักศึกษา)

ลงชื่อ.....

(.....)

อาจารย์ที่ปรึกษา

*** หมายเหตุ

กรณีนักศึกษา ต้องได้รับคำยินยอมจากอาจารย์ที่ปรึกษา พร้อมลงนามรับรองในเอกสาร

แบบขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในคนจาก สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

MBU-YIRB Submission Form

กรอกข้อมูลในแบบฟอร์มนี้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์

All submissions require complete information as requested in this form.

1. ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาไทย) นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

Project's Title (English) Innovations of Buddhist Dhamma Development for Happy Society for the Elderly of Mahasarakham Province

2. ชื่อนักวิจัยหลัก (ภาษาไทย) นายประชัน ชะชิกุล

Principal Investigator (English) Mr. Prachan Chachikul

หมายเลขโทรศัพท์ (Telephone number) 0993647893

e-mail address: prachan.cha@mbu.ac.th

สถานภาพ (Work Status)

อาจารย์ / นักวิจัย (Faculty / Researcher) สังกัด (Affiliation) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขต อีสาน

นักศึกษา (Student) ระดับ (Degree) ( ) ป.โท (Master) ( ) ป.เอก (Ph.D.)
หลักสูตร (Program)

สังกัด (Affiliation) _____

บุคลากรอื่น ๆ (Other staff) ระบุตำแหน่งและสังกัด (Specify position and affiliation)

3. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding Status)

ได้รับทุนแล้ว (ระบุแหล่งทุน) Currently funded (Specify source of funding)

จำนวนเงินทุนที่ได้รับ (The amount of funding) _____

อยู่ระหว่างการขอทุน (Project being applied for funding)

ระบุแหล่งทุน (Specify source of funding) _____

** เมื่อได้รับทุนแล้วขอให้ผู้วิจัยแจ้งกับคณะกรรมการฯ ทราบ และจ่ายค่าธรรมเนียมให้ครบตามอัตราที่กำหนด (When the project is funded, please pay the rest of fee according to specified rate)

ไม่ได้รับทุน (No funding obtained or applied for)

4. หลักการและเหตุผลที่ต้องทำวิจัย (Research Rationale)

ประเทศไทยในระยะ 20 ปี ที่ผ่านมามีประชากรไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันสังคมผู้สูงอายุ (aged society) กรมสุขภาพจิต (2563) ได้กล่าวว่าความจริงประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี 2548 และเมื่อปี 2564 ได้เข้าสู่สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ ตามหลักเกณฑ์ที่ว่า คือมีคนแก่ อายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่า 20%

ของประชากรทั้งประเทศ โดยในปัจจุบันประเทศไทย มีประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 66,165,261 คน เป็นเพศชาย 32,333,451 คน เพศหญิง 33,831,810 คน เป็นผู้สูงอายุไทย ที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี สูงถึงร้อยละ 56.5 รองลงมาคืออายุระหว่าง 70-79 ปี ร้อยละ 29.1 และอายุ 80 ปีขึ้นไป ร้อยละ 14.4 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้ให้นิยาม ผู้สูงอายุ (Older person) หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป และได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ 2) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ 3) ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Superaged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2557) สำหรับประเทศไทยได้นิยาม คำว่า ผู้สูงอายุ มีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ว่า หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

อย่างไรก็ตามสังคมไทยได้มีการเตรียมพร้อมสังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม ในการอยู่ร่วมกันของประชาชนระหว่างวัยกับสังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุข โดยรัฐบาลมีนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์กระทรวงการศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาการวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ท้าทายของสังคมผู้สูงวัย เพื่อให้ผู้สูงวัยในสังคมดำเนินชีวิตได้อย่างสันติสุขในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ และน้อมนำหลักพระพุทธศาสนาในการบูรณาการการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาพุทธธรรมสังคมอุดมสติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทย ร่วมกันพัฒนารูปแบบพุทธบูรณาการสังคมอุดมจิตกลุ่มผู้สูงอายุทุกภาวะโดยเฉพาะที่มีภาวะติดเตียง อีกทั้งสร้างเครือข่ายการพัฒนาพุทธวิถีชีวิตสังคมอุดมคติเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของประชาชนและผู้สูงวัยแห่งอนาคต ให้สอดคล้องกับการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาพุทธวิถีเพื่อสังคมอุดมสุขสำหรับผู้สูงวัย อีกประการหนึ่งคือการเพิ่มกลไกการพัฒนาการบูรณาการบุญญสิกขากับพุทธวัฒนธรรมสังคมสร้างสุขสำหรับผู้สูงวัย โดยมุ่งเน้นการนำพุทธธรรมนำทางแห่งความสุขให้กับสังคมผู้สูงอายุทุกระดับบนพุทธวัฒนธรรมความหลากหลาย และที่สำคัญของสังคมผู้สูงอายุต้องมีคืออนัตตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยในการดำเนินชีวิตในบั้นปลายอย่างมีความสุข และการที่จะพัฒนาประเทศอย่างสมบูรณ์การพัฒนาเครือข่ายสังคมอุดมสติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทยบนพื้นฐานพระพุทธศาสนาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้สูงวัยที่จะต้องดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างมีความสุข

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดหนึ่งทางตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีอาณาเขตติดกับจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดขอนแก่น เมืองศูนย์กลางของจังหวัด คือ เทศบาลเมืองมหาสารคาม ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม หนึ่งในมหาวิทยาลัยที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดมหาสารคามมีฉายาเป็น “ดินแดนแห่งสะดืออีสาน” เนื่องจากตั้งอยู่ที่จุดกึ่งกลางของภาคอีสาน มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด 143 แห่ง เป็นองค์กรบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง คือ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่าง ประกอบด้วย เทศบาล 47 แห่ง เป็นเทศบาลเมือง 1 แห่ง คือเทศบาลเมืองมหาสารคาม และเทศบาลตำบล 18 แห่ง ที่เหลือเป็นองค์กรบริหารส่วนตำบลจำนวน 123 แห่งโดยเทศบาลทั้งหมดแบ่งตามอำเภอในจังหวัดมหาสารคาม มีโรงพยาบาลหลัก 3 แห่ง คือ โรงพยาบาลมหาสารคาม (โรงพยาบาลทั่วไปขนาด 580 เตียง) โรงพยาบาลสุทธาเวช คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โรงพยาบาลมหาสารคามอินเตอร์เนชั่นแนล (เอกชน) จังหวัดมหาสารคามมีฉายาว่าเป็น

"ตักสิลานคร" หรือแปลตามตัวคือ นครแห่งการศึกษา หรือเมืองแห่งการศึกษาของภาคอีสาน เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาอยู่หลายแห่งและมีมากที่สุดแห่งหนึ่งของภาคอีสาน อีกทั้งยังมีมากเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศไทย ทำให้เป็นจังหวัดที่ได้รับความนิยมจากประชาชนในภาคอีสานทางการศึกษาด้วยความสำคัญดังกล่าวข้างต้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษานวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม โดยการวิจัยเรื่องนี้ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่สนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคามซึ่งได้แก่หลักไตรสิกขา 3 (ทาน ศีล ภาวนา) ซึ่งเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ชาวพุทธทุกวัยทราบและปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังนั้นคณะผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรทางการศึกษา และทำงานอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยทางด้านพระพุทธศาสนาที่มุ่งพัฒนคุณภาพชีวิตมนุษย์บนพื้นฐานหลักธรรม อีกทั้งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จึงต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาสังคมในทุก ๆ ด้าน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มุ่งหวังจะนำผลการวิจัยเพื่อไปเผยแพร่สู่สังคมทุกพื้นที่ โดยการศึกษากลุ่มตัวอย่างจังหวัดมหาสารคาม เป็นพื้นที่ที่มีสังคมพหุวัฒนธรรมมีความหลากหลาย มีการกลืนวัฒนธรรม การปรับตัวและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตอย่างรวดเร็ว กลุ่มผู้สูงวัยเพิ่มขึ้นและต้องดำรงชีพอยู่ในวิถีใหม่ คณะผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่การวิจัย มุ่งหาสภาพปัญหาและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมหรือการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ที่มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ การปรับตัว การผสมผสานวัฒนธรรม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม และความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงให้อยู่ร่วมกันในความหลากหลายได้อย่างมีความสุข สงบ และเป็นสังคมแบบอย่างบนพื้นฐานการครองตนด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาหลักของชาติไทยด้วยหลักธรรมเบื้องต้น หลักไตรสิกขา 3 (ทาน ศีล ภาวนา) เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นกลางสามารถปฏิบัติได้ทุกสังคม ทุกเชื้อชาติ ทุกเพศ ทุกวัย และในสังคมไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย (Aging society) มีแนวทางการพัฒนาชีวิตโดยใช้หลักไตรสิกขา 3 เพื่อสร้างสังคมผู้สูงวัยให้มีความสุขเป็นสังคมอุดมใจ เป็นใจทาน ใจศีล ใจธรรม ที่เปี่ยมหมายและความสุขของชีวิต และผนวกกับกลไกสมัยใหม่ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ที่เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในทุกระบบและกลไกการพัฒนาในสังคมโลกยุคดิจิทัล ผลการวิจัยนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคามที่เกิดขึ้นจะเป็นฐานข้อมูลสำหรับการเผยแพร่สู่การพัฒนาสังคมสร้างสุขสำหรับผู้สูงวัยทั่วประเทศอย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

5. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research objective)

- (๑. เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็นของผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม)
- (๒. เพื่อพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม)
- (๓. เพื่อใช้นวัตกรรมพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม)

6. ชนิดของโครงการวิจัย (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) Type of research (Multiple answers possible)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

Primary data

ระยะเวลาเก็บข้อมูล (ปี/เดือน) Duration of data collection (Year/Month)

ตั้งแต่ (From) __ กรกฎาคม 2565 ถึง (To) __ กันยายน 2565

Secondary data (specify the project title employed)

- การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)
 ระยะเวลาเก็บข้อมูล (ปี/เดือน) Duration of data collection (Year/Month)
 ตั้งแต่ (From) __ กรกฎาคม 2565 ถึง (To) __ กันยายน 2565
- การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research)
- การวิจัยเอกสาร (Documentary research)
- อื่นๆ (ระบุ) Others (specify) .....

7. ระยะเวลาของโครงการนี้ (ปี/เดือน) Duration of the project (Year/Month)
 ตั้งแต่ (From) 1 มกราคม 2565 ถึง (To) 30 กันยายน 2565

8. โปรดระบุมাত্রการในการรักษาความลับของข้อมูล

(Please specify methods your study will apply to keep data confidential)

1. ไม่ระบุชื่ออาสาสมัคร (identification) ที่เข้าร่วมการวิจัย
2. ไฟล์ข้อมูลจะมีการกำหนดรหัสผ่านก่อนการเข้าถึงข้อมูล
3. เพิ่มรายชื่อถูกไว้ในตู้ที่มีความปลอดภัย และจัดเป็นระเบียบ
  1. ไม่ระบุชื่ออาสาสมัคร (identification) ที่เข้าร่วมการวิจัย
  2. ไฟล์ข้อมูลจะมีการกำหนดรหัสผ่านก่อนการเข้าถึงข้อมูล
  3. เพิ่มรายชื่อถูกไว้ในตู้ที่มีความปลอดภัย และจัดเป็นระเบียบ

9. เอกสารที่ส่งให้ คณะกรรมการจริยธรรม เพื่อพิจารณา (List of documents submitted to MBU-YIRB for reviewing)

- โครงการวิจัย (Research proposal) *
- เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย (Participant information sheet) *
- เอกสารแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Informed consent document) *
- เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล (เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แนวทางการสัมภาษณ์หรือสังเกต)
 Research tools (i.e. questionnaire, interview / observation guideline) *
- เอกสารแสดงการได้รับอนุญาตให้ใช้ข้อมูลจากเจ้าของข้อมูล (ถ้าใช้ข้อมูลทุติยภูมิ)
 Letter of permission to use the data (if secondary data is used)
- หลักฐานการโอนเงินค่าธรรมเนียมการพิจารณา (Transaction record of payment for review) * (ถ้ามี)
- ใบรับรองการผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในคน (Certificate Training in Human Research Ethics)
- (ถ้ามี)
- เอกสารอื่น ๆ (ระบุ) Others (specify)..... (ถ้ามี)

*เอกสารที่จำเป็นต้องยื่นสำหรับทุกโครงการ (Required documents for all submissions)

เอกสารทั้งหมดต้องเสนอถึงผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร โดยเอกสารทั้งหมดต้องส่งมาถึงเจ้าหน้าที่อย่างช้า 2 สัปดาห์ก่อนวันพิจารณาโครงการในแต่ละเดือน

ลงชื่อ (Signature) (.....) หัวหน้าโครงการวิจัย / นักศึกษา(Principal Investigator)

(ดร. ประชัน ชะชิกุล)

วัน/เดือน/ปี (D/M/Y) .... / ...../ .....

เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย
(Participant Information Sheet)

วจ 3

ในเอกสารนี้อาจมีข้อความที่ท่านอ่านแล้วยังไม่เข้าใจ โปรดสอบถามหัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้แทนให้ช่วยอธิบายจนกว่าจะเข้าใจดี ท่านจะได้รับเอกสารนี้ 1 ฉบับ นำกลับไปอ่านที่บ้านเพื่อปรึกษารีบทกับญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท แพทย์ประจำตัวของท่าน หรือผู้อื่นที่ท่านต้องการปรึกษา เพื่อช่วยในการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย

โครงการเรื่อง: .....นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม.....

ผู้วิจัย: .....นายประชัน ชะชิกุล.....

สถานที่ทำงาน และที่อยู่: ..... 9/37 หมู่ 12 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000 .....

เบอร์โทรศัพท์: .....0993647893.....

Email: .....prachan.cha@mbu.ac.th.....

ผู้ให้ทุน: - .....สถาบันวิจัยญาณสังวร.....

วัตถุประสงค์โครงการวิจัย:

1. เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็นของผู้สูงวัยในจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัด

ประโยชน์ที่ท่าน/ชุมชนจะได้รับ:

1. ประโยชน์ทางด้านวิชาการ ได้แก่ องค์ความรู้ที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือในด้านนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม
2. ประโยชน์เชิงนโยบาย ได้ข้อมูลในการกำหนดนโยบาย เพื่อนำข้อมูลประกอบ การวางแผน เพื่อสร้างนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม
3. ได้คู่มือการใช้นวัตกรรมพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคามที่ผ่านการทดลองและพัฒนามาแล้ว

ท่านได้รับเชิญให้เข้าร่วมการวิจัยนี้เพราะ: เป็นผู้ที่ตรงตามเกณฑ์คัดเลือกของงานวิจัย

หากท่านตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยแล้ว ท่านจะถูกสัมภาษณ์ด้วยวิธี: การให้ข้อมูลโดยการตอบคำถามแบบเช็คลิสต์และให้ข้อคิดเห็นโดยการสัมภาษณ์ตามประเด็นการวิจัย

ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นเมื่อเข้าร่วมการวิจัยคือ: ความอึดอัดในการตอบแบบสอบถามและการให้ข้อมูลสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งผู้วิจัยจะสอบถามตามประเด็นวิจัย หากผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกในการให้ข้อมูลในข้อใด ๆ อาจจะไม่ตอบข้อนั้นๆ ได้ในทุกกรณี และข้อมูลทั้งหมดจะถูกปกปิดชื่อและสถานภาพ

หากท่านไม่เข้าร่วมในการวิจัยนี้ก็จะไม่มีผลต่อหน้าที่การทำงาน การเรียน หรือการเข้าถึงบริการใด ๆ ท่านมีอิสระเต็มที่ในการตัดสินใจว่าจะให้ความร่วมมือหรือไม่

หากเกิดผลข้างเคียงที่ไม่พึงประสงค์จากการวิจัย เรายินดีตอบคำถามหรือข้อสงสัยของท่านทุกข้อ

หากท่านมีข้อคิดเห็น ข้อข้องใจ หรือคำถามเกี่ยวกับการวิจัยนี้ ท่านสามารถติดต่อนักวิจัย ตามที่อยู่ที่ได้ไว้ด้านบน

ค่าตอบแทนที่จะได้รับ: .....300.บาท.....

ค่าใช้จ่ายที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยจะต้องรับผิดชอบเอง: ไม่มี

หากมีข้อมูลเพิ่มเติมทั้งด้านประโยชน์และโทษที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแจ้งให้ทราบโดยรวดเร็วไม่ปิดบัง

ข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าร่วมการวิจัยจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล แต่จะรายงานผลการวิจัยเป็นข้อมูลส่วนรวม ข้อมูลของผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นรายบุคคลอาจมีคณะบุคคลบางกลุ่มเข้ามาตรวจสอบได้ เช่น ผู้ให้ทุนวิจัย สถาบัน องค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ตรวจสอบ หรือคณะกรรมการจริยธรรมฯ เป็นต้น

ผู้เข้าร่วมการวิจัยมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมการวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อหน้าที่การทำงาน การเรียน หรือการเข้าถึงบริการที่สมควรจะได้รับแต่ประการใด

โครงการวิจัยนี้ได้รับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่ สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 248 หมู่ 1 บ้านวัดสุวรรณ ถนนศาลายา - นครชัยศรี ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 โทรศัพท์ 02-444-6000 ต่อ 1126 โทรสาร 02-444-6076 หากท่านได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามที่ระบุไว้ ท่านสามารถติดต่อกับประธานคณะกรรมการฯ หรือผู้แทน ได้ตามสถานที่และหมายเลขโทรศัพท์ข้างต้น

ลงชื่อ..........ผู้วิจัย

(นายประชัน ชะชิกุล)

วันที่ (27/ กรกฎาคม/2565)

*** หมายเหตุ

จัดทำเอกสารชี้แจงให้ตรงกับโครงการวิจัยของท่าน

วจ 4

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าว

วันที่ .....เดือน..... พ.ศ. ....

ข้าพเจ้า ..... อายุ..... ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ..... ตำบล.....
อำเภอ..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์.....

ขอแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย เรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุทิศใจ
สำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม”

โดยข้าพเจ้าได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและจุดมุ่งหมายในการทำวิจัย รายละเอียดต่าง ๆ ใน
แบบสอบถาม ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของการวิจัย และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการวิจัย
รวมทั้งแนวทางป้องกันและแก้ไข และค่าตอบแทนที่จะได้รับ โดยได้อ่านข้อความที่มีรายละเอียดอยู่ในเอกสาร
ชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด อีกทั้งยังได้รับคำอธิบายและตอบข้อสงสัยจากหัวหน้าโครงการวิจัยเป็นที่
เรียบร้อยแล้ว

ข้าพเจ้าได้ทราบถึงสิทธิ์และข้อมูลเพิ่มเติมทั้งทางด้านประโยชน์และโทษจากการเข้าร่วมการวิจัย และ
สามารถถอนตัวหรืองดเข้าร่วมการวิจัยได้ทุกเมื่อ โดยจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อข้าพเจ้าในอนาคต

ข้าพเจ้ายินยอมให้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้าพเจ้า แต่จะไม่เผยแพร่ต่อสาธารณะเป็น
รายบุคคล โดยจะนำเสนอเป็นข้อมูลโดยรวมจากการวิจัยเท่านั้น

ข้าพเจ้าเข้าใจข้อความในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และหนังสือแสดงเจตนายินยอมนี้โดยตลอด
แล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้

ลงชื่อ.....ผู้เข้าร่วมการวิจัย/ผู้ให้ข้อมูล/ผู้แทนโดยชอบธรรม

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

*** หมายเหตุ

จัดทำเอกสารชี้แจงให้ตรงกับโครงการวิจัยของท่าน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

มอบวุฒิบัตรนี้ไว้เพื่อแสดงว่า

ดร.ประชัน ชะชิกุล

ได้ผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (รูปแบบออนไลน์)

หลักสูตรการฝึกอบรม ๒ วัน (๑๕ ชั่วโมง)

เรื่อง หลักสูตรจริยธรรมพื้นฐาน และการทบทวนพิจารณาโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์

สำหรับคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ระหว่างวันที่ ๒-๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๔

วุฒิบัตรนี้มีผลตั้งแต่วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๔ ถึงวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๖๖

ขอแสดงความขอบคุณและเชิญใบบุญในพระพุทธรูปเป็นนิมิต์ เทอญ

ไว้ ณ วันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๔

พระเทพวัชรเมธี, ผศ.ดร.

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

พระมตามภวินทร์ ปุริสุทธโม, ผศ.ดร.

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ศ.เกียรติคุณ ดร.พญ.ฉันทรา เตชะถาวร กายวัง

ประธานมูลนิธิ SIDCER-FERCAP

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

มอบวุฒิบัตรนี้ไว้เพื่อแสดงว่า

ดร.ประชัน ชะชีกุล

ได้ผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (รูปแบบออนไลน์)

หลักสูตรการฝึกอบรม ๑ วัน (๘ ชั่วโมง)

เรื่อง หลักสูตรจริยธรรมพื้นฐาน และการทบทวนพิจารณาโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์

สำหรับอาจารย์ นักวิจัยทั่วไป และนักศึกษา

ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๔

วุฒิบัตรนี้มีผลตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๔ ถึงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖

ขอแสดงความขอบคุณด้วยความเจริญไพบูลย์ในพระพุทธรูปเป็นนิรันดร์ เทอญ

ไว้ ณ วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๔

(Signature of His Majesty)

พระเทพวัชรเมธี, ผศ.ดร.

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(Signature of Mr. Suttasit Chiriyavan)

พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

(Signature of Mr. Pritsuttatomo)

พระมตามภวินทร์ ปุริสสุตตโม, ผศ.ดร.

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(Signature of Mr. Theerapichet)

ศ.ธีรพิชญ์ ดร.พญ.ฉันทรา เท่งทาวรร กาบวัง

ประธานมูลนิธิ SIDCER-FERCAP

แพลตฟอร์มเพื่อการเรียนรู้ออนไลน์ตลอดชีวิต | กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

prachan chachikul

ได้ผ่านการเรียนออนไลน์ตามเกณฑ์การวัดผลในรายวิชา

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เบื้องต้น (5 ชั่วโมงการเรียนรู้)

พัฒนารายวิชาโดย มหาวิทยาลัยเรศวร

รศ.ดร.พัชราภรณ์ สุดชาภา
มหาวิทยาลัยเรศวร

นายแพทย์สมบูรณ์ ต้นสุภสวัสดิกุล
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ Panel 1 & 3
มหาวิทยาลัยเรศวร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนาวลัย ดาดี
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ Panel 2
มหาวิทยาลัยเรศวร

ภาคผนวก ข

- หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
  - หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถาม
- หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐๔๓ ๒๔๑ ๔๘๘

ที่ อว ๗๙๑๔(๒)/ว๐๖๒๕.....วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย.....

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์ ทวี อภโย, ดร.

ด้วยคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดสรรงบประมาณวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ และมีมติอนุมัติให้ดำเนินการ โครงการวิจัยชุด เรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายสังคมอุดมสติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทยบนพื้นฐาน พระพุทธศาสนา” โดยมี พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการวิจัยชุด และประกอบด้วยชุด โครงการวิจัยย่อย ดังต่อไปนี้

๑. โครงการวิจัยเรื่อง “หลักสูตรการพัฒนาพุทธสังคมอุดมสติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทย” พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๒. โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพุทธบูรณาการสังคมอุดมจิตกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะ ติดเตียงในจังหวัดขอนแก่น” พระครูธรรมมาภิสมัย, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๓. โครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายการพัฒนาพุทธวิถีชีวิตสังคมอุดมคติเพื่อส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนของประชาชนและผู้สูงวัยแห่งอนาคต” พระมหาฉัตรชัย สุฉตตชโย, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๔. โครงการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาพุทธวิถีเพื่อสังคมอุดมสุขสำหรับผู้สูงวัยจังหวัด ร้อยเอ็ด” พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๕. โครงการวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาการบูรณาการบุญญสิกขากับพุทธวัฒนธรรมสังคมสร้าง สุขสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดกาฬสินธุ์” ดร.ขวัญใจ แก้วแสง หัวหน้าโครงการย่อย
๖. โครงการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัด มหาสารคาม” ดร.ประชัน ชะชิกุล หัวหน้าโครงการย่อย

ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนด คณะผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัย เรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรม เพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม” หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ดร.ประชัน ชะชิกุล)

หัวหน้าโครงการย่อย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐๔๓ ๒๔๑ ๔๘๘

ที่ อว ๗๙๑๔(๒)/ว๐๖๒๕

วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

นมัสการ พระครูปลัดสุรวุฒิ จันทมโม, ดร.

ด้วยคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดสรรงบประมาณวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ และมีมติอนุมัติให้ดำเนินการ โครงการวิจัยชุด เรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายสังคมอุดมสติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทยบนพื้นฐาน พระพุทธศาสนา” โดยมี พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการวิจัยชุด และประกอบด้วยชุด โครงการวิจัยย่อย ดังต่อไปนี้

๑. โครงการวิจัยเรื่อง “หลักสูตรการพัฒนาพุทธสังคมอุดมสติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทย” พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๒. โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพุทธบูรณาการสังคมอุดมจิตกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะ ติดเตียงในจังหวัดขอนแก่น” พระครูธรรมภาณีสมัย, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๓. โครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายการพัฒนาพุทธวิถีชีวิตสังคมอุดมคติเพื่อส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนของประชาชนและผู้สูงวัยแห่งอนาคต” พระมหาฉัตรชัย สุคนตชโย, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๔. โครงการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาพุทธวิถีเพื่อสังคมอุดมสุขสำหรับผู้สูงวัยจังหวัด ร้อยเอ็ด” พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๕. โครงการวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาการบูรณาการบุญญสิกขากับพหุวัฒนธรรมสังคมสร้าง สุขสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดกาฬสินธุ์” ดร.ขวัญใจ แก้วแสง หัวหน้าโครงการย่อย
๖. โครงการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัด มหาสารคาม” ดร.ประชัน ชะชิกุล หัวหน้าโครงการย่อย

ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนด คณะผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จึงใคร่ขอกความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัย เรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรม เพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม” หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ดร.ประชัน ชะชิกุล)

หัวหน้าโครงการย่อย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐๔๓ ๒๔๑ ๔๘๘

ที่ อว ๗๙๑๔(๒)/ว๐๖๒๕ วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.ณัฐอร เจือจันทร์

ด้วยคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดสรรงบประมาณวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ และมีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายสังคมอุดมสติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทยบนพื้นฐานพระพุทธศาสนา” โดยมี พระครูสุธีจรรย์วัฒน์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการวิจัยชุด และประกอบด้วยชุดโครงการวิจัยย่อย ดังต่อไปนี้

๑. โครงการวิจัยเรื่อง “หลักสูตรการพัฒนาพุทธสังคมอุดมสติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทย” พระครูสุธีจรรย์วัฒน์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๒. โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพุทธบูรณาการสังคมอุดมจิตกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะติดเตียงในจังหวัดขอนแก่น” พระครูธรรมภาณีสมัย, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๓. โครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายการพัฒนาพุทธวิถีชีวิตสังคมอุดมคติเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของประชาชนและผู้สูงวัยแห่งอนาคต” พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๔. โครงการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาพุทธวิถีเพื่อสังคมอุดมสุขสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดร้อยเอ็ด” พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๕. โครงการวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาการบูรณาการบุญญาสิขากับพหุวัฒนธรรมสังคมสร้างสุขสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดกาฬสินธุ์” ดร.ขวัญใจ แก้วแสง หัวหน้าโครงการย่อย
๖. โครงการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม” ดร.ประชัน ชะชิกุล หัวหน้าโครงการย่อย

ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนด คณะผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัย เรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม” หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ดร.ประชัน ชะชิกุล)

หัวหน้าโครงการย่อย

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๐๓๒๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
 ๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
 จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
 โทร ๐๔๓-๒๕๑-๕๔๘, ๐๔๓-๒๕๒-๓๘๖

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตใช้พื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย

เจริญพร นายเดโชศรีสวัสดิ์ ตราชวีร์ ผู้สำเร็จราชการจังหวัดมหาสารคาม

ด้วยคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดสรรงบประมาณวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ และมีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายสังคมอุดมสติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทยบนพื้นฐานพระพุทธศาสนา” โดยมี พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการวิจัยชุด และประกอบด้วยชุดโครงการวิจัยย่อย ดังต่อไปนี้

๑. โครงการวิจัยเรื่อง “หลักสูตรการพัฒนาพุทธสังคมนิยมของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทย” พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๒. โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพุทธบูรณาการสังคมอุดมจิตกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะติดเตียงในจังหวัดขอนแก่น” พระครูธรรมภักดิ์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๓. โครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายการพัฒนาพุทธวิถีชีวิตสังคมอุดมคติเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของประชาชนและผู้สูงวัยแห่งอนาคต” พระมหาฉัตรชัย สุตตชโย, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๔. โครงการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาพุทธวิถีเพื่อสังคมอุดมสุขสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดร้อยเอ็ด” พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๕. โครงการวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาการบูรณาการบุญญศึกษา กับพุทธวัฒนธรรมสังคมสร้างสุขสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดกาฬสินธุ์” ดร.ขวัญใจ แก้วแสง หัวหน้าโครงการย่อย
๖. โครงการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม” ดร.ประชัน ชะชิกุล หัวหน้าโครงการย่อย

ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ขออนุญาตใช้พื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัย เรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม” โดยข้อมูลที่ได้นำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ศูนย์บริการวิชาการ : พระครูธรรมภักดิ์, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ ๐๘๖-๗๘๖๒๗๔

ดร.ประชัน ชะชิกุล นักวิจัย ๐๙๙-๓๖๔๗๘๙๓

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๐๓๒๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๕๑-๕๕๕, ๐๔๓-๒๕๒-๓๖๖

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตใช้พื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย

เจริญพร ดร.วราภรณ์ จันทสิทธิ์ มหาสารคามเนอสจิ้งโฮมแคร์
(Mahasarakham Nursing Home Care)

ด้วยคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยฐานสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดสรรงบประมาณวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ และมีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายสังคมอุดมคติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทยบนพื้นฐานพระพุทธศาสนา” โดยมี พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการวิจัยชุด และประกอบด้วยชุดโครงการวิจัยย่อย ดังต่อไปนี้

๑. โครงการวิจัยเรื่อง “หลักสูตรการพัฒนาพุทธสังคมอุดมคติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทย” พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๒. โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพุทธบูรณาการสังคมอุดมคติกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะติดเตียงในจังหวัดขอนแก่น” พระครูธรรมภักดิ์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๓. โครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายการพัฒนาพุทธวิถีชีวิตสังคมอุดมคติเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของประชาชนและผู้สูงวัยแห่งอนาคต” พระมหาฉัตรชัย สุตตชโย, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๔. โครงการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาพุทธวิถีเพื่อสังคมอุดมคติสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดร้อยเอ็ด” พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๕. โครงการวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาการบูรณาการบุญลึกลับกับพุทธวัฒนธรรมสังคมสร้างสุขสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดกาฬสินธุ์” ดร.ขวัญใจ แก้วแสง หัวหน้าโครงการย่อย
๖. โครงการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมคติสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม” ดร.ประชัน ชะชีกุล หัวหน้าโครงการย่อย

ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ขออนุญาตใช้พื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัย เรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมคติสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม” โดยข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ศูนย์บริการวิชาการ : พระครูธรรมภักดิ์, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ ๐๘๖-๗๘๖๒๗๔
ดร.ประชัน ชะชีกุล นักวิจัย ๐๔๙-๓๖๔๗๘๙๓

ที่ อว ๗๕๑๔/ว๐๗๒๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
 ๕/๗ ถนนที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
 จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
 โทร ๐๔๓-๒๕๑-๕๖๖, ๐๔๓-๒๕๑-๗๖๖

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตใช้พื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย

เจริญพร ผู้ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยสังคมและอนามัยของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ด้วยคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดสรรงบประมาณวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ และมีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัยชุด เรื่อง "การพัฒนาเครือข่ายสังคมอุดมคติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทยบนพื้นฐานพระพุทธศาสนา" โดยมี พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการวิจัยชุด และประกอบด้วยชุดโครงการวิจัยย่อย ดังต่อไปนี้

๑. โครงการวิจัยเรื่อง "หลักสูตรการพัฒนาพุทธสังคมอุดมคติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทย" พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๒. โครงการวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาพุทธบูรณาการสังคมอุดมคติกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะติดเตียงในจังหวัดขอนแก่น" พระครูธรรมภาณภิรมย์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๓. โครงการวิจัยเรื่อง "การสร้างเครือข่ายการพัฒนาพุทธวิถีชีวิตสังคมอุดมคติเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของประชาชนและผู้สูงวัยแห่งอนาคต" พระมหาอัครชัย สุธตตชโย, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๔. โครงการวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การพัฒนาพุทธวิถีเพื่อสังคมอุดมคติสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดร้อยเอ็ด" พระมหาศุภชัย สุภกิจใจ, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการย่อย
๕. โครงการวิจัยเรื่อง "กลไกการพัฒนาการบูรณาการบุญญสิกขากับพหุวัฒนธรรมสังคมสร้างสุขสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดกาฬสินธุ์" ดร.ขวัญใจ แก้วแสง หัวหน้าโครงการย่อย
๖. โครงการวิจัยเรื่อง "นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมคติสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม" ดร.ประชัน ชะชิตกุล หัวหน้าโครงการย่อย

ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ขออนุญาตใช้พื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัย เรื่อง "นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมคติสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม" โดยข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ศูนย์บริการวิชาการ : พระครูธรรมภาณภิรมย์, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ ๐๔๖-๗๕๑๖๒๗๕
 ดร.ประชัน ชะชิตกุล นักวิจัย ๐๔๙-๓๖๔๗๕๙๓

ภาคผนวก ค

- เครื่องมือวิจัย
- แบบสอบถาม
- แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

-ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบสอบถาม IOC

เครื่องมือวิจัย

นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคาม
INNOVATIVE DEVELOPMENT OF BUDDHIST DHAMMA FOR UDOMJAI FOR
ELDERLY MAHA SARAKHAM PROVINCE

ประชัน ชะชิกุล

ภัทรชัย อุทาพันธ์

เอนก มุลมา

รัชনীบุรณ์ เนตรภักดี

ดาวฤดี ศรีษะเกษ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม คำชี้แจง

แบบสอบถามเรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม” มีวัตถุประสงค์ เพื่อการวิจัย จึงขอความร่วมมือจากท่าน กรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจะเก็บแบบสอบถามไว้เป็นความลับ ไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้นท่านสามารถตอบข้อคำถามได้อย่างอิสระ และความเป็นจริงมากที่สุด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สภาพ ปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อสังคมผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัย

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

ในการตอบแบบสอบถาม ขอความกรุณาท่านได้โปรดตอบข้อคำถามทุกข้อ ในการแปลผลวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะแปลผลโดยภาพรวมทั่วไป อีกทั้งคำตอบของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ ดังนั้น การตอบแบบสอบถามนี้จะไม่ผลเสียหายหรือกระทบสถานภาพของท่านแต่ประการใดผู้วิจัยและคณะ หวังว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่าน ขอขอบคุณ และอนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจง: ให้ทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

1. เพศ

1) ชาย

2) หญิง

2. อายุ

1) 60-70 ปี

2) 70 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพทางครอบครัว

1) โสด

2) สมรส

3) หม้าย/หย่า

4) อยู่ลำพัง

5) อยู่กับครอบครัว

4. วุฒิการศึกษา

1) ประถมศึกษา

2) มัธยมศึกษา/ปวช.

- 3) อนุปริญญา/ปวส. 4) ปริญญาตรี
- 5) สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

- 1) รับราชการบำนาญ 2) รัฐวิสาหกิจ
- 3) รับจ้าง 4) เกษตรกรรม
- 5) อาชีพอื่น ๆ

6. รายได้ต่อเดือน

- 1) ต่ำกว่า 5,001 บาท 2) 5,001 – 10,000 บาท
- 3) 10,001 – 15,000 บาท 4) มากกว่า 15,001 – 50,000 บาท
- 4) มากกว่า 50,001 บาท

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้
สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านความต้องการพื้นฐาน 2) ด้านพุทธธรรม 3) ด้าน
จิตใจ 4) ด้านนวัตกรรม รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ ดังนี้

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านเพื่อให้ได้ข้อมูลและถูกต้องและ
สมบูรณ์โดยพิจารณาดังต่อไปนี้ไปนี้

- 5 หมายถึง มากที่สุด
- 4 หมายถึง มาก
- 3 หมายถึง ปานกลาง
- 2 หมายถึง น้อย
- 1 หมายถึง น้อยที่สุด

ข้อ	ข้อความ สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อสังคมผู้สูงวัย จังหวัดมหาสารคาม	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
1) ด้านความต้องการพื้นฐาน						
1	ท่านกังวลเรื่องอายุที่มากขึ้นหรือไม่					
2	ท่านกังวลเรื่องสุขภาพกายและโรคประจำตัวหรือไม่					
3	ท่านกังวลเรื่องเพื่อนฝูงที่ค่อย ๆ ห่างหายไปหรือไม่					
4	ท่านกังวลเรื่องความจำเลอะเลือนหรือไม่					
5	ท่านกังวลว่าจะไม่มีความสุขขึ้นปลายชีวิตหรือไม่?					
2) ด้านพุทธธรรม						

ข้อ	ข้อความ สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อสังคมผู้สูงวัย จังหวัดมหาสารคาม	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
6	ท่านเว้นจากการฆ่าและเบียดเบียนสัตว์					
7	ท่านเว้นจากความคิดและการกระทำคดโกง ฉ้อฉล ฉกฉวย					
8	ท่านเว้นจากการประพฤติดีในกาม					
9	ท่านเว้นจากการโกหก					
10	ท่านเว้นจากการเสพสุรา					
3) ด้านจิตใจ						
11	ท่านมีจิตใจเมตตากรุณา					
12	ท่านประกอบสัมมาอาชีพ					
13	ท่านระมัดระวังกายวาจาใจในเรื่องกาม					
14	ท่านซื่อสัตย์ไม่โกหก ไม่หยาบคาย ไม่เพื่อเจ้า					
15	ท่านมีสติสัมปชัญญะ					
4) ด้านนวัตกรรมการสำหรับผู้สูงวัย						
16	ท่านอ่านหนังสือธรรมะเองที่บ้าน					
17	ท่านฟังธรรมะผ่านกิจกรรมทางศาสนาที่วัดใกล้บ้าน					
18	ท่านฟังธรรมะผ่านวิทยุกระจายเสียง					
19	ท่านฟังธรรมะผ่านทีวี					
20	ท่านฟัง อ่าน รับข่าวสารธรรมะผ่านโทรศัพท์มือถือ					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างนวัตกรรมสำหรับผู้สูงวัย

ข้อ	ข้อความ พุทธธรรมเพื่อสังคมผู้สูงวัย จังหวัดมหาสารคาม	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
1) ด้านความต้องการพื้นฐาน						
1	ท่านคิดว่าอายุมากขึ้นควร					
2	ท่านคิดว่าจิตใจ					
3	ท่านคิดว่าประพฤดิธรรม					

ข้อ	ข้อความ พุทธธรรมเพื่อสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดมหาสารคาม	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
4	ท่านคิดว่าความสุข					
5	ท่านคิดว่านวัตกรรมเทคโนโลยี					
2) ด้านพุทธธรรม						
6	ท่านคิดว่าเมตตาสัตว์ ไม่ฆ่า ไม่ทำร้าย ไม่เบียดเบียน					
7	ท่านคิดว่าไม่ลักทรัพย์					
8	ท่านคิดว่าไม่ประพฤตินิन्दในกาม					
9	ท่านคิดว่าไม่พูดโกหก					
10	ท่านคิดว่าไม่เสพสุรา					
3) ด้านจิตใจ						
11	ท่านคิดว่าใจเมตตากรุณา					
12	ท่านคิดว่าประกอบอาชีพสุจริต					
13	ท่านคิดว่าใจสำรวมไม่ลุ่มหลงในราคะ					
14	ท่านคิดว่าใจถือสัจจะมั่นคง					
15	ท่านคิดว่ามีสติสัมปชัญญะ					
4) ด้านพัฒนาพุทธธรรมเป็นนวัตกรรมสำหรับผู้สูงอายุ						
16	ท่านมีเมตตาทายกรรม ประพฤติเมตตาต่อกัน					
17	ท่านมีเมตตาวจีกรรม พูดจาเอื้อเฟื้อต่อกัน					
18	ท่านมีเมตตาเมตตามโนกรรม มีใจปรารถนาดีต่อกัน					
19	ท่านกระทำสาธารณโภคี คือการแบ่งปันกัน					
20	ท่านประพฤติศีลสามัญญูตา ชื่อตรงต่อกันทั้งต่อหน้าลับหลัง					
21	ท่านแสดงทิวฐิสามัญญูตา มีความคิดเห็นถูกต้องและ สอดคล้องกัน					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือการใช้งานนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมผู้สูงอายุสำหรับ
ผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคาม ในการจัดทำคู่มือการใช้งานท่านคิดว่าควรมีเนื้อหาสาระดังต่อไปนี้หรือไม่

ข้อ	ข้อความ	ระดับ พฤติกรรม	
		ควร	ไม่ควร
นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม			
1	หลักการและเหตุผล		
2	วัตถุประสงค์		
3	คุณสมบัติของผู้ใช้นวัตกรรม		
4	หลักสาราณียธรรม 6		
5	การจัดกิจกรรม		
6	มีการแบ่งกลุ่ม		
7	มีการจัดสัมมนา		
8	มีการบรรยาย		
9	มีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย		
10	มีการประเมินผล		
11	อื่น ๆ		

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูล

ดร.ประจัน ชะชิกุล และคณะ

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

Innovative Development of Buddhist Dhamma for Udomjai Society

for Elderly Mahasarakham Province

ขอความกรุณาท่านในฐานะเป็นตัวแทนช่วยตอบแบบสัมภาษณ์นี้ ตามความเป็นจริงอย่างละเอียด และลึกซึ้ง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในภาพรวม เพื่อนำผลการวิจัยไปแก้ปัญหาด้วยนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

1. ท่านคิดว่าในปัจจุบันสภาพปัญหาและปัจจัยแวดล้อมของสังคมผู้สูงวัยเป็นอย่างไรบ้าง?

1.1.....

1.2.....

1.3.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

.....

.....

2. ท่านคิดว่าสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยควรเป็นอย่างไรบ้าง?

2.1.....

2.2.....

2.3.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

.....

.....

3. การพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัย ท่านคิดว่าควรจะมีนวัตกรรมใดเข้ามาเกี่ยวข้อง

3.1 นวัตกรรมที่ 1*ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

3.2 นวัตกรรมที่ 2*ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

3.3 นวัตกรรมที่ 3* ควรเป็นอย่างไร

.....
 .....

4. ท่านคิดว่าคู่มือนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ควรจะมีเนื้อหาสาระอะไรบ้าง?

4.1.....

4.2.....

4.3.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

.....
 .....

5. ความคิดเห็นอื่น ๆ (ถ้ามี)

5.1.....

5.2.....

5.3.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

.....
 .....

ผู้เชี่ยวชาญ .....

(.....)

วัน.....เดือน.....ปี.....

ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบสอบถาม IOC (IOC) (Index of Objective Congruence)

เรื่อง นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุทิศใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ อยู่ในขั้นตอนการศึกษานวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุทิศใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

2. แบบสอบถามฉบับนี้มุ่งตรวจสอบ เพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ของแบบสอบถามและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรม

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนา

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับจัดทำคู่มือ

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา

4. ขอความกรุณาผู้ทรงคุณวุฒิหรือท่านผู้เชี่ยวชาญ ช่วยพิจารณาร่างแบบสอบถามว่ามีความสอดคล้องกับตัวแปรของการวิจัยเรื่องนี้หรือไม่ ด้วยการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถามในระบบ IOC โดยการทำเครื่องหมาย   ลงในช่องว่าง

เกณฑ์การให้คะแนนในระบบ IOC

1) ให้ 1 คะแนน เมื่อแน่ใจว่าข้อนั้นมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

2) ให้ 0 คะแนน เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อนั้นมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

3) ให้ -1 คะแนน เมื่อแน่ใจว่าข้อนั้นมีเนื้อหาไม่สอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

5. ผู้วิจัยขอความกรุณาท่านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ให้ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์โดยการเขียนข้อเสนอแนะไว้ท้ายข้อความนั้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณในความกรุณาของท่านมา ณ โอกาสนี้

ดร.ประชัน ชะชิกุล และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจงสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม: ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

คำชี้แจงสำหรับผู้เชี่ยวชาญ: โปรดพิจารณาว่าข้อความเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

ข้อ	ข้อความคำถาม	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1.	เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง				
2.	อายุ.....ปี				
3.	วุฒิการศึกษา ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยม/ปวช./ปวส./อนุปริญญา ☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี				
4.	รายได้ต่อเดือน ☐ ไม่เกิน 5,000 บาท ☐ 5,001 – 10,000 บาท ☐ 10,001 – 15,000 บาท ☐ 15,001 – 20,000 บาท ☐ มากกว่า 20,001 ขึ้นไป				

ตอนที่ 2 ระดับพฤติกรรม

คำชี้แจงสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ของผู้ตอบ ในแต่ละข้อว่าควรมีพฤติกรรมอยู่ในระดับใดโดยพิจารณาดังต่อไปนี้ไปนี้

คำชี้แจงสำหรับผู้เชี่ยวชาญ: โปรดพิจารณาว่าข้อความเกี่ยวกับนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม สอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่จะวัดหรือไม่โปรดตอบโดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	รายการความคิดเห็น	ระดับความ สอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
	ระดับพฤติกรรม				
1	ท่านเคยใช้หลักศีล 5 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				
2	ท่านเคยใช้หลักไตรสิกขา 3 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				
3	ท่านเคยใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				
4	ท่านเคยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				
5	ท่านเคยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				
6	ท่านเคยใช้หลักอริยสัจ 4 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				
7	ท่านเคยใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				

ตอนที่ 3 การใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจงสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับรูปแบบการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ของผู้ตอบในแต่ละข้อว่าควรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับใดโดยพิจารณาดังต่อไปนี้ไปนี้

คำชี้แจงสำหรับผู้เชี่ยวชาญ: โปรดพิจารณาว่าข้อความเกี่ยวกับการใช้กับนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม สอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่จะวัดหรือไม่ โปรดตอบโดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อคำถาม	ระดับความ สอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
	ระดับการใช้				
1	ท่านเคยใช้หลักศีล 5 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				
2	ท่านเคยใช้หลักไตรสิกขา 3 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				
3	ท่านเคยใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				
4	ท่านเคยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				
5	ท่านเคยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				
6	ท่านเคยใช้หลักอริยสัจ 4 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				
7	ท่านเคยใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการดำเนินชีวิตหรือไม่				

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจงสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันของผู้ตอบ ในแต่ละข้อว่าควรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับใดโดยพิจารณาดังต่อไปนี้ไปนี้

คำชี้แจงสำหรับผู้เชี่ยวชาญ: โปรดพิจารณาว่าข้อความเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัย สอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่จะวัดหรือไม่โปรดตอบโดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความคำถาม	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
	นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม				
1	หลักศีล 5 ในการดำเนินชีวิต				
2	หลักไตรสิกขา 3 ในการดำเนินชีวิต				
3	หลักสัพพริสธรรม 7 ในการดำเนินชีวิต				
4	หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิต				
5	หลักสาราณียธรรม 6 ในการดำเนินชีวิต				
6	หลักอริยสัจ 4 ในการดำเนินชีวิต				
7	หลักอิทธิบาท 4 ในการดำเนินชีวิต				

ตอนที่ 5 จัดทำคู่มือนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจงสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับพฤติกรรมจัดทำคู่มือนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม ของผู้ตอบในแต่ละข้อว่าควรมีพฤติกรรมอยู่ในระดับใดโดยพิจารณาดังต่อไปนี้ไปนี้

คำชี้แจงสำหรับผู้เชี่ยวชาญ: โปรดพิจารณาว่าข้อความเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือการใช้นวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม สอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่จะวัดหรือไม่โปรดตอบโดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความคำถาม	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1.	หลักการและเหตุผล				
2.	วัตถุประสงค์				

3.	คุณสมบัติของผู้ใช้วัตรกรรม				
4.	หลักศีล 5				
5.	หลักไตรสิกขา 3				
6.	หลักสัพปุริสธรรม 7				
7.	หลักสังคหวัตถุ 4				
8.	หลักสาราณียธรรม 6				
9.	หลักอริยสัจ 4				
10.	หลักอิทธิบาท 4				
11.	การจัดกิจกรรม				
12.	มีการแบ่งกลุ่ม				
13.	มีการจัดสัมมนา				
14.	มีการบรรยาย				
15.	มีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย				
16.	มีการประเมินผล				
17.	อื่น ๆ				

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา

คำชี้แจงสำหรับผู้เชี่ยวชาญ: โปรดพิจารณาว่าข้อความเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา
 วัตรกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม สอดคล้องกับตัวแปรและ
 วัตถุประสงค์ที่จะวัดหรือไม่โปรดตอบโดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านให้
 มากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความ สอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
	วัตรกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยจังหวัดมหาสารคาม				
1.	ความจำเป็นในการใช้วัตรกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยด้านสถานภาพและโอกาสทางการศึกษา				
2.	ความจำเป็นในการใช้วัตรกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อม				
3.	ความจำเป็นในการใช้วัตรกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยด้านความเชื่อวัฒนธรรมและศาสนา				

4.	ความจำเป็นในการนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรมเพื่อสังคม อุดมใจสำหรับผู้สูงวัยด้านกิจการสาธารณะและการบำเพ็ญ ประโยชน์				
5.	ท่านต้องการให้ดำเนินการด้านนวัตกรรมการพัฒนาพุทธธรรม เพื่อสังคมอุดมใจสำหรับผู้สูงวัยในรูปแบบ/ลักษณะใด				
6.	อื่น ๆ				

ข้อเสนอแนะอื่นเพิ่มเติม

.....
 .....

ผู้เชี่ยวชาญ .....

(.....)

วัน..... เดือน..... ปี.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	ดร. ประชัน ชะชีกุล
ตำแหน่ง	อาจารย์
การศึกษา	
พ.ศ. 2536	เปรียญธรรมประโยค. 1-2., น.ธ. เอก
พ.ศ. 2542	หลักสูตรครุสมาธิ รุ่น 3 (อินทรี) หลักสูตรอาจารย์สมาธิ รุ่น 1 หลักสูตรครุสมาธิขั้นสูง รุ่น 1 สถาบันพลังจิตตานุภาพ กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2542	Diploma academic program for Interior and Product Design Chanapatana Institute in co-operation with Accademia Italiana
พ.ศ. 2543	อนุปริญญาศิลปศาสตรสาขาการพัฒนาชุมชน สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
พ.ศ. 2546	ครุศาสตรบัณฑิต (บริหารการศึกษา) สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
พ.ศ. 2552	ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนาและปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2548	ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธศาสนาและปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประสบการณ์ทำงาน	
พ.ศ. 2546	ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถาบันพลังจิตตานุภาพ กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2547	Director of Meditation Course in Toronto, Ontario, Vancouver & Calgary, British Columbia, Canada.
พ.ศ. 2550	Guest Service Officer of the Royal River Hotel Bangkok.
พ.ศ. 2552	ผู้จัดรายการธรรมะทางวิทยุรัฐสภา และกองพลที่ 1 รักษาพระองค์
พ.ศ. 2552	ผู้ดำเนินรายการ “ชีวิตธรรม” สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี พิธีกรรายการ “รังสรรค์ไทย” และรายการ “อ่านข่าวเล่าธรรม” สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ช่องสุพรรณภูมิ ผู้ปฏิบัติงานสมาชิกวุฒิสภา อาคารรัฐสภา ๒ กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2558 - ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชา พุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น

ผลงานทางวิชาการ

1. วิทยานิพนธ์

ประชัน ชะชิกุล. (2552). *จิตตภาพในพุทธปรัชญาเถรวาท*. กรุงเทพฯ: ศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ประชัน ชะชิกุล. (2558). *รูปแบบการประชาสัมพันธ์ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท*. กรุงเทพฯ: ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

2. ผลงานตีพิมพ์อื่น ๆ

Prachan Chachikul. (2023). *The Development of Youth Network for Strengthening Social Adaptation of Thai Vulnerable Juveniles*. Vol. 12, No. 1; 2023, 61-66. <https://ccsenet.org/journal/index.php/jel/article/view/0/48182>

Prachan Chachikul. (2022). *A Study on an Inter-Institutional Collaboration of Family, Community, and Buddhism for Thai Vulnerable Youth*. Journal of Educational Issues ISSN 2377-2263 2022, Vol. 8(2), 835-844. <https://doi.org/10.5296/jei.v8i2.20324>

Prachan Chachikul. (2022). *The Development of the Integrated Curriculum of the Buddhist Morals for Strengthening Social Adaptation of Vulnerable Youth*. Journal of Educational Issues, 8(1),546-556, https://www.academia.edu/84400388/The_Development_of_the_Integrated_Curriculum_of_the_Buddhist_Morals_for_Strengthening_Social_Adaptation_of_Vulnerable

Prachan Chachikul. (2022). *Using an Integrated Training Course with Family, Community, and Buddhism in solving Unintended Pregnancies among Vulnerable Thai Youth*. Higher Education Studies; Vol. 12, (4), 137-142. <https://doi.org/10.5539/hes.v12n4p137>

ประชัน ชะชิกุล. (2565). *การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และสันติสุขบนพื้นฐานของความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านไร่ ตำบลสบปอง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วารสารวิชาการสังคมศาสตร์และศาสตร์ร่วมสมัย. 3(2), 1-12. (กรกฎาคม-ธันวาคม) ออนไลน์ <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/JSMIS/article/view/573>

ประชัน ชะชิกุล. (2565). *ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น* An Analytical Study of applying*

- Buddhist Principle for Reconciliation of Mediators in Khon Kaen Provincial Court.* วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม), หน้า 139 - 151.
- ประชัน ชะชิกุล. (2564). *การศึกษาวิเคราะห์หลักอิทธิบาท 4 กับการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจกองบังคับการสืบสวนสอบสวนตำรวจภูธรภาค 4 AN ANALYTICAL STUDY OF IDDHIPADA APPLICATION IN DUTY PERFORMANCE OF POLICE OFFICERS, THE INVESTIGATION DIVISION, PROVINCIAL POLICE REGION 4.* วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม). หน้า 152 - 160.
- ประชัน ชะชิกุล. (2563). *การเสริมสร้างสุขภาพด้วยมรรคมีองค์ 8 กับกลุ่มเด็กเร่ร่อนในจังหวัดขอนแก่น STRENGTHENING THE NOBLE EIGHTFOLD PATH FOR STREET CHILDREN IN KHON-KAEN PROVINCE.* JOURNAL OF GRADUATE MCU KHONKAEN CAMPUS บัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2563 หน้า 213-226
- ประชัน ชะชิกุล. (2563). *ศึกษารูปแบบการสอนมรณสติในพื้นที่เสี่ยงของพระครูวิสิฐพรหมคุณ (สมชาย โชติวโร) เจ้าอาวาสวัดพรหมนิवास ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส (The Study of Mindfulness of Death Form in Risk Areas of Phrakru Wisitphrommakhun (Somchai Chotiwaro).* วารสารพุทธมคค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม. ปีที่ 5 (ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563), น. 150-157.
- ประชัน ชะชิกุล. (2562). *จิตในพุทธปรัชญาเถรวาท : ศึกษาวิเคราะห์ Mind in Theravada Buddhist Philosophy : Study Analysis.* การประชุมวิชาการระดับชาติ เล่ม 2 ครั้งที่ 2 2563 The 2nd International Academic conference 2020 ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 ตุลาคม-ธันวาคม 2563 หน้า 72-85
- Prachan Chachikul. (2019). *Motivation in Buddhist Meditation of Students in Mahamakut Buddhist University Isan Campus Khon Kaen Province.* Dhammathas Academic Journal, Vol 19 No 1 (2019): January - March 2019 pp. 257 – 266
- Prachan Chachikul. (2020). *The Benefits of Non-Violence (Ahimsa) in Theavada Buddhist Philosophy, The 2nd National Confeence on Humanities, and Language Integation Organized by Faculty of Humanities.* Mahamakut Buddhist University.

- ประชัน ชะชิกุล. (2561). การนำขรรษาธรรม 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวของนักศึกษาภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2561) หน้า 171-184.
- ประชัน ชะชิกุล. (2560). ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านหนองเต่าบึงเรือใหญ่ ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. วารสารครูศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2560.
- ประชัน ชะชิกุล. (2559). แนวทางการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 “พุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาประเทศไทย (Buddhist Innovation for Developing Thailand)” ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, 31 มีนาคม 2559 หน้า 30-42.
- Prachan Chachikul. (2 5 5 9). Women and Sustainable Development in Buddhism. South Asian journal of Participative Development, Vol. No.16, No.2 July-Dec. 2016.

เอกสารประกอบการสอน

สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา

สัมมนาญาณวิทยา (GS 2311 Seminar in Epistemology)

มนุษย์กับการแสวงหาความรู้ (GE 2001 Man and Learning)

สัมมนาญาณวิทยา (Seminar in Epistemology)

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

การพัฒนาและการสร้างนวัตกรรม (PH41002)

สัมมนาพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลง (PH41416)

สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา

สัมมนาปรัชญาตะวันตก (GS64313)

ปัญหาพื้นฐานทางปรัชญา (GS64002)

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

เลขที่ 9/37 ซอยราษฎร์คะนิง 12 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ 40000

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์

ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์

การศึกษา

พ.ศ. 2545 ศน.บ. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2549 M.A. (Philosophy) Kurukshetra University, India.

พ.ศ. 2554 Ph.D. (Philosophy) Kurukshetra University, India.

ประสบการณ์ทำงาน

พ.ศ. 2546 อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น

ผลงานตีพิมพ์

1.วิทยานิพนธ์

ภัทรชัย อุทาพันธ์. (2559). วิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนของประชาชน อำเภอเกาะช้าง
จังหวัดตราด. กรุงเทพมหานคร:

ภัทรชัย อุทาพันธ์. (25560). อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามแนววิถีพุทธ: กรณีศึกษาพระกรรมฐานที่ฝึก
สงฆ์ป่าดงคล้อยถ้ำสนับปโน ตำบลวังขวาง อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์”

ภัทรชัย อุทาพันธ์. (2560). การรักษาศิล 5 ของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์ ตำบลดอนแสลบ อำเภอ
ห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภัทรชัย อุทาพันธ์. (2561). การนำหลักธรรมาสธรรม 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งใน
ครอบครัวของนักศึกษาภาคพิเศษ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยา
เขตอีสาน

ภัทรชัย อุทาพันธ์ (2561) พญานาคในเมืองเชียงตุง. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน

2.ผลงานตีพิมพ์อื่น ๆ

ภัทรชัย อุทาพันธ์. (2559). แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น* Motivation in Buddhist Meditation of
Students in Mahamakut Buddhist University Isan Campus Khon Kaen
Province. วารสารธรรมทัศน์. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

Phattarachai Uthapan. (2559). Women and Sustainable Development in Buddhism South Asian journal of Participative Development. Vol. No.16, No.2 July-Dec. 2016.

ภัทรชัย อุพันธ์ (2560) แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 “พุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาประเทศไทย (Buddhist Innovation for Developing Thailand)” ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. 2559 หน้า 30-42.

ภัทรชัย อุพันธ์ (2560) อินไซด์ตรรกศาสตร์พุทธศาสนา (Inside of Buddhist logic) การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 2 "ระเบียบ สามัคคี บำเพ็ญประโยชน์ ตามหลักพุทธศาสตร์พัฒนาชาติอย่างมั่นคง" ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ภัทรชัย อุพันธ์ (2561) ศึกษาภูมิหลังของพุทธสาวก: ศึกษากรณีพระสารีบุตรรวมบทความการประชุมวิชาการระดับชาติและเขตลุ่มน้ำโขง (การศึกษาตามแนวพุทธ: การศึกษาเพื่อการพัฒนา สังคมที่ยั่งยืน) National Academic Conference and Mekong Region Research Presentation on Buddhist Education: The Education for Socio-Sustainable Development. การนำเสนอบทความวิจัยระดับชาติและเขตลุ่มแม่น้ำโขง ครั้งที่ 2 ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและการศึกษา

ภัทรชัย อุพันธ์ (2561) การนำทวารวาทธรรม 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาค่าความขัดแย้งในครอบครัวของนักศึกษาภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

ภัทรชัย อุพันธ์ (2561) ญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง

ภัทรชัย อุพันธ์. (2561). The Concept of Ahimsa in Theravada Buddhism and Jainism วารสารวิชาการแสงอีสาน. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน.

ภัทรชัย อุพันธ์. (2562). The Benefits of Non-Violence (Ahimsā) in Theravāda Buddhist Philosophy. การประชุมวิชาการระดับชาติด้านมนุษยศาสตร์และบูรณาการภาษา ครั้งที่ 2 ประจำปี 2562. Learning Languages is to Understand Human Being. ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา

เอกสารประกอบการสอน

ศาสนาและปรัชญา	สัมมนาญาณวิทยา (GS 2311 Seminar in Epistemology)
ปรัชญา ศาสนา จริยศาสตร์ มนุษย์กับการแสวงหาความรู้	(GE 2001 Man and Learning)
ศาสนาและปรัชญา	สัมมนาญาณวิทยา (Seminar in Epistemology)
ปรัชญา	อัตถิภาวนิยม PH 2016 (Existentialism)
ศาสนาและปรัชญา	จริยธรรมและทักษะการศึกษา (GE 2010 Ethics and Study Skills)
ศาสนาและปรัชญา	จริยธรรมและทักษะการศึกษา (GE 2010 Ethics and Study Skills)

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
 เลขที่ 9/37 ซอยราษฎร์คະນິง 12 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น
 จังหวัดขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ 40000

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ – นามสกุล   ดร. เอนก มูลมา

ตำแหน่ง   อาจารย์

การศึกษา

พ.ศ. 2541   มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2547   มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ. 2561   มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

สถานที่ทำงานปัจจุบัน   มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

เลขที่ 9/37 ซอยราษฎร์คະນິง 12 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ 40000

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ	รัชนิบูรณ์ เนตรภักดี
ตำแหน่ง	อาจารย์ สังกัดวิทยาเขตร้อยเอ็ด
การศึกษา	
พ.ศ. 2550	ศศ.บ. ศึกษาศาสตร์บัณฑิต การศึกษาปฐมวัย
พ.ศ. 2555	ศศ.ม. ศึกษาศาสตร์หาบัณฑิตการศึกษาปฐมวัย
ประสบการณ์ทำงาน	
พ.ศ.2562	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เลขที่ 9/37 ซอยราษฎร์คະນິง 12 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ 40000
พ.ศ. 2563-2567	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด 148 ถนนเลียงเมือง ตำบลดงลาย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ 45000

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ	นางสาวดาวฤดี ศรีชะเกษ
ตำแหน่ง	นักทรัพยากรบุคคล สังกัดวิทยาเขตอีสาน
การศึกษา	
พ.ศ. 2550	รัฐศาสตรการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
พ.ศ. 2555	รัฐศาสตรการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ประสบการณ์ทำงาน	
พ.ศ. 2551-2567	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
	เลขที่ 9/37 ซอยราษฎร์คะนึง 12 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
	รหัสไปรษณีย์ 40000